

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PROFESIONĀLĀ BAKALaura STUDIJU
PROGRAMMA MĀKSLĀ

**BĒRNU GRĀMATU DIZAINA VIZUĀLI
STILISTISKIE ASPEKTI**

**VISUALLY STYLISTIC ASPECTS OF
CHILDREN'S BOOK DESIGN**

DIPLOMDARBS

Autors: **Kristiāna Pandere**

Studenta apliecības Nr.: kp17005

Darba vadītājs: mag. art., mag. psych., Ēra Zalcmāne

Rīga, 2019

ANOTĀCIJA

Grāmatām ir sava vieta ikviena cilvēka dzīvē, bez tām nebūtu iedomājama mūsdienu sabiedrība. Par spīti mūslaiku tehnoloģiju plašajam piedāvājumam klāstam, grāmatnīcas un bibliotēkas tiek raiti papildītas ar jaunām grāmatām, taču, lai konkrētā grāmata tiktu pie sava īstā lasītāja, dizainerim un māksliniekam jāpacenšas, lai grāmatu radītu atbilstoši tās būtībai, piesaistošu un patīkamu lietošanai. Īpaši nozīmīgi tas ir darbā ar bērnu grāmatām, jo agrīnā pieredze ar tām ir pamats bērna patikai pret grāmatām un lasīšanu kā tādu.

Teorētiskās un empīriskās daļas uzdevums ir apkopot un izpētīt bērnu grāmatu specifiku, uzbūvi, kompozīciju, kā arī dažādu mākslinieku bērnu grāmatu akvareļu ilustrācijas. Tas tika veikts apkopojot teorētiskos materiālus, izmantojot grāmatas, žurnālus, ilustratoru katalogus un tīmekļa vietnes, kā arī apkopojot latviešu un ārzemju mākslinieku grāmatas izstrādātas konkrētā tehnikā, kuras izdotas pēc 2000. gada. Rezultātā tiek secināts, ka, lai izveidotu konkurētspējīgu grāmatu, kas lasītājam būtu ērti lietojama un interesanta, ir nepieciešams izzināt nozarē pieņemtos parametrus un pamatprincipus, kas palīdz darbā ar ilustrāciju un pašu grāmatas uzbūves veidošanu, taču liela nozīme ir arī mākslinieka vai dizainera spējai radīt vizuāli pievilcīgu un aizraujošu materiālu, kas ar kaut ko atšķirsies no esošā lielā grāmatu klāsta.

Radošajā daļā izveidota pasaku izlase, kurā apkopotas 5 latviešu tautas pasakas par meža zvēriem un iekļauta izglītojošā daļa par dažādu Latvijā sastopamu sūnu veidiem un ilustrācijās redzamajiem kukaiņiem.

Atslēgvārdi: Latviešu tautas pasakas, akvarelis, ilustrācijas, grāmatu grafika, bērnu grāmatas

ANNOTATION

Books have a special place in every person's life, without them our society would not be the same. Despite the wide range of possibilities that are provided by modern technologies, bookstores and libraries are filled with new books. In order to make the particular book to find its real reader, designer and illustrator must strive to create the book according to its purpose, attractive and enjoyable to use. It is especially important when working with children's books, because early experience with them determines their love for books and reading in general.

The tasks of the theoretical and empirical research section was to study and summarize the specifics of the children's books, their structure, composition, as well as different children book illustrations done using watercolors. It was done by collecting theoretical materials from books, magazines, catalogues of illustrators and websites, as well as compiling books of Latvian and foreign book illustrations published after year 2000. As a result, it is concluded that in order to create a competitive book that is easy to use and interesting to its reader, it is necessary to learn about the specific industry parameters and basic principles, that can help working with book illustrations and layout, although, designers and artists ability to create visually appealing and exciting material that will differ from the rest of the books, has also a great significance of value.

After the research, author created a fairy tale book, including 5 Latvian folk tales about forest animals and educational part about different types of moss that can be found in Latvia and about insects that can be seen in book illustrations.

Key words: Latvian folk tales, watercolor, illustration, children's books

Saturs

IEVADS	6
1. BĒRNU GRĀMATU VIZUĀLI STILISTISKO ASPEKTU TEORĒTISKĀ IZPĒTE	8
1.1. Bērnu grāmatu nozīme	8
1.1.1. Bērnu grāmatu veidi	9
1.1.2. Ilustrāciju nozīme bērnu grāmatās.....	12
1.1.3. Pasaku terapija	14
1.2. Grāmatu grafika	16
1.2.1. Ilustrāciju veidi	16
1.2.2. Kompozīcija.....	20
1.2.3. Kompozīcijas pamatprincipi.....	20
1.2.4. Akvareļa glezniecības izmantošana.....	27
1.3. Bērnu grāmatu dizaina aspekti	30
1.3.1. Grāmatas izkārtojums	31
1.3.2. Vāka dizains.....	32
1.3.3. Burtveidola izvēle.....	34
1.3.4. Teksta mijiedarbība ar ilustrāciju	36
1.4. Teorētiskās daļas secinājumi.....	38
2. PĒTĪJUMS PAR BĒRNU GRĀMATU AKVAREĻU ILUSTRĀCIJĀM UN TO PARAUGU ANALĪZE	39
2.1. Empīriskā pētījuma metodes apraksts	39
2.2. Grāmatu ilustrāciju paraugu analīze.....	40
2.3. Empīriskās daļas secinājumi	64
3. RADOŠĀS DAĻAS APRAKSTS	65
3.1. Grāmatas dizains	65
3.2. Planšetų apraksts	75
3.3. Ekonomiskie aprēķini grāmatas izveidei.....	76
3.4. Nobeigums	77
3.5. Pateicības.....	78
4. LITERATŪRAS SARAKSTS	79
5. ATTĒĻU AVOTI.....	84
6. PIELIKUMS	87
6.1. Teorētiskās daļas pielikums	87
6.2. Empīriskās daļas pielikums.....	98

IEVADS

Cilvēki ir mīlējuši stāstus jau tūkstošiem gadu. Arī mūsdienās, bez stāstu klātesamības, ikdiena nebūtu iedomājama, gluži kā bērnībā, kad tika apgūta lasītprasme vai ziņkārīgi šķirstīta bilžu grāmata. Mīlestība pret grāmatām un lasīšanu rodas jau agrā bērnībā, tādēļ īpaši svarīgi ir nodrošināt mazajam lasītājam neaizmirstamu, patīkamu un priekpilnu pieredzi grāmatu pasaulē.

Diplomdarba autore teorētisko daļu ir sadalījusi 3 daļās, kur pirmajā daļā tiek runāts par bērnu grāmatu nozīmi un to veidiem, otrajā daļā tiek apskatīti grāmatu grafikas veidi un kompozīcija, bet trešajā – grāmatu dizaina aspekti. Empīriskajā daļā atrodami dažādi mūslaiku latviešu un ārzemju ilustratoru grāmatu noformējumi un risinājumi. Savukārt radošajā daļā, darba autore vēlas izveidot bērnu pasaku izlasi ar autores veidotām ilustrācijām un pašas izraudzītām 5 latviešu tautas pasakām par meža zvēriem un izglītojošo daļu par ilustrācijās redzamajiem kukaiņiem un sūnu veidiem. Tautas pasakas ir unikāla vērtība, tādēļ, veidojot izlasi, darba autore uzsver ilustrācijas, kā arī grāmatas koncepta izveidi, kas ļauj sasaistīt dažādu pasaku un to tēlus vienotā piedzīvojumā, kas lasītājam stāsta par savvaļas dzīvniekiem un rosību meža biežoknī.

Iepriekšējā pieredze bērnu grāmatu izveidē autorei ir radījusi interesi par šo nozari un tās specifiskām, tāpat, vēlme sevi pilnveidot šajā jomā ļāva darba autorei izvirzīt mērķus, kas palīdzētu realizēt radošo darbu tā, lai grāmata mazajam lasītājam spētu attīstīt fantāziju un paplašinātu pasaules uztveri. Mērķa sasniegšanai tiks izmantotas ar roku veidotas ilustrācijas akvareļa tehnikā, detaļas un kontūras iezīmējot ar melnu rapidogrāfu. Liela nozīme ir ilustrāciju apstrādei datorprogrammā, kas ļauj nepieciešamos kompozīciju elementus savienot pēcapstrādē, pievienot un mainīt elementus atkarībā no kompozīcijas, un izstrādāt tos detalizētākus, lielākā formātā.

Radošais darbs: Dizaina izveide bērnu pasaku grāmatai

Darba mērķis: Izveidot bērnu pasaku grāmatu, kas sastāv no autores apkopotām latviešu tautas pasakām par meža zvēriem. Radīt grāmatas ilustrācijas izmantojot akvareli un rapidogrāfu

Pētnieciskais jautājums: Kādas ir būtiskākās tendences bērnu grāmatu akvareļu ilustrācijām no 2000. gada līdz mūsdienām

Darba uzdevumi:

Teorētiskās daļas uzdevumi:

- Apkopot bērnu pasaku grāmatu specifiku, uzbūvi un kompozīciju
- Izpētīt teksta lietojumu bērnu grāmatās, tā kompozīciju un mijiedarbību ar ilustrācijām

Teorētiskās daļas metodika: Iegūto literatūras avotu atlase un analīze

Empīriskās daļas uzdevumi:

- Apskatīt un izpētīt latviešu un ārzemju mākslinieku bērnu grāmatu ilustrācijas veidotas akvareļu tehnikā no 2000.g. līdz mūsdienām
- Veikt analīzi pēc izstrādātajiem kritērijiem

Empīriskās daļas metodika: Grāmatu un ilustrāciju paraugu analīze

Radošās daļas uzdevumi:

- Izveidot bērnu pasaku grāmatas dizainu un planšetes
- Veikt grāmatas tehnoloģiskās izgatavošanas ekonomisko izpēti

Radošās daļas metodika:

- Skiču, ilustrāciju izveide ar roku
- Datora apstrāde
- Grāmatas maketa un planšetu izveide

1. BĒRNU GRĀMATU VIZUĀLI STILISTISKO ASPEKTU TEORĒTISKĀ IZPĒTE

1.1. Bērnu grāmatu nozīme

Bērnu grāmatu plaukti veikalos un grāmatnīcās pildās strauji, katru gadu iznāk daudz jaunu, krāsainu un interesantu grāmatu mazajiem lasītājiem par visdažādākajām tēmām. Grāmatu nozīme bērnu dzīvē ir aktuāla tēma darba autorei, tās izpēte ļautu labāk izprast grāmatas lietotājus, jo pamatojoties uz teorētiskās daļas materiāliem, tiks izveidota bērnu pasaku grāmata.

Cilvēki ir mīļējuši stāstus jau tūkstošiem gadus. Arī mūsdienās cilvēku ieskauj stāsti, grāmatās, filmās, datorspēlēs un pat reklāmās, taču šī mīlestība pret stāstiem mums tiek ieaudzināta jau no agras bērnības. Sjūzana Stefensone (*Susasn Stephenson*) rakstā par bērnu literatūras nozīmi stāsta, ka tā ir īpaši svarīga kā bērnu iztēles attīstības veids. Bērnu literatūra ir svarīgs veids kā palīdzēt bērniem kļūt par cilvēkiem ar empātiju, veselīgu iztēli un komunikācijas prasmēm, skaidro rakstniece.¹

Mācīšanās lasīt ir svarīga, to zina visi. Kā ziņo *BBC.co.uk*, pētījumi rāda, ka cilvēki, kuriem nav labas literārās spējas, izglītības jomā var nerasniegt tik labus rezultātus un, iespējams, ir bezdarbnieki vai pat cieš no veselības un attiecību problēmām. Ir pierādījumi, kas liecina, ka ieguvumi, ko rada biežā lasīšana priekšā bērnam, ir daudz plašāki kā tikai lasītprasme. Stāsti, ko dzirdam kā bērni, veido mūsu skatījumu uz pasauli. Pētnieki ir atklājuši, ka smadzeņu darbība, kas notiek, kad mēs lasām grāmatu, ir ļoti līdzīga situācijas pieredzei reālajā dzīvē, tāpēc lasīšana priekšā par dažādām situācijām palīdz bērnam izprast, kā atrisināt problēmas.² Lielākajai daļai no mums ir kāds stāsts vai stāstu sērija, ko atceramies jau no bērnības, iespējams, tos kāds mums lasīja priekšā pirms miega, varbūt mēs paši to lasījām lukturīša gaismā tad, kad bija jāguļ. Nav svarīgi, kur tā tika lasīta, vai kas to priekšā izlasīja, tēli un to stāsti nereti paliek ar mums.³

Grāmatu lasīšanai priekšā jau no agras bērnības ir daudzi ieguvumi, daži no tiem tika jau minēti, taču tie nebūt nav vienīgi. Grāmatu lasīšana kopā ar bērnu nodibina ciešākas attiecības, kuru pamatā ir savstarpēja uzticība, cieņa un sapratne, tas ir īpaši svarīgi, jo laikā, kad veidojas bērna personība, viņos attīstās rakstura iezīmes, kas turpmākajos gados noteiks viņu rīcību.

Kad bērni dzird grāmatu valodas saliktos, pareizi veidotos teikumu, viņi mācās izteikties un formulēt savas domas gan runājot, gan rakstot. Prasme risināt sarunas ir bezgala svarīga labu

¹ <http://education.abc.net.au/newsandarticles/blog/-/b/2552953/what-is-so-great-about-children-s-literature->

² <http://www.bbc.co.uk/guides/zyvhpv4>

³ <https://blog.oup.com/2017/04/facts-childrens-literature-stories/>

savstarpējo attiecību veidošanā.⁴ Sākot no četrus gadu vecuma noteikti būtu jāprasīt bērna viedokli par izlasīto, tā veidojot un formējot bērna attieksmi pret dzīvi, pārdzīvojumiem, sāpēm un attiecībām starp cilvēkiem. Bērni, kuri lasa, ātrāk aizdomājas par netaisnību un mācās gan pieņemt neietekmējamo, gan cīnīties par taisnību.⁵

1.1.1. Bērnu grāmatu veidi

Teorētiskā informācija par grāmatu iedalījumu sniegs aprakstu par bērnu grāmatu veidiem, to specifiskām un nozarē pieņemtajiem parametriem, kas darba autorei noderēs gan empīriskās, gan radošās daļas izveidē. Šajā nodaļā izklāstītā informācija ir grāmatu industrijas pamats, ar ko saskarās ikviens, kas piedalās grāmatas tapšanā un izdošanā.

Neviens parasti neiedala pieaugušo literatūru pēc lasītāja vecuma, taču bērnu grāmatām vecuma grupas ir patiešām svarīgas. Grāmatas veidošana 5 gadus vecam bērnam nav tas pats, kas veidot to 12 gadus vecam bērnam. Bērnu pieredze un izpratne aug un attīstās. Mainās viss – to vārdu krājums, idejas, ko viņi spēj saprast, sarežģītības pakāpe, ar ko viņi var tikt galā, intereses un rūpes, emocijas un dzīves pieredze kopumā.⁶ Taču šādi iedalījumi un kritēriji ir svarīgi ne tikai autoram, kas saraksta grāmatu, bet arī māksliniekam, maketētājam un ikvienam citam, kurš pieliek roku konkrētās grāmatas tapšanā. Tāpat arī izdevēji ļoti skatās līdzīgu grāmatu vārdu skaitam. Pārāk daudz vārdu ir brīdinājuma zīme, ka autors nezina, kā rakstīt konkrētai auditorijai un nav pietiekami kritiski izredīgējis tekstu.⁷

Ir vairāki veidi kā iedalīt grāmatas un viens no tiem ir iedalījums pēc vecuma grupām. Uzņēmums *Writer's Relief*, kas atbalsta jaunus rakstniekus un palīdz tiem atrast aģentus un redaktorus, vienā no saviem rakstiem skaidro, ka šādā iedalījumā ir tikai trīs grupas. Pirmā ir “Literatūra sākumskolas vecuma bērniem”, kuru vecums ir 6-8 gadi; viņi izvēlas bilžu grāmatas un bilžu stāstu grāmatas, kurās teikumi vidēji sastāv no 5-6 vārdiem, taču maksimālais pieļaujamais esot 10 vārdi vienā teikumā. Otrā grupa ir “Literatūra pamatskolas vecuma bērniem”, vidējais lasītāju vecums ir 8-12 gadi jeb ceturtā līdz sestā klase. Bērni šajā vecuma posmā lasa grāmatas kurās vidēji ir 10 vārdi teikumā, taču lielākais iespējamais vārdu skaits teikumā ir līdz pat 20 vārdiem. Vairums grāmatas, kas domātas šādam vecumam, apjomā sasniedz 20 000 līdz 40 000 vārdu. Un trešā, šajā iedalījumā pēdējā, ir “Literatūra vidusskolas vecuma bērniem”, kuru vecums ir 13-17 gadi, jeb septītā līdz divpadsmitā klase. Varbūt rodas jautājums, kādēļ šo kategoriju sauc tā, jo visiem zināms, ka vidusskola sākas no desmitās, nevis septītās klases, taču *Writer's Relief* rakstā “Bērnu grāmatu veidu definīcijas pēc vecuma grupas” tiek skaidrots, ka nereti jau jaunāka vecuma bērni ir spējīgi lasīt šāda līmeņa un apjoma

⁴ <https://wol.jw.org/lv/wol/d/r49/lp-lt/102001844>

⁵ http://www.lubana.lv/images/Dokumenti/PII_Rukisi/Padomi_vecakiem/bernu_literatura.pdf

⁶ <https://littworld.org/writing-for-children-books-for-different-age-groups/>

⁷ <https://www.wheatmark.com/how-many-words-should-a-picture-book-have/>

grāmatas, kas lieto tādus terminus un teikuma uzbūves, kādas visbiežāk sastopamas pieaugušo grāmatās. Šādas grāmatas ir apjoma ziņā vēl bagātākas: 25 000-55 000 vārdu.⁸

Tikko apskatītais iedalījuma veids ir salīdzinoši plašs, jo zem katras vecuma kategorijas var izšķirt vairāku veidu grāmatas un žanrus, taču tas nebūt nav vienīgais iespējamais dalījumu veids. Biežāk izplatīts ir iedalījums, kas primāri vērtē grāmatas pēc 6 kritērijiem – apjoms, galvenais varonis, notikumu gaita, varoņa iekšējais pārdzīvojums, valoda un tēma.

Pirmā kategorija “Kartona un koncepta grāmatas” domāta bērniem vecumā no 0 līdz 4 gadiem. Grāmatas teksts ir ļoti īss, vien 0-100 vārdi, rakstīti ļoti vienkāršā valodā, pagātnes vai tagadnes izteiksmē. Grāmatas galvenais varonis ir mazs bērns vai dzīvnieks, kas veic kādu nelielu darbību, grāmatā manāma pavisam viegla kulminācija. Grāmatā apspriestās tēmas saistās ar krāsām, formām un vienkāršiem notikumiem maza bērna dzīvē, kā piemēru bērnu grāmatu autore Hilarija Bella min lietas, ko bērns dara no rīta, celšanās augšā, zobu mazgāšana, apģērbšanās u.c.⁹

Otrā kategorija ir “Bilžu grāmata”, kas paredzēta 3-8 gadus veciem bērniem. Vārdu skaits sasniedz 500-600 vienības un tajos pārsvarā lasāmi dialogi, taču visai reti minēti ir apraksti, jo tie primāri tiek izteikti caur grāmatas ilustrācijām. Kad runa ir par bilžu grāmatām, rakstnieki iesaka neaizrauties ar vārdu skaitu: “Mazāk ir vairāk, jo tie ir attēli, kas runā,” tā bilst bērnu grāmatu autore Lū Trelevana (*Lou Treleaven*) savā mājas lapā.¹⁰ Bilžu grāmatas vienmēr ir ar pāra skaita lapaspusēm, piemēram, 16, 24, 32 vai 48. Bērnu literatūras konsultante Somera Edvardsa (*Summer Edward*) savā blogā uzsver, ka nozares standarts šādām grāmatām ir 32 lapas.¹¹ Galvenais varonis ir pirmsskolas vecuma bērns vai bērnu dārza vecuma bērns, kas pats atrisina radušos problēmu, bez pieaugušo iesaistes. Arī bilžu grāmatās pārsvarā dominē notikumi un dialogi, nevis apraksti. Aprunātās tēmas saistās ar to, ko pirmsskolas vecuma bērns piedzīvo savā dzīvē: greizsirdība uz māsu/brāli, dalīšanās ar citiem, mājdzīvnieku aiziešana u.c. Šajās grāmatās var tikt risinātas arī dziļas tēmas, ja vien tiek attēlotas saudzīgā, bērnam saprotamā veidā.

Trešā kategorija ir pēdējā, kas paredzēta, lai pieaugušais grāmatu lasītu bērnam priekšā. “Bilžu stāstu grāmatas” ir paredzētas 5-8 gadus veciem bērniem, taču to galvenais varonis ir 6-8 gadus vecs bērns, šo, bērnu literatūras speciāliste un rakstniece Dženija Bovmana (*Jenny Bowman*), skaidro kā “zelta likumu”. “Bērni vēlas lasīt stāstus par citiem bērniem, kuri ir nedaudz vecāki,” stāsta Bovmana.¹² Šo grāmatu vārdu skaits sasniedz 500-1000 vienības, taču vēl aizvien aprakstošās daļa parādās reti, būtiskākā izmaiņa ir tā, ka notikumu gaita kļūst

⁸ <http://writersrelief.com/2008/03/09/reading-levels-for-children-vocabulary-and-types-of-kids-books/>

⁹ <https://writeforkids.org/blog/2017/07/understanding-childrens-book-categories/>

¹⁰ <https://loutreleaven.com/2010/10/06/what-wordcount-should-my-childrens-book-have/>

¹¹ <http://www.summeredward.com/2013/04/types-of-childrens-books-formats.html>

¹² <https://www.jennybowman.com/what-genre-is-my-childrens-book/>

sarežģītāka, kaut arī paralēli aizvien netiek apspriests cits stāsts un visa galvenā uzmanība ir vērsta uz vienu varoni, šis tēls saskaras ar vairākiem izaicinājumiem un pavērsieniem stāsta gaitā. Nereti tiek runāts par grūtām problēmām, taču aizvien tās tiek pasniegtas saudzīgi.

Ceturtā kategorija, “Jaunie lasītāji” (*Early readers*), ir paredzēta 5-7 gadus veciem bērniem, vārdu skaits var variēt no 200 līdz 3500 vārdiem, kaut gan rakstniece Mērija Kola (*Mary Kole*) uzsver, ka no viņas pieredzes raugoties, šīs kategorijas grāmatas reti pārsniedz 1500 vārdu robežu.¹³ Lielā vārdu skaita amplitūda skaidrojama ar to, ka šīs ir pirmās grāmatas, kuras lasītāji lasa paši, bez pieaugušo palīdzības, tas sekmē arī to, ka aprunātās tēmas un valoda ir vieglāka kā “Bilžu stāstu grāmatās”.

Piektā kategorija ir “Nodaļu grāmatas” (*First chapter books*), kuru būtiskākā atšķirība ir stāsta sadalījums nodaļās visas grāmatas garumā; rakstītas bērniem, kuru lasītprasme ir kļuvusi tekošāka, lasītāja ieteicamais vecums ir no 6 līdz 9 gadiem, bet vārdu skaits grāmatā svārstās no 4000 līdz 12 000 vārdiem, kas izkārtotas 40-60 grāmatas lapās.¹⁴ Atsevišķi avoti gan min, ka sarežģītāka līmeņa grāmatas var sasniegt 20 000 vai pat 35 000 lielu vārdu robežu.¹⁵ Grāmatās notikumu gaita var nedaudz palēnināt tempu, atvēlot vietu emocionālākiem notikumiem. Atšķirībā no iepriekš aprakstītajām grāmatu kategorijām, “Nodaļu grāmatās” izteiktākas paliek arī aprakstošās daļas. Tēmas ietver lietas, kas bērnus satrauc pirmajos skolas gados: iekļaušanās citu vidū, draudzība, izaicinājumu pārvarēšana. Tematiski šīs grāmatas nav pārāk dziļas, ja vien netiek runāts par kādu specifisku problēmu.

Sestā kategorija ir “Pamatskolas grāmatas” (noveles) (*Middle grade books*), kur lasītāja vecums svārstās no 8 līdz 12 gadiem. Vārdu skaits var variēt no 30 000 līdz 45 000, bet lapu skaits grāmatā no 100 līdz 150. Šajās grāmatās, atšķirībā no iepriekš aprakstītajām, otrā plāna varoņi sāk palikt pamanāmāki, paralēli sāk norisināties vairāki stāsti un notikumi. Šajā vecumā bērni sāk pieķerties varoņiem un just tiem līdzī, tas ir izskaidrojums grāmatām un grāmatu sērijām, kur atkārtojas vieni un tie paši varoņi.¹⁶ Arī pati stāsta uzbūve ir sarežģītāka, parādās ne tikai emocijas, bet arī noslēpumainība. Valodas lietojumam nav tehnisku ierobežojumu, šādās grāmatās labi strādā humors, taču rupjības un romantika netiek bieži apspriestas.

Septītā kategorija ir “Pusaudžu noveles” (*Tween novels*), kur lasītāja vecums ir no 10 līdz 14 gadiem, vārdu skaits grāmatā 40 000-55 000 vārdi. Galvenais varonis ir par 2-5 gadiem vecāks kā vidējais lasītājs. Notikumu gaita paliek arvien lēnāka, parādās garāki apraksti. Arī valoda kļūst sarežģītāka, jo šajā vecumā lasītājs ir pietiekami nobriedis, lai spētu patstāvīgi atrast nesaprazto vārdu nozīmi vai arī izlaist vārdu un aizvien saprast kontekstu. Var risināt

¹³ <https://kidlit.com/2009/11/13/manuscript-length/>

¹⁴ <http://www.summeredward.com/2013/04/types-of-childrens-books-formats.html>

¹⁵ <https://writeforkids.org/blog/2017/07/understanding-childrens-book-categories/>

¹⁶ <http://www.right-writing.com/genres.html>

jebkādas tēmas, kaut gan tādas tēmas kā vardarbība, ir jāpasniedz saudzīgi, parādās pirmā mīlestība, taču netiek runāts par seksu.

Astotā un pēdējā kategorija ir “Jauniešu noveles” (*Young adult novels*). Lasītāja vecums ir 13-16 gadi, atsevišķi avoti arī uzsver, ka no 14 gadiem līdz pieaugušam vecumam. Galvenais varonis ir pusaudzis, taču patiesībā lielākā daļa lasītāju ir pieaugušie.¹⁷ Vārdu skaits parasti ir līdz 70 000. Parādās izteikts sliktais tēls, taču būtiskākā atšķirība starp “Jauniešu novelēm” un “Pusaudžu novelēm” ir tā, ka nobriedušākajiem lasītājiem notikumu gaita ir lēnāka, vairāk garu aprakstu, nav ne valodas, ne tēmu ierobežojumi. Tiek apspriestas tēmas par to, kas jauniešiem būtu jāiemācās, lai pieaugtu un pārtaptu no bērna par pieaugušo. Runā par notikumiem, kas izmaina dzīvi, par mīlestību un attiecībām.

Ir sastopami vēl citi paveidi un sīkākai vai specifiskākai iedalījumi bērnu grāmatām, piemēram, bērnu grāmatu ilustratore Karlīna Čua (*Charlene Chua*) tās iedala pēc ilustrāciju veidiem un dažādiem dizaina aspektiem. “Izglītojošās darba grāmatas” ietver sevī dažādus izglītojošus materiālus, diagrammas, uzlīmes, kartītes. “Kartona grāmatas” veidotas tā, lai būtu ūdensizturīgas. Ilustrācijas ir košas un krāsainas, parasti ilustrācijas aizņem lielāko grāmatas daļu. “Bilžu grāmatas” māksliniece apraksta kā visai daudzveidīgas, kā jau iepriekš tika minēts, attēli var būt nozīmīgāki par vārdiem. “Nodaļu grāmatās” ilustrācijām vairs nav tik liela nozīme, jo lasītājs arvien vairāk paļaujas uz tekstu, savukārt “Pamatskolas grāmatas” bieži vien tiek rotātas ar ilustrētiem vākiem, taču iekšpusē redzamas vien dažas bezkrāsainas ilustrācijas. Kā atzīst Karlīna, šeit galvenais mākslinieka uzdevums ir piesaistīt pircēju ar interesantu vāka dizainu.¹⁸

Writing.ie rakstā “Bērnu grāmatas: Vecuma kategorijas un vārdu skaits” uzsver, ka ir svarīgi atcerēties, ka ne visas grāmatas var iedalīt kādā konkrētā vecuma kategorijā.¹⁹ Arī iepriekš apskatītie iedalījumi ir vispārīgi. Dažādās vietnēs var atrast atšķirīgus skaidrojumus un specifikācijas, kas varētu šķist mulsinoši, taču apkopojot vairāku avotu teikto, ir iespējams apzināt vidējos rādītājus, pamatojoties uz biežāk lietotajiem skaidrojumiem un ieteikumiem. Šādi dalījumi kalpo kā pamats uz ko balstīties autoram un māksliniekam, lai vieglāk noorientētos tirgū, lasītāju vidū un vieglāk izprastu, kā strādāt ar konkrēto auditoriju, lai grāmata tiku iemīļota un izmantota vairākkārt.

1.1.2. Ilustrāciju nozīme bērnu grāmatās

Pamatojoties uz radošā darba koncepciju, kuras ietvaros ietilpst bērnu grāmatas ilustrāciju izveide, darba autorei ir vērtīgi izpētīt ilustrāciju nozīmi bērnu grāmatās, lai spētu radošajā

¹⁷ <https://www.writing.ie/guest-blogs/childrens-books-age-categories-and-word-counts/>

¹⁸ <http://www.picturebookers.com/2018/02/19/types-illustrated-childrens-books/>

¹⁹ <https://www.writing.ie/guest-blogs/childrens-books-age-categories-and-word-counts/>

darbā izveidot grāmatai atbilstošu māksliniecisko noformējumu.

“Attēlu grāmatas ir pirmie draugi un labi skolotāji – divas lietas, kas manā dzīvē ir bijušas visdārgākās, un divas lietas, ko es ceru, ka svēta katra bērna dzīvi šodien,” tā par savu pieredzi stāsta bērnu grāmatu autore Emma Otegaja (*Emma Otheguy*).²⁰

Grāmatas ar attēliem izklaidē ļoti plašu lasītāju spektru un nereti pat lasītājus no agrīna vecuma līdz pieaugušam un pat sirmam vecumam, to spēja iedvesmot ir ļoti plaša. Attēlu grāmatas un to ilustrācijas var likt bērnam iemīlēt grāmatu lasīšanu kā tādu. Tas ir būtiski, lai bērni turpinātu attīstīties un spētu veiksmīgi darboties gan skolā, gan vēlāk dzīvē.²¹ Pat ja mazs bērns nespēj atšifrēt burtus un vārdus, grāmatu lasīšana un ilustrāciju aplūkošana var būt ļoti nozīmīga un prieku raisoša. Bērni spēj veidot saiknes starp attēliem un stāsta vārdiem, kas kļūst zināmi un atpazīstami pateicoties lasīšanai priekšā. Šiem savienojumiem ir svarīga loma lasītprasmes apgūšanā. Bērni var arī izmantot savas paplašinātās zināšanas citu stāstu kontekstā un dzīvi savā kultūrā kopumā, kā arī, lai saprastu attēlus, ko viņi nekad iepriekš nav redzējuši.

Vecāki saviem bērniem pērk košas un krāsainas grāmatas, un, kaut arī mazie lasītāji varbūt neuztver to nozīmi vai stāstu gaitu, viņus piesaista krāsainās ilustrācijas. Tas faktiski kļūst par viņu pirmo motivējošo faktoru lasīšanas ieradumu veidošanā.²² Ja bērnam ir kādas grūtības ar tekstu un vārdu nozīmi, ilustrācijas var palīdzēt saprast stāstījumu, tādējādi palielinot bērna izpratni. Taču bērnu grāmatas uzdevums nav tikai izglītēt, tai vienmēr ir arī jāpadara lasīšana par patīkamu nodarbi. Ja bērna pirmā pieredze ar lasīšanu būs negatīva un vairāk līdzināsies mājas darbu pildīšanai, mazais lasītājs to uztvers nevis kā patīkamu nodarbi, bet gan kā darbu. Tas savukārt var kavēt bērna lasīšanas progresu un vēlmi pāriet uz “nopietnākām” grāmatām.²³

Kristofers Pankijs (*Christopher Pankey*) platformā *Medium* raksta, ka vēl viens grāmatu ilustrāciju ieguvums ir tas, ka tās palīdz uzlabot bērna iztēli. Piemēram, bērns var nezināt kā izskatās pūķis, taču pēc tam, kad viņš ir redzējis to ilustrācijā, viņš spēj šo tēlu ievietot dažādās iztēles ainās. Bērns var iedomāties, ka cīnās ar pūķi, vai kļūst par tā draugu. Iemesls tam ir pavisam vienkāršs, bērnam ir pamats uz kura būvēt un attīstīt savu iztēli.²⁴

Svarīgi ir arī apskatīties ilustrāciju nozīmi no cita skata punkta – labuma, ko tās sniedz ne tikai grāmatas lasītājam, bet arī pašai grāmatai. Ilustratore Hana Hladikova atzīst, ka ilustrācijas, tāpat kā grāmatas vāks, ir viens no mārketinga rīkiem, ko izmanto izdevējs, lai palielinātu grāmatas izredzes ielauzties konkurētspējīgā tirgū. Grāmatas ilustrācijas un mākslinieciskais

²⁰ <http://picturebookmonth.com/>

²¹ Hladikova, H. *Children's book illustrations: visual language of picture books*. CRIS Bulletin. 2014. 20. lpp.

²² <https://blog.mapsystemsindia.com/5-reasons-why-illustrations-for-kids-are-important/>

²³ <https://www.ebsco.com/blog/article/seeing-is-believing-the-benefits-of-picture-books-for-building-reading-skil>

²⁴ https://medium.com/@pankey_christopher/critical-advantages-of-childrens-book-illustration-2300a6a28d8c

noformējums rada pirmo un otro iespaidu potenciālo lasītāju un pircēju acīs, tādēļ svarīga ir grāmatas spēja sevi pārdot. Vēl viena nedaudz tehniskāka nozīme ir radīt elementu hierarhiju lapā, vieglu stāsta ritējumu, vienlaikus mudinot lasītāju virzīties cauri atvērumiem un notikumiem, kas attēloti grāmatas lapās, lai noturēta lasītāja ieinteresētību līdz beigām.²⁵

1.1.3. Pasaku terapija

Šajā nodaļā īsumā tiks apskatīta pasaku terapija, tās nozīme un pielietojums. Šādas zināšanas noder bērnu grāmatu izveidē, lai rosinātu apdomāt stāsta būtību, vēstījumu, ko grāmata nesīs, kā arī labāk izprast pasaku nozīmi mazo lasītāju dzīvē un ikdienā. Veidojot ilustrācijas un pasaku tēlus, māksliniekam ir svarīgi to apzināties.

Pasaku grāmatas ir ļoti izplatītas mūsu kultūrā. Vairums bērnu tiek iepazīstināti ar pašām grāmatām un lasīšanu tieši ar pasaku palīdzību. Psihologe Zane Avotiņa saka: “Bērnībā, kas mazais cilvēks iepazīst pasauli un lietu kārtību, pasaka var būt palīgs, caur ko mācīties un veidot dzīves redzējumu.”²⁶ Šī iemesla dēļ ir svarīgi papētīt tuvāk pasaku būtību, un, kā tās var palīdzēt ne tikai ikdienā, bet arī kādu specifisku problēmu vai neskaidrību gadījumos.

Pasaka, tā ir forma, kā nodot zināšanas, zināšanas par dzīvi, par noteiktiem pamatprincipiem, dzīves vērtībām, situācijām, ar kurām bērns vai pieaugušais savā dzīvē sastapsies, jeb īsāk sakot, pasakas ir tautas gudrība, ko nodod no paaudzes paaudzei. Žurnālam “Psiholoģijas pasaule”, psiholoģijas doktore Tatjana Zinkeviča-Jevstignejeva stāsta, ka pasaku terapija – tā ir iekšējās un ārējās pasaules atvēršana un atspoguļošana, jēgas piešķiršana pārdzīvotajam, nākotnes modelēšana. Izziņas process tēlainā formā. Ne katra pasaka var būt terapeitiska, taču no katras pasakas var gūt kādas zināšanas un mācību.

Ne visas pasakas ir sirsnīgas un mīlas, to, kāpēc bērniem patīk spoku stāsti un šausmīgas pasakas, skaidro T.Zinkeviča-Jevstignejeva: “Apmēram no 5 gadu vecuma bērnos aktualizējas kādas globālas pamata bailes – bailes no nāves. Bailes pazaudēt sevi. Šīm bailēm ir daudz visādu modifikāciju, un ar šo spriedzi kaut kā ir jātiek galā. [...]Bērnā ar pasakas, filmas, kāda šausmīga stāsta palīdzību vajag sevi nobiedēt, pārdzīvot šīs bailes un atrast pretdarbību. [...]Galvenais pierādījums tam, ka spoku stāsts ir kvalitatīvs, ir absurdas, smieklīgas beigas, jo smieklis ir labākais ierocis pret bailēm. Tā bērns pakāpeniski pārstrādā savas bailes un iepazīst savu spēku.” Arī jautājumam par to, vai ir nepieciešamas pasakas ar sliktām beigām, doktore atbild: “Protams. Tam ir didaktiska jēga – varonis saņēma sliktu galu, jo rīkojās tā un tā. Reizēm pasaku terapeiti ļauj pasakai beigties slikti. [...]Dažkārt ir svarīgi parādīt, pie kā noved tāda vai citāda rīcība, tāda vai citāda attieksme pret dzīvi. [...]Nāve ir dabiska dzīves daļa. Arī tāpēc reizēm pasaku varoņi iet bojā, mirst, pasakas ir patiesi traģiskas. Tā ir vienkārša likumsakarība.”

²⁵ Hladikova, H. *Children's book illustrations: visual language of picture books*. 21. lpp

²⁶ <http://www.mammamunteti.lv/articles/30637/ko-bernam-maca-un-atklaj-pasakas/>

Daudzi domā, ka pasaku terapija ir “bērnu metode”. “Gan jā, gan nē,” piebilst Tatjana Zinkeviča-Jevstignejeva. Tā ir adresēta dzīvajai, radošajai, atvērtajai bērna sākotnei, kas mīt ikvienā cilvēkā, bet daudziem šķiet, ka tai ir vecuma ierobežojumi.²⁷ Kā vēsta Radošais psiholoģijas centrs “Ģimenei”, pasaku terapijas laikā bērnam tiek harmonizēta personība, veidojas un nostabilizējas vērtības, veidojas sociālā imunitāte, spēja pretoties nelabvēlīgām parādībām un apstākļiem. Kopā ar bērniem terapeits analizē pasaku notikumus, caur tēliem izprot cēloņsakarības, veido tiltu starp notikumiem pasakās un dzīvē, taču pasaku terapija nav tikai priekš bērniem, arī pieaugušajiem terapijas laikā tiek stabilizēta sociālā imunitāte, atmodināts un harmonizēts iekšējais bērns, radīti jauni uzvedības modeļi. Terapijas laikā cilvēks pats caur pasaku tēliem izseko sava šī brīža situāciju dzīvē, kādā pasaku sižetā viņš dzīvo šobrīd, kādu dzīvi vēlas, kādi ir viņa varoņa mērķi, uzvaras utt.²⁸ Taču ne vienmēr ir jādodas pie terapeita, lai redzētu pasakas terapeitiskos ieguvumus. Dažkārt, bērnam piedāvājot kādu no vairākām pasakām, viņš izvēlas vienu un to pašu katru vakaru. Tas esot skaidrojams ar to, ka bērniem rada prieku tas, ka viņi spēj paredzēt, kā notikums atrisināsies. Viņi sajūsminās par to, ka viņu mīļākais varonis katru reizi uzvarēs. Šo iznākumu zināšana bērniem rada drošības sajūtu.²⁹

Nedz grāmatas autors, nedz mākslinieks nav terapeits, tāpat arī katrs indivīds uz konkrēto pasaku vai stāstu var reaģēt citādāk. Katram, kas pieliek roku konkrētās grāmatas veidošanā ir jāapzinās, kādu vēstījumu tā nes, taču terapeita uzdevums ir pasaku izspēlēt, lasīt, apspriest vai kā citādi pielāgot terapeitiskiem nolūkiem.

²⁷ Siliņa, Z. Harijs Poters, Sarkangalvīte un mēs. Psiholoģijas pasaule. 2003,12. 4.–7.lpp.

²⁸ <http://www.gimenei.lv/pakalpojumi/pasakuterapija.php>

²⁹ <http://www.tapals.lv/kadel%CC%A7-berniem-jalasa-pasakas-2-dala/>

1.2. Grāmatu grafika

Pamatojoties uz to, ka viens no radošās daļas uzdevumiem ir veidot ilustrācijas pasaku grāmatai, darba autorei ir svarīgi ne tikai izprast to nozīmi, bet arī izpētīt grāmatu grafikas veidus. Darbam tas ir svarīgi, lai spētu atpazīt, nolasīt un arī likt lietā zināšanas par tēmu, saskaroties ar grāmatām un grāmatu izveidi.

Kā raksta Ieva Drēviņa: "Grāmatu grafika ir pakļauta īpašām prasībām saistībā ar uzdevumu, ko izvirza grāmata kā priekšmets, kā arī literārais darbs. Nereti mākslinieks – ilustrators rada tik pārliecinošu, veiksmīgu tēlu, ka tas spēj dzīvot patstāvīgi, ārpus grāmatas lappusēm, kļūstot par stājgrafikas darbu. [...] Grāmatu grafikas darbi var būt: vinjetes, ilustrācijas, šrifts, iniciāļi, titullapas un vāka kompozīcija. Grāmatu ilustrācijas var būt ļoti dažādas – gan atsevišķi ieliktu lapu veidā, gan tekstā starp rindām vai uz lappušu malām. Par ilustrācijām uzskatāmas arī vinjetes – nodaļu sākumu un beigu rotājumi, tāpat arī iniciāļi. Pie grāmatu grafikas pieder arī šrifts (burtu veids), titullapa, iekšējo vāku mākslinieciskais noformējums, vāka kompozīcija un apvāks, ja tas tiek paredzēts."³⁰

1.2.1. Ilustrāciju veidi

Savā būtībā līdzīgs kokgrebumam ir **kokgriezums**, tā ir viena no grafikas augstspiedes tehnikām, kurā iespiedformas gatavo no garenšķiedras dēļiem, kurus iegūst no dažādām koku šķirnēm – ķiršiem (ieciēnīts Japānā), bumbieriem, platāniem, ābelēm, dižskābaržiem, plūmēm, kastaņkokiem, vītoliem un kļavām. Šajā tehnikā iegriezt kokā smalkākas līnijas ir samērā grūti. Kokgriezumam izmanto galvenokārt 3 instrumentus – nazi, kaltu un V profila kaltu. Nazi lieto kontūru izgriešanai, bet pārējos divus instrumentus, lai izņemtu lielākus laukumus.³¹ *Rietumos* kokgriezumam izmantoja teju vai pašos grāmatas ilustrēšanas pirmsākumos, taču arī mūsdienās grāmatas tiek ilustrētas izmantojot šo tehniku, pārsvarā, lai attēlotu dabu vai vienkāršu dzīvi. Mērija Azariāna (*Mary Azarian*) ir ilustrējusi vairāk kā 50 bērnu grāmatas šajā tehnikā. Viņas ilustrācijas pārsvarā ataino amerikāņu dzīvi un vidi, no kādas pati autore nāk. Savukārt māksliniece Erīna Steda (*Erin Stead*) ir piemērs kā kokgriezumam var kombinēt arī ar citām tehnikām. Māksliniece kokgriezumā izgriež nepieciešamo formu, nodrukā to ar krāsainu tušu, tad zīmē tam pa virsu ar zīmuli un piešķir detaļas.³² (Sk. pielikumā, 6.1-1.att.) Šeit un turpmāk darbā autore teorētiskajam aprakstam ir pašrocīgi piemēklējusi ilustrāciju piemērus, kuri vizualizē aprakstus viegli saprotamā veidā.

Dobspieduma tehnikā līnijas vai laukumi ir mehāniskā vai ķīmiskā veidā iedobti metāla plātnes virsmā (parasti vara, cinka vai tērauda). Atkarībā no izmantotās metāla kodināšanas

³⁰ https://issuu.com/ievadrevina/docs/1._tradicionalie_m_kslas_veidi_t

³¹ Smits, R. Mākslinieks rokasgrāmata. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007. 231.lpp

³² <https://woodadvocate.com/2014/12/10/woodcut-illustrations/>

tehnikas, ilustrācija var izskatīties kā akvarelis (akvatinta), vai kā grafīta zīmuļa zīmējuma, ar ļoti smalkām līnijām. Akvatinta nebūt nav vienīgais veids kā strādāt dobspiedumā, arī gravīra, sausā adata, oforts, mecotinta, mīkstā laka un citi tehniskie paņēmieni ir dobspieduma paveidi.³³ Akvatinta tehnikā veidotas ilustrācijas iespējams apskatīties mākslinieka Kyoko Imazu mājaslapā, kur redzami tik detalizēti un pārdomāti darbi kā “Trušu zeme” (*Rabbitland*) (Sk. pielikumā, 6.1-2.att.), kas labi parāda šīs tehnikas iespējas un smalkās detaļas galarezultātā.

Litogrāfija kā grafikas gludspieduma tehnika kopš tās izgudrošanas ir vairāk kā 200 gadus veca, bet arvien aktuāla un pielietota visu laiku un paaudžu grafiķu radošajos meklējumos.³⁴ Tās pamatā ir taukvielu un ūdens savstarpējā atgrūšanās. Zīmējumu izstrādā ar litogrāfijas krītu vai tipogrāfijas tušu, zīmējot ar speciālu otu uz īpašas šķirnes kaļķakmens plātnes, to fiksē, viegli iekodinot ar atšķaidītu skābi un specifiski apstrādājot. Novilkums, tāpat kā citās grafikas tehnikās, tiek iegūts spoguļattēlā. Šādas tehnikas grāmatu ilustrāciju piemēri vairums ir datēti pagājušajā gadsimtā, kā piemēram Jāņa Gerarda Keulemana (*John Gerrard Keulemans*) ilustrācija “Lielā cekuldzēguzē” (“*Great spotted cuckoo*”) (Sk. pielikumā, 6.1-3.att.), kas ļoti detalizēti un reālistiski ataino konkrētās putnu sugas.

Iespējams, viena no izplatītākajām ilustrāciju tehnikām ir **grafīta zīmuļa ilustrācijas**. Tas ir daudzveidīgs instruments, kas ļauj veidot mīkstas ēnu pārejas, tajā pat laikā arī asas un precīzas līnijas. Nereti mākslinieki ar zīmuli zīmēto skici atstāj gluži vai nemanāmas, lai pa virsu attēlu izstrādātu ar citiem materiāliem un tehnikām, taču to ne vienmēr vajag paslēpt zem citu tehniku krāsu kārtas, lielisks piemērs tam ir mākslinieks Mihaels Knaps (*Michael Knapp*), kurš ilustrāciju “nodošana” (*Handoff*) (Sk. pielikumā, 6.1-4.att.) ilustrējis izmantojot pelēko grafīta zīmuli, taču, lai ieviestu darbā akcentu, to krāsojis ar sarkanu zīmuli.

Ogles ilustrācijām izmanto kokogli, kas ir viegli nodzēšama vai izsmērējama, ja vien nav nofiksēta uz materiāla. Salīdzinot ar grafīta zīmuļa ilustrācijām, šajās pārsvarā manāmas masīvākas, neprecīzākas līnijas, kā rezultātā daudzi mākslinieki izmanto šo tehniku, lai radītu skices. Strādājot šajā tehnikā, iespējams veidot dažādas tekstūras un dinamiskāku līniju izkārtojumu,³⁵ kas labi redzams mākslinieka *Jie Gaoart* zīmētajos portretos, piemēram, mākslinieka darbā “*Abigail.14*” (Sk. pielikumā, 6.1-5.att.) redzamas ogles tehnikas plašās iespējas – no šaurām līnijām līdz masīviem, papīra tekstūras izceļošiem laukumiem.

Akvareļu ilustrācijas veido ar speciālām ūdenī šķīstošām krāsām, kuru galvenā saistviela ir augu līme. Akvareļu tehnikā veidotas ilustrācijas izceļas ar savu caurspīdīgumu un vieglumu. Tīrā akvarelī krāsām liek mirdzēt akvareļa pamata papīra atstarotā gaisma, kas atrodas zem krāsu kārtas. Vairāk par akvareļu tehniku un iespējām aprakstīts nodaļā “Akvareļa

³³ <https://lmagrafika.com/studijas>

³⁴ <http://www.studija.lv/?parent=5567>

³⁵ <https://graphicmama.com/blog/types-of-illustration/>

glezniecības izmantošana”. (Sk. nodaļu 1.2.4.)

Guašu krāsas ir unikālas, tās piedāvā labāko no akvareļu un akrila krāsām – to var klāt biežā slānī, lai iegūtu matētu akrilam līdzīgu efektu, vai plānākā kārtā, mazliet necaurspīdīgāku kā akvareļa krāsas. Atšķirībā no akvareļiem, guaša krāsām tiek pievienots vairāk krāsu pigmenta un baltā pigmenta, kas rada šai krāsai smagnējāku tekstūru un augstāku necaurredzamības līmeni.³⁶ *Rae Ritchie* ir māksliniece, kas spēj parādīt šīs krāsas daudzpusību. Kā piemēram viņas darbā “*Let your light shine*” (Sk. pielikumā, 6.1-6.att.) ir redzams, ka krāsa tiek klātā biežā, necaurredzamā slānī, debesīs vietām manāms baltais papīrs apakšā, kā arī redzams, ka māksliniece izmanto balto krāsu, lai iekrāsotu gaišos laukumus un akcentus, tādējādi izmantojot guašu krāsu daudzveidību un priekšrocības.

Akrila ilustrācijas ir visai populāras gan iesācēju, gan pieredzējušu mākslinieku vidū, tāpat kā ar guašu krāsām, arī ar šīm ir iespējams panākt ļoti daudzveidīgus efektus – gan līdzīgu eļļas gleznojumam, gan arī akvareļu darbiem. Kā guaša krāsas, tā arī akrila krāsas apzināti var klāt ļoti biežā slānī, lai veidotu tekstūru, kā piemēram grāmatu ilustrators *Bils Slavins (Bill Slavin)* ilustrētajā grāmatā “*Kurš saplēsa tējkannu?*” (“*Who broke the teapot?*”) (Sk. pielikumā, 6.1-7.att.) izmantojis šo krāsu specifiku, lai radītu tekstūras dažādiem laukumiem, piemēram, izceļot koka grīdu, apbružāto sienu un ar tekstūrām klāto teksta laukuma fonu, kas piešķir ilustrācijai specifisku noskaņu.

Liela priekšrocība ir tā, ka akrila krāsas var klāt gandrīz uz jebkādas virsmas un nožūstot, tās kļūst ūdensizturīgas. Tām ir pieejams arī plašs krāsu klāsts sākot ar daudzveidīgu toņu izvēli līdz pat tumsā spīdošām krāsām un krāsām ar metālisku efektu.

Kolāžas tipa ilustrācijas (no Franču valodas *coller* – pielīmēt)³⁷ pēdējos gados ir kļuvušas arvien populārākas. Tā ir tehnika, kurā mākslas darbi tiek izgatavoti no dažādu formu, materiālu sajaukuma, lai izveidotu jaunu veselumu. Ir iespējams izmantot dažādus materiālus kā piemēram audumus, diegus, pogas u.c., kolāžas arī var veidot no papīra, kā to dara mākslinieks *Ēriks Karls (Eric Carle)* savās ilustrētajās grāmatās. Lai izveidotu ilustrācijas, mākslinieks vispirms apglezno papīru ar akrila krāsām, tad griež un plēš to, lai pēcāk līmētu pie ilustrācijas dēļa, tādā veidā panākot tekstūrām bagātu darbu, ko būtu grūti realizēt vienkārši gleznojot uz papīra. (Sk. pielikumā, 6.1-8.att.)

Tuša ir ļoti universāls līdzeklis, ko izmantot, lai izveidotu dažāda veida ilustrācijas no smalki izkrāsotiem darbiem līdz pat treknu līniju karikatūrām, tušu arī var apvienot ar akvareli, lai piešķirtu darbam daudzveidīgākus toņus.³⁸ Ķīniešu mākslinieks *Liangs Peilongs (Liang Peilong)* vairāku gadu garumā ir izkojis tušas ilustrācijas un šī tehnika ir kļuvusi par viņa

³⁶ <https://shop.mybluprint.com/art/article/gouache-supplies/>

³⁷ <https://graphicmama.com/blog/types-of-illustration/>

³⁸ <https://shop.mybluprint.com/art/article/pen-and-ink-illustrations/>

rokrakstu. Lianga ilustrācijā “Mēnessgaisma” (“*Moonlight*”) (Sk. pielikumā, 6.1-9.att.) redzams, ka mākslinieks izvēlas melni pelēkajai tušai klāt pievienot tikai vienu krāsu – sarkanīgi rozā. Taču neskatoties uz nelielo toņu klāstu, darbs ir tekstūrām bagāts, kā arī redzami pludinājumi un dažādas melnās krāsas gradācijas.

Pēdējie divi ilustrāciju veidi ir radušies pateicoties datoru un dažādu datorprogrammu ienākšanai mūsu ikdienā. Pirmā elektroniskā rokraksta ierīce tika izgudrota 1888. gadā, kopš tā laika daudzi mākslinieki un ilustratori ir pieraduši izmantot grafikas tabletes – ierīces, kas ir savienotas ar datoru. Izmantojot speciālu pildspalvu, mākslinieks uz tabletes virsmas zīmē, taču ierīce attēlu nogādā uz zīmēšanas programmu datorā. Šīs programmatūras spēj atdarināt dažādas tradicionālās tehnikas īpatnības – otu triepienus, pildspalvas, dažādus zīmēšanas rīkus, papīra un citus efektus. Digitāli veidotas ilustrācijas var iedalīt divās grupās: brīvroku digitālā gleznošana (pikseļu grafika) un vektoru grafika.

Brīvroku digitālā gleznošana nodrošina neierobežotas iespējas digitālajām ilustrācijām imitējot dažādu tehniku veidus un paņēmienus. Izmantojot programmas rīkus kā paredzēts, iespējams panākt ļoti reālistisku izskatu. Tekstūras ir digitālā ilustratora labākais draugs, tādā veidā iespējams pievienot dziļumu divu dimensiju darbam un radīt pārliecinošāku un autentiskāku sajūtu. Lielisks piemērs bērnu grāmatu ilustrācijām šādā tehnikā ir Džims Fields (*Jim Field*). Fragmentā no grāmatas “Iekšā lauva” (“*The lion inside*”) (Sk. pielikumā, 6.1-10.att.) redzamas tekstūras, ko piedāvā dažādu digitālu otu lietošana, lai spētu attēlot dzīvnieku spalvas, akmens raupjo virsmu un citas faktūras.³⁹ Savukārt **vektora grafikai** ir savas priekšrocības, to var viegli atpazīt pateicoties skaidrajai kontūrai un ģeometriskajām formām, jāpiebilst, ka šī ir vienīgā tehnika, kas ļauj veidot darbus, kurus iespējams palielināt un samazināt līdz jebkuram izmēram, bez kvalitātes zuduma. Ja brīvroku digitālā gleznošana darbojas gluži kā īsta gleznošana vai zīmēšana tikai ar iedomu otu, tad vektora grafikas pamatā ir matemātiski nodefinētas līnijas un punkti, kas tiek apvienoti, lai radītu formas.⁴⁰ Ļoti raksturīgi šai tehnikai ir Čārlija Deivisa (*Charlie Davis*) darbi (Sk. pielikumā, 6.1-11.att.), kur ieskatoties ir labi nolasāmas ģeometriskas formas un skaidras līnijas ikvienam laukumam.

³⁹ <https://www.wix.com/blog/design/2018/06/digital-illustration-complete-how-to-guide/>

⁴⁰ <https://www.creativebloq.com/graphic-design/how-create-vector-art-2131975>

1.2.2. Kompozīcija

Šajā nodaļā tiks apskatīti ilustrāciju un zīmējumu kompozīcijas veidi, kas ir ļoti svarīgi, lai laicīgi izplānotu savu darbu, kā arī strādājot ar grāmatu dizainu – izplānotu grāmatas atvērumus un noformējumu. Kompozīcijas izveide mākslas darbam ir viens no svarīgākajiem soļiem, lai spētu darbu izveidot piesaistošu un grāmatas lasītājam patīkamu. Māksliniece Aija Jurjāne uzskata, ka jēdziens kompozīcija māksliniekam saistās ar plaknes pārvaldīšanas mākslu, prasmi veidot plānē organisku, savstarpēji vienotu sistēmu. Jēdzieni “kompozīcijas uzbūve” un “kompozīcijas izteiksmes līdzekļi” apzīmē atsevišķus, savstarpēji saistītus radošā darba procesa posmus, kas priekšmetiskajā glezniecībā praktiski izpaužas kā zīmējums (gleznas plāns, lineāra uzbūve, lineārais ritms) un gleznojums (krāsu laukumi, gaismēnu ritmi, virsma).

Kompozīcijas izprašana ir svarīga, jo tā spēj izcelt tēlus un motīvus, tajā pat laikā pieklusinot citus, nošķirt dziļumu un priekšplānu (perspektīva), veidot līdzsvaru (simetrija) vai asimetriju, kas attiecīgi darbā rada harmoniju vai, gluži pretēji, sprieguma un nestabilitātes iespaidu.⁴¹ Kompozīcija ir svarīga, jo tā veido skatītāja pieredzi raugoties uz mākslas darbu, tā ietekmē arī noskaņojumu.⁴² Lai pilnībā izprastu kompozīcijas veidošanu, nākamajās rindkopās tiks apskatīti kompozīcijas pamatprincipi, veidi un plāni.

1.2.3. Kompozīcijas pamatprincipi

Kompozīcijas pamatprincipi ir nozīmīgi jebkura mākslas darba tapšanā, izzinot un izprotot tos, ir iespējams apzināti kontrolēt un kombinēt šos principus, lai izveidotu vēlamu kompozīciju tādu, lai tā nestu nepieciešamo vēstījumu un noskaņojumu. Kompozīcijas pamatprincipus veido ritms, kontrasts, dominante, vienotība un līdzsvars.

Ritms (grieķu valodā *rhythmos* – vienmērīgums, saskaņotība). Vizuālā tempa veidošana, izmantojot atkārtotus elementus.⁴³ Ritms vizuālās mākslas darbos parādās kā līniju, formu, tumši gaišo attiecību, tekstūru, krāsu vai to grupējumu atkārtojuma rezultāts.⁴⁴ Zemāk redzamajā piemērā (Sk. *1.2-1.att.*) redzama augšējā kreisajā stūrī Van Goga glezna, taču pārējos trijos attēlos iezīmētas zonas, kur manāms ritms. Tas var būt acīm redzams, kā rāda abi apakšēji attēli, kur ritmu veido īrisu lapas un īrisu violette ziedi, taču arī ritmiskas kompozīcijas var būt mazāk uzkrītošas un attālinātas no galvenā plāna, kā redzams augšējā labajā attēlā, arī fonā attēlotās oranžās puķes veido sava veida ritmu un veido gleznas kopējo noskaņu.⁴⁵ Ritmu savās ilustrācijās izmanto daudzi mākslinieki, viena no tām ir Anna Vaivare, kura savā darbā par

⁴¹ http://www.kuldigastehnikums.lv/wp-content/uploads/2017/06/Kompozicija_krasa.pdf

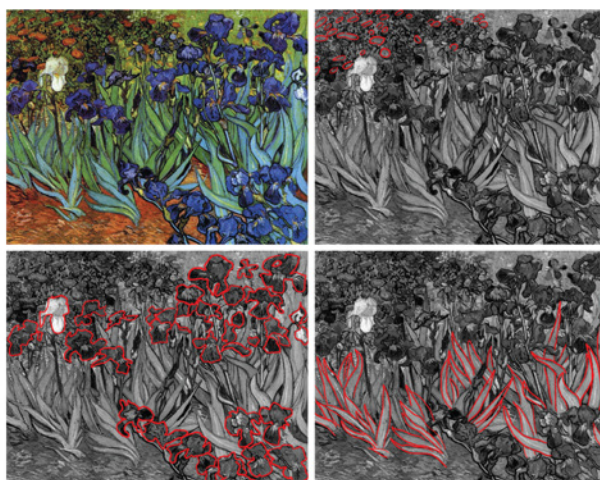
⁴² <https://conceptartempire.com/what-is-composition/>

⁴³ <https://drawpaintacademy.com/understanding-composition-for-artists/>

⁴⁴ Aukšzemes lauku NVO apvienības “iedvesmas mape” projekta “Jaunības dizains” ietvaros. Pieejams: http://jekabpilsnovads.lv/wp-content/uploads/2014/12/iedvesmas_mape1.docx

⁴⁵ <https://thevirtualinstructor.com/blog/composition-in-art>

ciematiem (Sk. pielikumā, 6.1-12.att.) raibumu panāk izceļot koku lapas gan ar kontrasta, gan ar ritma palīdzību, tādā veidā padarot ilustrāciju gluži vai ņirbošu.

1.2-1.att. Van Gogs. *Īrisi*, 1889

Kontrasts (franču valodā *contraste*) ir krasi izteikts pretstats. Kontrasts attiecas uz atšķirību starp dažādu toņu nokrāsām, tumši gaišajām attiecībām. Tie var būt ļoti izteikti un acīm redzami, vai arī ļoti minimāli un neuzkrītoši, nav pareizu vai nepareizu variantu, taču rūpīgi jāizvērtē kontrasta lietojums darbā.⁴⁶ Kontrastu veidi: krāsu tumši gaišais kontrasts, krāsu silti vēsais kontrasts un papildkrāsu kontrasts (šīs krāsas viena otru izceļ un papildina). Taču krāsu kontrasti nav vienīgie, ko var izmantot darbā, vēl iespējams izmantot šādus: liels – mazs, vertikāls – horizontāls, tievs – resns, statistisks – dinamisks, īss – garš, viens – daudz, rets – blīvs, plakans – apjomīgs u.c.⁴⁷ Izteikts “liels – mazs” piemērs ir mākslinieks Lūka Skrivēna (*Luke Scriven*) ilustrācija “Lielais lācis” (“*Big bear*”), kur lāča un mazā cilvēkbērna izmēri ir ļoti uzsvērti un pārspīlēti, taču paspilgtina vēlamo domu. (Sk. pielikumā, 6.1-13.att.)

Dominante ir galvenā objekta izcelšana. Tā ir akcentēta kompozīcijas daļa pret fonu vai arī pārējām mākslas darba daļām. Veidojot dominanti, viena no mākslas darba detaļām vai

1.2-2.att. Imants Vecozols.
Klusā daba ar ķirbi

1.2-3.att. Vilis Ozols.
Klusā daba ar baltām krūzēm

⁴⁶ <https://www.freelancer.com/community/articles/principles-of-art-composition-in-art#>

⁴⁷ http://www.kuldigastehnikums.lv/wp-content/uploads/2017/06/Kompozija_krasa.pdf

daļām tiek vairāk izcelta, kamēr pārējais tiek pieklusināts un veidots mazāk aktīvs. To var radīt veidojot izteiksmīgas formas vai izceļot elementus ar krāsām un faktūrām. Dominantei nav obligāti jābūt pašā priekšplānā un nav manāmi jāizceļas, tā mēdz būt tikko jaušama un pieklusināta.⁴⁸ Divus pretējus piemērus iespējams apskatīt pielikumā, kur mākslinieces Irtakes Lopezas Muneinas (*Irtaxe Lopez de Munain*) ilustrācija (Sk. pielikumā, 6.1-14.att.) balstās uz dominantes izcelšanu, kas panākts to iezīmējot ar atsevišķu laukumu (gaismas stars), izmantojot citu krāsu gammu un novietojot attēla vidusdaļā, taču gluži pretēji rīkojusies ir Agnese Ernolta (*Agnes Ernoult*) savā ilustrācijā (Sk. pielikumā, 6.1-15.att.), kur galvenā varone izcelta ar dzidrākām un gaišākām krāsām, kas ļoti dabiski iederas kopējā kompozīcijā un krāsu gammā, arī šajā gadījumā dominante atrodas darba vidusdaļā.

Vienotība ir galvenais princips, kas nodrošina darbā veselumu. Kompozīcija ir vienota (noslēgta), ja attēlojamie objekti ir saistīti viens ar otru. Vienotību panāk daļēji aizklājot vienu objektu ar otru, savienojot objektus ar fona laukumiem vai savienojot objektus ar ēnas palīdzību. I. Vecozola darbā (Sk. 1.2-2.att.) vienotība panākta objektus daļēji pārklājot, taču V. Ozola gleznā (Sk. 1.2-3.att.) tas ir panākts objektus savienojot ar fona laukumiem.

Līdzsvars vizuālajā mākslā – dažādās mākslas darba daļas veidojošo vizuālo elementu (krāsa, tekstūra u.c.) vizuālā svara, izmēra, elementu izolācijas pakāpes vienādība, līdzība. Lai kompozīcija būtu optiski līdzsvarota, jāievēro, ka: caurspīdīgais izskatās vieglāks kā necaurspīdīgais; gludais vieglāks kā raupjais; gaišas krāsas šķiet vieglākas nekā tumšas; apaļas formas ir “smagākas” par slaidajām, garajām; platas, zemas formas šķiet “smagākas” nekā augstu izvirzītas; daudzi sīki elementi šķiet “vieglāki” nekā tik pat liela laukuma noslēgta masa.⁴⁹

1.2-4.att. Līvas Pakalnes
ilustrācija

1.2-5.att. Katrin Ehrlich.
Warewolf 1

1.2-6.att. Ann
Castagnoli. *Calendario
Citta del Sole*, 2009

⁴⁸ <http://www.e-orocentras.lt/2017/07/26/kompozicija-vizualaja-maksla/>

⁴⁹ <http://www.zirnis.lv/06-12-2015/938fec>

Ir izveidojušies 3 līdzsvara tipi: simetriskais, asimetriskais un neitrālais līdzsvars. Simetriskajam līdzsvaram ir raksturīga centrālā ass, kurai visās pusēs vienādi izvietotas formas un krāsu elementi. (Sk. 1.2-4.att.) Asimetrisko līdzsvaru raksturo nosacīta centrālā ass un atšķirīgu elementu sabalansētība. Optiski jūtamās simetrijas ass abās pusēs vizuālie elementi nav identiski un nav arī identiski sakārtoti, taču vizuāli ir nolīdzsvaroti. (Sk. 1.2-5.att.) Visbeidzot neitrālais līdzsvars, tas vērojams tad, kad darbā līdzsvarā atrodas visdažādākie elementi neatkarīgi no centrālās simetrijas ass. (Sk. 1.2-6.att.)

Kompozīcijas veidi

Veidot kompozīciju nozīmē izplānot kā tiks izkārtoti darbā vēlamie elementi, lai to veiksmīgi izdarītu jāpatur prātā divi formāta virzieni (vertikāls un horizontāls), kā arī 9 kompozīcijas veidi: atvērta, slēgta, centra, kulišveida, trīsstūrveida, diagonālā, U veida, Z veida un krustveida kompozīcija, savukārt Linda Ravenscrofta (*Linda Ravenscroft*) papildina šo sarakstu minot, ka, ilustrējot pasaku valstību, noder arī tādi kompozīcijas veidi kā puscirkulārā un asimetriskā.⁵⁰

Slēgtas kompozīcijas pamatā ir elementu izkārtošana iekšā rāmī, laukumā. Šāda kompozīcija skatītāja acīm neliek virzīties uz priekšu vai pārlēkt uz citu objektu, tā šķiet statiska un stabila, turpretī atvērtā kompozīcijā objektu daļas iziet ārpus darba rāmja, turpinās tālāk, kā redzams piemērā Nr.1 (Sk. 1.2-7.att.), atvērtā kompozīcija šķiet dinamiskāka, taču slēgtā – statiska.

1.2-7.att. Piemērs Nr.1.

(Pa kreisi) slēgta kompozīcija; (pa labi) atvērta kompozīcija

Kulišveidu kompozīcijas pamatā ir darba malās izvietoti objekti, it kā skatītājs lūkoties cauri kokiem, logu rāmim vai kam citam, kas no priekšplāna skatu aizved uz tālāko plānu,⁵¹ radot sajūtu, ka skatītājs no kaut kā slēpjas, piemēram, Gundegas Muzikantes ilustrācija

⁵⁰ Ravenscroft, L. *How to draw & paint Fairyland*. Londona: Quarto Publishing plc, 2008. 37.lpp

⁵¹ <http://www.blunavs.lv/lv/harijs/publikacijas/>

grāmatā “Matīss iepazīst teātri” (Sk. pielikumā, 6.1-16.att.) ir labs piemērs kā šādu kompozīcijas veidu atainot pa veselu grāmatas atvērumu, radot iespaidu, ka divi priekšplānā esošie tēli, kā arī pats skatītājs ir šai pus sienai, taču klusām un nemanīti noraugās uz to, kas norisinās otrajā plānā.

Centra jeb simetriskā kompozīcija ir statiska, tās centrālajā daļā tiek izcelta dominante, taču visi pārējie objekti vai vide tiek pakārtota tā, lai skatienu vērstu tieši uz darba centrālo daļu, ar to nekonkurējot, taču papildinot. Pavisam vienkāršs, taču labi uzskatāms ir Vitauta Landsberga (*Vytautas V.Landsbergis*) ilustrācija grāmatai “*Apple tree tales*” (Sk. pielikumā, 6.1-17.att.), kur simetriskā kompozīcija tiek īpaši izcelta ar neitrālu fonu un galvenā tēla apjomu, kas aizpilda lielāko laukuma daļu.

Trīsstūrveida kompozīcija bija ļoti plaši pielietota Renesanses gleznās, attēlojot jaunavu ar bērnu.⁵² Šāds kompozīcijas veids tiek lietots, lai uzsvērtu balansu, kaut arī iespējams radīt ilūziju par nestabilitāti, radot darbā spriedzi. Trīsstūrveida kompozīcijas lietojums redzams Ilzes Ramanes ilustrētajā grāmatā “Rīgā, kādu nakti” (Sk. pielikumā, 6.1-18.att.), kur ģeometriskā forma veidojas no trīs galveno tēlu (gailis, kaķis un suns) novietojuma.

Diagonālā kompozīcija rada dramatiskuma un kustības sajūtu, virza skatītāja acu skatienu kustības virzienā.⁵³ Izteikti diagonāla kompozīcija ir Ilzes Ramanes ilustrācijai dzejoļu krājumam “Ingučiša šūpulītis” (Sk. pielikumā, 6.1-19.att.), kas acu skatienu vērš uz zvirbuļiem, nevis pašu sniegavīru, kas aizņem ilustrācijas lielāko daļu.

U veida kompozīcija rada līdzsvarotību un stabilitāti, kā redzams Gunāra Krolla linogriezuma darbā “Tilti”. (Sk. pielikumā, 6.1-20.att.) Z veida jeb S veida kompozīcija, kā to dēvē citos avotos, veido cauri darbam līkumotu līniju, kas tiek izmantota, lai skatītāju acis vadītu cauri visam darbam, vēršot uzmanību uz kompozīcijas fokusu.⁵⁴ Pārsvārā tiek lietota ainavās, tās lielākā priekšrocība ir spēja uzsvērt dziļuma sajūtu vai kustības radīšana.

Krustveida kompozīcija redzama Kari Grosmana (Kari Grossmann) ilustrācijā (Sk. pielikumā, 6.1-21.att., kas par spīti dinamiskajiem elementiem (skrienošs suns, kalna forma) šķiet stabila, krustveida izkārtojums piešķir lielāku uzvaru abiem bērniem.

⁵² <https://isb-visualarts.weebly.com/composition.html#>

⁵³ <https://www.canon.lv/get-inspired/come-and-see/showcase/photography-composition-tips/>

⁵⁴ <http://www.explore-drawing-and-painting.com/art-composition.html>

Kompozīcijas plāni

Kompozīcijā izšķir 3 plānus – priekšējo, vidējo un tālo plānu. Priekšplānu parasti nepārblīvē ar figūrām, to zīmē vispārinātu, savukārt darba galvenos objektus novietojot uzmanības centrā jeb vidējā plānā. Tālo plānu parasti attēlo vispārināti, radot telpas dziļumu un vides noskaņojumu. Piemērs, kurā ir izmantoti visi 3 plāni, ir Emīlijas Dziubakas (*Emilia Dziubak*) ilustrācija pasaku grāmatai “Jauki stāsti mazajiem lasītājiem” (*Jolis contes pour les petits*). (Sk. 1.2-8.att.) Lai uzskatāmāk to parādītu, darba autore izveidoja ilustrācijai labajā pusē esošo attēlu, kurā tika iekrāsotas ilustrācijas daļas atbilstoši kompozīcijas plānam: sarkanais tonis iezīmē priekšplānu, kurā atrodas koki un lapas; dzeltenais tonis iezīmē vidējo plānu, kurā norit galvenā darbība un uz kuru ir vērsta lielākā uzmanība; ar zilo toni iezīmē tālākais jeb aizejošais plāns, kurā redzams meža turpinājums un noskaņa par konkrēto vidi.

1.2-8.att. Emilia Dziubak ilustrācija (pa kreisi);
ilustratīvs zonējumu plāns (pa labi)

Perspektīva un telpa

Mākslas darbā jeb divu dimensiju plaknē reāli var parādīt tikai divas dimensijas: platumu un augstumu. Trešo dimensiju jeb dziļumu, var tikai radīt ar ilūziju. Virsmu bez dziļuma ilūzijas vai ar minimālu tās ilūziju sauc par dekoratīvo telpu, piemēram, Hollijas Makgvairas (*Holly Maguire*) ilustrācija “Meksikāņu dāma” (*Mexican Lady*) (Sk. pielikumā, 6.1-22.att.) ir izteikti dekoratīva, bez ēnām un aizejoša tālākā plāna. Turpretim plastiskās telpas pamatā ir reālajā pasaulē iegūtā pieredze un speciāli radīta trešās dimensijas ilūzija,⁵⁵ kā redzams Lauras Belēvičas ilustrācijā (Sk. pielikumā, 6.1-23.att.), kur košās krāsas māja kokos ir attēlota izteiktā perspektīvā un rada dziļuma sajūtu. Šāds dziļas telpas efekts rodas, ja lieto perspektīvas sistēmu, kas ir zinātniski pamatota, ģeometriskā, racionāla sistēma, kas rada telpiskuma iespaidu.

Lineārā perspektīva attiecas uz konkrētu pamatlikumu izmantošanu, kas virza zīmējuma

⁵⁵ Eida, T. *Kompozīcija un krāsa*. Pieejams: http://www.kuldigastehnikums.lv/wp-content/uploads/2017/06/Kompozija_krasa.pdf

līnijas uz satekpunktu. Šīs līnijas palīdz māksliniekam panākt dziļuma efektu savā darbā. Lineārā perspektīva ir vispiemērotākā zīmējot arhitektūru, interjeru un ģeometriskas formas objektus, taču mazāk noder zīmējot portretus vai dabas formas objektus. Ir 3 veidu lineārās perspektīvas: viena punkta, divu punktu un trīs punktu perspektīva.⁵⁶

Viena punkta perspektīvā mākslinieks izmanto vienu satekpunktu, lai panāktu dziļuma efektu, sākotnēji zīmējot priekšplānā esošos objektu un tad savienojot ar uzzīmētu vai iedomātu satekpunktu, kas apzīmē līniju krustošanos ļoti tālu prom. Viviānas Tu (*Vivienne To*) ilustrācijā “Sniegota pastaiga mežā” (*A snowy walk in the woods*) ir tipisks šādas perspektīvas piemērs (Sk. pielikumā, 6.1-24.att.), kur skatītājs atrodas it kā tieši koku alejas vidū, bet, raugoties uz priekšu, šī aleja šķiet nebeidzami gara.

Divu punktu perspektīva ir noderīga metode, lai mākslinieks spētu radīt vizuāli efektīvas bildes ar dabiskāku izskatu. Šādā perspektīvā objekta malu līnijas savienojas ar vienu no diviem satekpunktiem uz horizonta, taču objekta vertikālajām līnijām netiek piemērota perspektīva.⁵⁷ Labs piemērs šādas perspektīvas izmantošanai ilustrācijās ir mākslinieks Ērika Drūkera (*Eric Drooker*) ilustrētais vāks izdevumam *The New Yorker*, kur redzams, ka grāmatu vertikālās līnijas ir attēlotas taisnas, taču horizontālās visai strauji aiziet perspektīvā uz labo vai kreiso pusi. (Sk. pielikumā, 6.1-25.att.)

Trīs punktu perspektīva reprezentē skatu, it kā mākslinieks būtu atradies guļus pie zemes vai tieši pretēji, no liela augstuma raugoties uz objektu no augšas,⁵⁸ piemēram, Ričards Džonsons (*Richard Johnson*) izmantojis to savā ilustrācijā (Sk. pielikumā, 6.1-26.att.), lai paspīlgtinātu kontrastu starp mazajām pelēm un lielpilsētas grandiozajām būvēm, cilvēkiem un rosību.

Ir sastopamas arī četru, piecu un sešu punktu perspektīvas, taču tās ir mazāk izplatītas ilustrācijās un mākslas darbos kopumā, jo nerada dabisku iespaidu, bet gan pārspīlētu deformāciju. Pastāv vēl viena perspektīva, kas nav tik bieži pieminēta, taču bieži vien tiek lietota kopā ar kādu no iepriekš nosauktajām perspektīvām. Atmosfēriskā perspektīva ir metode, kas rada dziļuma sajūtu, modulējot krāsu, lai radītu sajūtu, ka atmosfēra ietekmē tālumā esošo objektu redzamību un krāsu. Lai gan šāds perspektīvas veids bija zināms jau kopš senatnes, Leonard oda Vinči savā glezniecības traktātā pirmo reizi izmantoja terminu “atmosfēras perspektīva”, kurā viņš rakstīja:” Krāsas kļūst vājākas proporcionāli to attālumam no personas, kas to skatās.”⁵⁹

⁵⁶ <http://helloartsy.com/linear-perspective-drawing/>

⁵⁷ Ravenscroft, L. *How to draw & paint Fairyland*. Londona: Quarto Publishing plc, 2008. 38.lpp

⁵⁸ <https://www.boredart.com/2016/11/different-types-of-perspective-in-art-with-examples.html>

⁵⁹ <https://www.britannica.com/art/aerial-perspective>

1.2.4. Akvareļa glezniecības izmantošana

Izpētīt akvareļu glezniecību un tā izmantošanas iespējas ilustrējot grāmatas diplomdarba autorei ir ļoti būtiski, jo tieši šī tehnika ir visa radošā darba pamatā. Šajā nodaļā par konkrēto gleznošanas tehniku tiks apskatīta noderīga informācija, kā piemēram, tehnikas un paņēmieni, kas būtu jāņem vērā, strādājot ar akvareļu krāsām, lai spētu iepriekš plānot un prognozēt, kā izskatīsies gala rezultāts.

Akvareļu gleznošana vairākus simtus gadu tika asociēta ar Angliju, tomēr tās izcelsme ir meklējama krietni senākā vēsturē. Viduslaikos mūki izmantoja pigmentus, kas sastāv no zemes vai augu šķiedrām, kas sasmalcinātas līdz pulverim un saistītas ar gumiju vai olu. Šīs krāsas tika lietotas, lai rakstītu burtus, attēlotu reliģiskas ainas, kā arī izrotātu lielos sākumburtus un ornamentus, kas ieskauj tekstu. Ķīniešu un Japāņu mākslinieki gleznoja ar akvareļiem uz zīda vai ar rokām darināta papīra, atainojot dažādas literārās ainas vai kaligrāfiju, tomēr tā tika attīstīta arī apkārtējās ainavas novērošana un attēlošana. Renesanses mākslinieki gleznoja freskas ar ūdens bāzes pigmentiem uz mitrs apmetuma,⁶⁰ taču lielu soli glezniecības tehnikas attīstībā nodrošināja Eiropas papīra nozares attīstība. Kopš seniem laikiem Ķīnieši ražoja papīru, islāmu pasaule no šīm prasmēm mācījās un, veicot dažus uzlabojumus, izplatīja jauno produktu rietumu valstīs, kas savukārt sekmējās ar Fabriano dzirnavām Itālijā, kas sāka ražot papīru jau no 1264. gada. Arī šobrīd, daži no labākajiem akvareļu papīriem joprojām tiek ražoti Fabriano rūpnīcā.⁶¹

Lielākā daļa papīru tiek izgatavoti rūpnieciski, taču var iegādāties arī ar rokām darinātus eksemplārus, kas gan mākslinieku piederumu veikalos nav izplatīts produkts. Rokas lējuma papīra izgatavošanā celulozes šķiedras samaļ un sajauc ar ūdeni, lai iegūtu biezu masu. Papīru izgatavo, iemērcot masā ar sietu pārvilkto koka veidni un izceļot to ārā ar šūpojošu kustību.⁶² Rūpnieciskos papīrus iedala 3 grupās – papīrs ar gludu virsmu (karstspiede), ar vidēji gludu virsmu (aukstspiede) un papīrs ar raupju virsmu (arī aukstspiede, taču ar daudz izteiktāku virsmu).⁶³ Karsti presētu papīru daudzi mākslinieki izvēlas, lai radītu detalizētākus darbus, taču citiem tas var šķist pārlietu "slidens", kā rezultātā krāsa ir grūti kontrolējama. Papīri ar vidēji gludu virsmu, jeb aukstspiedes papīrs ir vispopulārākais un pieejamākais papīrs, kas ir labi piemērots gan iesācējiem, gan jau pieredzējušiem gleznotājiem, jo tā daļēji faktūrainā virsma ir piemērota gan sīki izstrādātām detaļām, gan gludiem pludinājumiem un mazgājumiem. Raupjas virsmas papīrs savukārt ir labi piemērots mazgājumiem, kas piešķir darbam mirdzumu.⁶⁴

⁶⁰ <https://www.austinartistsmarket.com/brief-history-of-watercolor/>

⁶¹ <http://watercolor.net/history-overview/>

⁶² Kespersaks, V. Kaligrāfija 24 stundās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2015. 16.lpp.

⁶³ Daglāsa-Kūpere, H. *No krāsas līdz gleznai*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004. 23.lpp.

⁶⁴ <https://www.art-is-fun.com/watercolor-paper>

Akvareļu glezniecības tehnikas

Viens no akvareļu krāsu trūkumiem ir tas, ka ne vienmēr var paredzēt, kā izskatīsies ar tām gleznots darbs, kad tas būs pabeigts. Arī process nav paredzams, jo krāsas neparedzēti saplūst cita ar citu, vai tieši otrādi, nesaplūst, kad tas ir vajadzīgs. Mākslinieks Gerald Fitzlers (*Gerald Fitzler*) atklāj, ka, strādājot ar akvareļu krāsām, nevar būt nekādas vilcināšanās. Jau iepriekš ir jāizlemj, kur katrs otas triepiens pieskarsies lapai, lai pēc tam ļautu tam darīt savu maģiju.⁶⁵ Lai spētu iepriekš prognozēt, kā un kur jāuzklāj krāsa, der atcerēties klasiskus akvareļa tehnikas paņēmienus, kas balstās uz to, cik mitrs papīrs vai izmantotās krāsas ir. Šīs četras tehnikas ir “slapjš uz slapja”, “slapjš uz sausa”, “sausss uz slapja” un “sausss uz sausa”.

Gleznošanas paņēmiens **“slapjš uz slapja”** (no franču: Aquarelle – “ūdeņaina”, no itāļu Acquarello – “uz mitra”) nozīmē krāsas uzklāšanu uz ļoti mitra papīra – vai nu ar ūdeni samitrināta, vai klāta ar vēl nenožuvušas krāsas kārtu. Iegūtie efekti nav atkārtojami citā glezniecības tehnikā, varbūt vienīgi strādājot ar akrila krāsām. Šo tehniku bieži izmanto, lai noklātu lielus laukumus ar krāsu pāreju pludinājumiem. Tie arī ļauj dabiskā ceļā radīt maigas pārejas starp krāsu joslām. Lai arī kā mēģinātu kontrolēt “slapjš uz slapja” gleznojumu, nosakot slapjuma pakāpi, krāsas daudzumu, otas lielumu utt., tomēr šim procesam ir tipiski tieši nejaušības elementi, kas šai metodei piešķir pievilcību un svaigumu.⁶⁶ Izteikts piemērs ir Gundegas Muzikantes ilustrācija no grāmatas “Lidojums” (Sk. pielikumā, 6.1-27.att.), kurā redzami lieli laukumi klāti izmantojot šo tehniku – mākoņainās debesis un zeme, kurā ir iešļakstīti arī mazi krāsu pilieni, kas rada ilūziju par detaļām. Šis laukums uz kura arī norisinās galvenā darbība, ir krāsām bagāts un vienmērīgi klāts, radot vienmērīgas krāsu pārejas.

“Slapjš uz sausa” tehnika ir visizplatītākā, jo nodrošina tīru, konsekventu rezultātu. Otu piepilda ar krāsu un klāj uz sausa papīra. Ūdeni var pievienot arī tieši uz papīra, ja krāsa nav pietiekami caurspīdīga, vai izplūdusi, kā paredzēts. Šī tehnika ir labi piemērota, lai krāsotu viegli iekrāsotas zonas ar definētām malām, gan detalizētos darbos, gan lielākos laukumos.

“Sausss uz slapja” ir neparasta tehnika, kas var radīt interesantus efektus. Papīrs tiek samitrināts tāpat kā “slapjš uz slapja” tehnikā. Iegūtajai krāsai pievieno tikai nedaudz ūdeni, lai tā būtu lietojama, taču ne pārlietu šķidra. Šāda krāsa būs samērā bieza un koncentrēta. Krāsa tiek uzklāta uz mitrā papīra, lai radītu laukumus vai formas ar mīkstām malām, taču šādā gadījumā kontrole būs lielāka, kā “slapjš uz slapja” metodē. Izteikts piemērs šāda paņēmiena izmantošanai ir Maldas Muižuļes ilustrācijas grāmatai “Sniegs apsedz vaļēju brūci”. (Sk. pielikumā, 6.1-28.att.) Norādītajā ilustrācijā redzams, ka uz gaišā, pludinājumiem klātā fona, māksliniece ir pludinājusi koncentrētas un tumšas krāsas, kuru laukumiem tikai malas ir

⁶⁵ <https://www.theartistsroad.net/articles/whywatercolor>

⁶⁶ Smits, R. *Mākslinieks rokasgrāmata*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007. 144.lpp.

nedaudz izplūdušas, taču koncentrētā krāsa ir saglabājusi savu intensitāti.

Akvareļi ir zināmi pateicoties mazgājumiem un pludinājumiem, taču tas nebūt nav vienīgais, kā var strādāt šajā tehnikā. “**Sauss uz sausa**” akvareļa tehnikas laikā krāsa ir jāsajauc ar tik maz ūdeni, cik iespējams. Ar šādu krāsu pildītu otu velkot pa papīru, radīsies interesantas tekstūras, kur liela nozīme būs papīra izvēlei.⁶⁷ Šo tehniku apvienojot ar “slapjš uz sausa” var iegūt līdzīgas faktūras kāds redzamas Karmenas Dāles ilustrācijā (Sk. pielikumā, 6.1-29.att.) grāmatai “Sarkangalvīte” (1968.g), kur vērojamas papīra raupjās tekstūras izcelšana. Viegli otas triepienu slidinot gar papīru, vietām krāsa nav pieķērusies.

Iepriekš apskatītie paņēmieni pamatā ir papīra un krāsas mitruma pakāpe, kā iepriekš tika noskaidrots, taču, strādājot ar akvareļu krāsām, ir vēl daudzi citi paņēmieni ar ko eksperimentēt. Ir tādi paņēmieni, kuru pielietošana ir jāapsver pirms gleznošanas sākuma, kā piemēram, maskējošā šķīduma izmantošanai. Tas ir lateksa šķīdums, ko var uzklāt uz papīra tajās vietās, kuras jāpasargā no krāsas slāņa. Kad gleznojums ir pabeigts, šķīdumu noņem, atsedzot balto papīru. Kaut arī pārsvarā to uzklāj gleznošanas pašā sākumā, to var arī lietot jebkurā citā gleznošanas procesa stadijā.⁶⁸

Ir daudzi paņēmieni, ko var apsvērt, lai lietotu gleznošanas procesa laikā, kad kāda no uzklātajām krāsas kārtām vēl aizvien ir mitra, piemēram, nosusināšana (ar uzsūcošu audumu vai papīra salveti), izskrāpēšana (ar asu asmeni, lai atklātu balto papīru; alternatīva maskējošā šķīduma izmantošanai), sāls uzbēršana, tušas pilināšana, šlakstīšana (ar zobu birsti, otu vai ko citu), tīra ūdens pilinājumu veidošana u.c. Darbā nebūt nav jāierobežo sevi tikai ar vienu no šiem paņēmieniem, kā manāms Kristīnas Reinelleres ilustrācijā grāmatai “Osumposums, pankūku mošķis”. (Sk. pielikumā, 6.1-30.att.) Minētajā darbā redzams, ka, lai radītu akmens faktūru, māksliniece vietām uzbērusi sāli, kas rada interesantus krāsas izskalojumus, tāpat arī tumšākajā vietā ar ieskrāpējumu palīdzību radījusi efektu par zāles stiebriem.

Un visbeidzot, ir arī speciāli paņēmieni, ko var lietot pēc tam, kad gleznojums jau ir gatavs un uzklāts uz papīra. Kā piemēram “noskalošana” tiek izmantota, lai pastiprinātu toni un dziļuma iespaidu. Uzgleznoto darbu nomazgājot zem aukstas ūdens strūkļas, mīkstinot krāsu laukumu robežas, taču pēc tam atkal nožāvē un pārglezno.⁶⁹ Pēc darba nožūšanas var veikt arī pastiprinātus izcēlumus, maigi iekrāsojot ar smalki uzasinātu zīmuli, nokasītos izcēlumus ar skalpeli u.c.

⁶⁷ <https://www.jetpens.com/blog/introduction-to-watercolor-techniques/pt/914>

⁶⁸ Smits, R. *Mākslinieks rokasgrāmata*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007. 151.lpp

⁶⁹ Smits, R. *Mākslinieks rokasgrāmata*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007. 145.lpp

1.3. Bērnu grāmatu dizaina aspekti

Šajā nodaļā tiks apskatīti aspekti, kas jāņem vērā veidojot grāmatu bērnu auditorijai, tiks apskatītas niansas, kas jāņem vērā, lai bērnam grāmata būtu piemērota, interesanta un lietderīga. Šīs tēmas apskats diplomdarba izstrādei ir ļoti svarīgs, jo pamatojoties uz šiem aspektiem, darba autore spēs izveidot radošās daļas uzdevumu tā, lai tas būtu atbilstošs nozares prasībām.

Pamatojoties uz Kolumbijas Universitātes materiāla “Vizuālā kritika un bērnu literatūra”, iedala 3 veidu kritērijus pēc kā māksliniekam būtu jāvadās grāmatas izveidē, vai kritiķim – tās vērtēšanā. Šīs trīs kategorijas ir dizaina izvēles, tehnikas izvēles un vēsturiskās vai kultūras konvencijas.

Dizaina elementi (līnija, forma, krāsa, apjoms un tekstūra) tiek izraudzīti pateicoties to izteiksmīgajām īpašībām. Līnijas un formas rada dinamiku un ritmu, krāsas rada noskaņojumu un emocijas, apjoms rada kontrastu, taču tekstūra var radīt spriedzi, interesi vai kustības sajūtu. Dizaina principi vai kompozīcija (balanss, ritms, atkārtojums, acs kustības virziens) tiek izvēlēti tā, lai sasaistītu atsevišķus atvērumus, un, lai stiprinātu grāmatas vispārējo nozīmi.

Pie tehniskajām izvēlēm tiek pieskaitīta ilustrāciju izveides tehnika, ieklājlapa, papīra un burtveidola lietojums, tie jāizvēlas tā, lai pastiprinātu grāmatas domu vai stāstu. Tehnikas izvēle (akvarelis, akrila, zīmulis u.c.) tiek veikta pamatojoties uz vēlamo noskaņojumu, stāstu vai konceptu. Burtveidolam ir jābūt atbilstošam grāmatas veidam vai stāstam, ieklājlapa sagatavo lasītāju radot noskaņu, radot ieskatu stāstā vai papildinot grāmatā esošās ilustrācijas. Svarīgi ir atcerēties, ka bilžu materiāls un mākslinieka redzējums paplašina un uzlabo stāstu vai konceptu, tādēļ rūpīgi jāizraugās, ko grāmatā iekļaut, vai tas ir piemērots stāstam, vai tas piešķir tam jaunas dimensijas un papildus nozīmi. Attēli grāmatās pievieno nerakstītu informāciju un palīdz lasītājam saredzēt jaunas idejas. Tuvplāni, tradicionālā perspektīva, skats no ļoti zema punkta vai no augsta putna lidojuma punkta tiek izraudzīti, lai radītu aizrautību, drāmu un interesi.

Un visbeidzot, vēsturiskā vai kultūras konvencijas izvēle. Attēlu veidošana tiek aizgūta no mākslas vēstures stiliem, lai uzlabotu un paplašinātu stāsta vai koncepcijas nozīmi. Piemēram, Kristīgās mākslas aspekti, Renesanses glezniecība, Franču impresionisms u.c. tiek aizņemti un pielietoti, lai nodotu konkrēto vēstījumu vai stāstu. Arī grafiskās konvencijas tiek aizņemtas no konkrētām kultūras grupām, lai paspilgtinātu domu un vēstījumu, kā piemēram, tautas motīvi piešķir autentiskumu pasakām, dzejoļiem.⁷⁰

⁷⁰ Kiefer, B. *Visual Criticism and Children's Literature*. Teachers College Columbia University Pieejams: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.172.8515&rep=rep1&type=pdf> 89.lpp.

1.3.1. Grāmatas izkārtojums

Grāmata nav tikai teksts, stāsts, kam tā ir veltīta, grāmata sastāv no vairākām daļām, kuras veido to par vienotu veselumu. Pirmais solis, lai padarītu grāmatu profesionālu, ir ievietot visas nepieciešamās grāmatas daļas pareizā secībā, tas ir svarīgi arī darba autorei, lai radošās daļas uzdevumā būtu iespējams izveidot grāmatu pēc nozarei atbilstošiem standartiem un ar visu nepieciešamo informāciju, lai grāmata būtu ne tikai derīga lasītājam, bet arī izdevējam.

Grāmatas iekšpuse, kas tiek saukta par grāmatas bloku, tiek iedalīta trīs daļās: priekšējā daļa (*front matter*), grāmatas bloka teksts (*book block text*) un aizmugurējā daļa (*back matter*).⁷¹

Priekšējā daļa ir grāmatas pirmā daļa un tā daļa no grāmatas, kurā izklāstītas “tehniskās daļas”. Tās ir numurētas ar maziem latīņu cipariem. Kaut arī visas lapas tiek pieskaitītas grāmatas numerācijai, ne visām tiek lietota numerācija uz tām, piemēram, titullapai, autortiesību lapai vai tukšajām lapām. Priekšējā daļa sevī ietver vairākas lapas un atvērumus, pirmais no tiem ir iekļājlapa, tam seko priekštituls, kur parasti ir redzams tikai grāmatas nosaukums vai tikai grāmatas autors. Nākamā atvēruma kreisajā pusē redzams prettituls, kas vairumos gadījumos ir tukša lapa vai arī ar nelielu ilustrāciju, prettitulam labajā pusē redzama ir titullapa, kur grāmatas nosaukumam klāt pievienots arī autora vārds, tulkotāja vārds (ja oriģināls ir citā valodā), mākslinieka vai fotogrāfa vārds, sērijas numurs (ja grāmata ir daļa no kādas grāmatu sērijas) un, visbeidzot, izdevēja logo. Tālāk seko autortiesību lapa, kura vairumos gadījumos atrodas titullapai otrā pusē (prettitula lapā). Šī lapa satur informāciju par autortiesībām, izdevēju, drukas vēsturi, juridiskiem datiem, grāmatas ISBN vai identifikācijas numuru.⁷² Ja ir nepieciešamība, tad grāmatas priekšējā daļā tiek iekļauta arī pateicības lapa/veltījums, satura rādītājs, epigrāfs (izcelta frāze vai citāts temata vai temata risinājuma raksturošanai)⁷³, priekšvārds un ievads.⁷⁴ Viena daļa no šiem atvērumiem vai lapām ir autora paša izvēle, taču otra – svarīga sastāvdaļa ikvienai grāmatai. Kolumbijas universitātes profesore Barbara Kīfere raksta, ka iekļājlapa ir katras cieto vāku grāmatas neatņemama sastāvdaļa, kas burtiski satur grāmatu kopā, taču daudzi mākslinieki to izmanto savā labā – veidojot to kā ievadu grāmatas stāstam.⁷⁵ Piemēram, māksliniece Elīna Brasliņa savā ilustrētajā grāmatā “Suns, kurš atrada skumjas”, šo grāmatas atvērumu ilustrēja gluži kā ikvienu cita stāsta ilustrāciju, tā rodot skatītājam ieskatu par to, kāda ir notikumu vide, tēlu attēlojums, stilistika un noskaņa kopumā. (Sk. 1.3-1.att.)

⁷¹ <https://www.iuniverse.com/Resources/Publishing-Distribution/PartsOfYourBook.aspx>

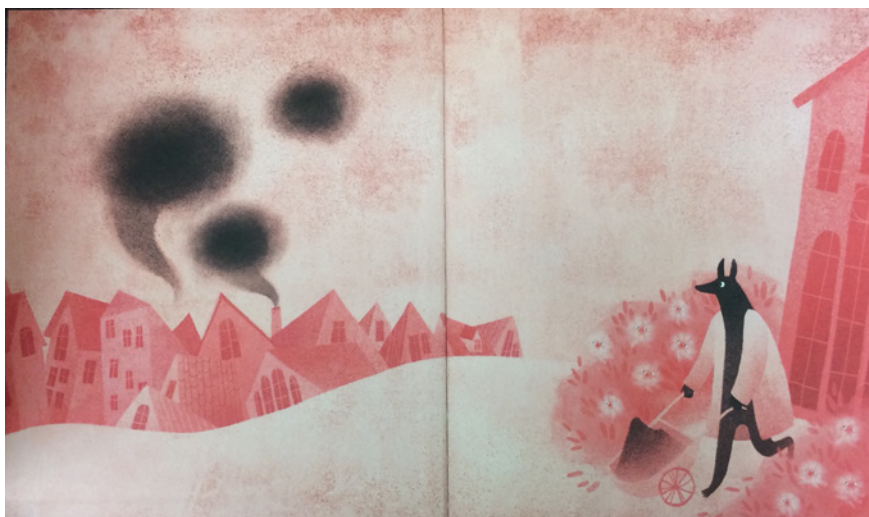
⁷² <https://blog.bookbaby.com/2014/10/printed-books-101-a-glossary-of-book-components/>

⁷³ <http://www.tezaurs.lv/#/sv/epigr%C4%81fs>

⁷⁴ <https://www.dogearpublishing.net/ak-parts-of-a-book.php>

⁷⁵ Kiefer, B. *Visual Criticism and Children's Literature*. Teachers College Columbia University Pieejams: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.172.8515&rep=rep1&type=pdf> 84.lpp.

Grāmatas bloka teksts ir galvenā grāmatas daļa. To var sadalīt daļās, vai arī nodaļās pēc koncepta, struktūras vai vēsturiskās loģikas. Nodaļu mērķis ir palīdzēt lasītājam, kad tas ir nepieciešams. Bieži vien nodaļām ir ievadlapa, kas atrodas pirms nodaļas sākuma, taču nodaļu atvērumi un to izkārtojums galvenokārt ir dizaina jautājums. Var tikt pievienots epilogs (galvenā stāsta turpinājums vai autora balsī pievienots komentārs, kas nodrošina noslēguma sajūtu), pēcvārds (autora vai kādas citas personas rakstīts, ar mērķi darbam iedot plašāku kontekstu) vai nobeigums (īss galveno notikumu kopsavilkums).⁷⁶

1.3-1.att. *Suns, kurš atrada skumjas*. Iekļājlapas stilistika

Grāmatas aizmugurējā daļa apkopo dažādus citātus, piezīmes un palīgmateriālus. Dažos avotos tiek minēts, ka pēcvārds tiek pievienots grāmatas beigās, tāpat arī bibliogrāfija, ja nepieciešams, tad informācija par autoru, glosārijs (reti lietotu, grūti saprotamu vārdu skaidrojumu vai tulkojumu saraksts, kas parasti mazas vārdnīcas veidā pievienots kādai grāmatai vai rokrakstam)⁷⁷ vai indekss (grāmatā iekļautā materiāla alfabētiskais uzskaitījums pēc tēmas, saraksts atsaucas uz grāmatas lapu numuriem, tādēļ tiek veidots pēc galīgā manuskripta pabeigšanas).⁷⁸ Tāpat kā pirmais atvērums grāmatā, arī pēdējais ir iekļājlapa, abi šie atvērumi ir stilistiski saskaņoti, mēdz būt neapdrukāti, vai ilustrēti atbilstoši grāmatas kontekstam.

1.3.2. Vāka dizains

Grāmata nebūtu iedomājama bez vāka un neskatoties uz populāro teicienu, grāmatas vāks ir tas, ko lasītāji izmantos, lai spriestu par grāmatas saturu. Ivonna Šia (*Yvonne Shiau*) platformā *Writer's Digest* vērš uzmanību, ka vāka dizains ir jāveido ne tikai tā, lai tas vienkārši piesaistītu

⁷⁶ <https://www.dudleycourtpress.com/author-guide-parts-of-a-book/>

⁷⁷ <http://www.tezaurs.lv/#/sv/glos%C4%81rijs>

⁷⁸ <https://owlcation.com/humanities/Parts-of-a-Book-Explained>

pircejus, bet gan lai piesaistītu pareizos pircējus.⁷⁹ Vāka izveide ir pēdējais radošais solis pirms grāmatas publicēšanas. Tas ir tādēļ, ka gandrīz visu grāmatas vāka anatomiju kontrolē galīgā, rediģētā grāmatas versija: tās izmērs, papīra krāsa un lapu skaits nosaka grāmatas vāka parametrus. Karla Lanta (*Karla Lant*) rakstā par grāmatu vāka anatomiju uzsver, ka nekad nevar būt gana labs iemesls, lai vāku veidotu pirms grāmatas galīgā versija ir gatava, jo tas, visticamāk, nozīmē tikai to, ka vāks būs jātaisa vēlreiz.⁸⁰

Kad runa ir par grāmatas vāku, pārsvarā pirmais, kas nāk prātā ir priekšējais vāks, taču tas nebūt nav viss, kas saprotams ar šo terminu. Šī iemesla dēļ, sadaļas turpinājumā tiks apskatīti priekšējā vāka, aizmugurējā vāka un mugurkaula dizaina aspekti, kas jāņem vērā ikvienas grāmatas izveidē.

Priekšējais vāks

Tā ir pirmā grāmatas fiziskā daļa. Tai ir viens mērķis: pārdot grāmatu ieintriģējot pareizos lasītājus. Priekšējā vāka būtiskākie elementi ir nosaukums un autora vārds. Izvēles elementi ir apakšvirsraksts (ja grāmatai tāds ir paredzēts), fotogrāfija, fona attēls vai ilustrācija. Izvēloties noformējumu ir jāņem vērā, lai tas labi izskatītos pilnā izmērā uz grāmatas vāka, un arī samazinātā versijā katalogos vai interneta vietnēs, piemēram, grāmatnīcas e-katalogā.

Arī vāka krāsai ir liela nozīme. Ja ir vesels plaukts ar grāmatām līdzīgās krāsās un viena ir spilgtāka, kontrastējošāka, tad cilvēki visticamāk pamanīs tieši to. No otras puses, iespējams ir kāds pamatojums, kādēļ konkrētā žanra grāmatas ir līdzīgās krāsās, arī šādi aspekti ir jāapdomā pirms galējās krāsu izvēles.⁸¹ Izvēlētais fonts pastāsta vairāk nekā vārdi, ko tas rotā, tādēļ tas ir jāizraugās atbilstoši saturam. Svarīgi ir arī nekļūt pārlietu radošam ar burtiem, tādā gadījumā svarīga informācija var kļūt nesalasāma. Ir tendences, kas nāk un iet, bet tekstam galvenokārt ir jābūt vienkārši salasāmam.

Aizmugurējais vāks

Priekšējais vāks ir izpildījis savu uzdevumu, ja pircējs ir ticis līdz aizmugurējam vākam, tagad tā uzdevums ir aizraut potenciālo lasītāju, lai viņš justos spiests iegādāties grāmatu.

Pārsvarā ir trīs pamata lietas, kas veido grāmatas aizmugurējo vāku: īss apraksts par grāmatu, īss apraksts par autoru, atsauksmes.⁸² Aplūkojot bērnu grāmatu vāku dizainus ir manāms, ka informācija par autoru tiek sniegta visai reti, taču tas ir atkarīgs no grāmatu kategorijas, žanra un tā, cik vecam bērnam grāmata ir domāta. Aizmugurējais vāks sevī iekļauj arī ISBN (no angļu val. *International Standard Book Number* – starptautiskais grāmatu

⁷⁹ <https://www.writersdigest.com/online-editor/excellent-publishing-advice/the-anatomy-of-a-book-cover-a-guide-for-authors>

⁸⁰ <https://99designs.com/blog/book-design/anatomy-of-a-book-cover/>

⁸¹ <https://thgmwriters.com/blog/design-perfect-book-cover/>

⁸² <https://www.creativeeditingservices.com/blog/anatomy-of-good-book-cover>

standartnumurs)⁸³ numuru un svītru kodu, visbeidzot, tur var parādīties arī kompānijas vai izdevniecības logotips.

Muguriņa

Bieži tiek uzskatīts, ka šī grāmatas daļa pastāv vienīgi, lai saturētu grāmatu kopā, taču tas ir sava veida koncentrēts grāmatas vāks. Fiziskajās grāmatnīcās nav tik daudz vietas, lai visas grāmatas izvietotu ar priekšējo vāku uz skatītāja pusi, tādēļ nereti šī ir tā grāmatas daļa, ko cilvēks redz, kamēr tā atrodas grāmatu plauktā, tātad, tai ir jābūt tik pat pievilcīgai un efektīvai kā priekšējais vāks.⁸⁴ Grāmatām, kuras apjoma ziņā ir vismaz 130 lapu garas, ir nepieciešams muguriņas teksts: nosaukums, autora vārds un atveidota daļa no vāka dizaina. Svarīgi ir padarīt to viegli lasāmu, vienotā stilā un tādu, lai būtu iespējams aplūkot sīniski.⁸⁵

1.3.3. Burtveidola izvēle

Kā jau iepriekš tika minēts, burtveidola izvēle ir ļoti svarīga, tā pauž noskaņojumu, var norādīt uz piederību kādam žanram, palīdzēt vai tieši apgrūtināt teksta salasāmību. Šī sadaļa autorei ir svarīga, lai izprastu kā pareizi izvēlēties un lietot burtu stilus bērnu pasaku grāmatai, lai tie būtu bērnam saprotami, salasāmi, arī rotaļīgi un interesanti, un, tajā pat laikā spētu iejusties grāmatas kopējā tēlā.

Dizaineriem, pedagogiem un pētniekiem ir atšķirīgi uzskati par fontu lietošanu bērnu literatūrā un izglītības materiālos. Anna Bessemana (*Ann Bessemans*) skaidro, ka pedagogu uzskati bieži ir balstīti uz aizspriedumiem, intuīciju un tradīcijām. Dizaineri mēdz sekot savu potenciālo klientu viedoklim, lai nodrošinātu pārdošanu, taču pētniekiem bieži vien trūkst profesionāla pieeja veidojot eksperimentus, tā rezultātā lielākā daļa fontu, kas domātas mazajiem lasītājiem nemaz nav balstītas uz zinātniskiem pierādījumiem.

Pēc Otrā pasaules kara bezserifa burtveidoli sāka dominēt iespiedmateriālos, arī pasaules slavenie burtveidoli *Helvetica* (1957) un *Univers* (1975) lielā mērā palīdzēja šai popularitātei augt. Sakarā ar šo, skolotāji deva priekšroku bezserifa burtiem bērnu grāmatās, jo uzskatīja, ka tie vairāk līdzinās burtiem, ko paši bērni raksta. Lai apmierinātu skolotāju prasības, ap 1920. gadu dizaineri radīja alternatīvas burtu formas (“zīdaiņu” rakstzīmes, no angļu val. *infant characters*), kas ir cieši saistītas ar bērnu rokrakstu, piemēram, *Gill Sans*. Valdīja uzskats, ka dubultā stāva “a” un “g” burti (Sk. 1.3-2.att.) bērniem rada grūtības lasīt, ieviešot zīdaiņu rakstzīmes, tika saskaņotas lasīšanas un rakstīšanas burtu formas. Bērnu rokraksta mācīšanas eksperts Sassoons paziņoja, ka šīm rakstzīmēm ir pozitīva ietekme uz nepieredzējušo lasītāju, jo atpazīšana ir dominējošs faktors lasīšanas procesā, tāpat, sakarā ar burtu formu, šādas

⁸³ <https://lnb.lv/lv/izdevejiem/isbn-gramatam>

⁸⁴ <https://www.writersdigest.com/online-editor/excellent-publishing-advice/the-anatomy-of-a-book-cover-a-guide-for-authors>

⁸⁵ <https://99designs.com/blog/book-design/anatomy-of-a-book-cover/>

rakstzīmes tika uzskatītas par draudzīgākām.

Ir skaidrs, ka lielākā daļa pieņēmumu par burtveidoliem, kas domāti bērniem, bija balstīti uz tradīcijām un popularitāti, daži zināmi burtveidoli, kā piemēram, *Century Schoolbook*, *Bemboo* un *Platin* pievienoja zīdaiņu rakstzīmes savam klāstam. Tika izstrādāti speciāli burtveidoli bērniem, piemēram *Sassoon* (1980. gadi), *Fabula* (2000) un *Twinkl Sans* (2015), šajā kategorijā iederas arī *FF Schulbuch* (1991), *Fiendstar* (2006) un *FS Me* (2009).

But Shep was a good dog.
So every day he sat with his nose on his
paws and he counted sheep.

But Shep was a good dog.
So every day he sat wiht his nose on his
paws and he counted sheep.

1.3-2.att. **Burtveidolu salīdzinājums.**

(Pa kreisi) zīdaiņu rakstzīmes burtveidolā Fabula; (Pa labi) Serifa burtveidols Amiri

Taču viens no zīdaiņu rakstzīmju ieviešanas draudiem ir tas, ka bērni tulko šo rakstību vizuāli, līdz ar to viņi neatpazīst serifa burtus, kuri tiek lietoti lielākajā daļā grāmatu. Skolēnu iepazīstināšana ar drukātiem burtiem jeb serifa burtiem ir viens no soļiem ceļā uz lasītprasmi, jeb, citiem vārdiem sakot, speciāli izstrādātie burtveidoli var nebūt pareizā atbilde šāda uzdevuma sasniegšanai. Tas, ka serifa burtveidolu formas ir labāk atšķiramas viena no otras, varētu būt izskaidrojums, kādēļ bērni ar normālu redzi pieļauj mazāk lasīšanas kļūdas.⁸⁶

Grāmatas burtveidoli ir neparasta māksla. Tās panākumus vislabāk var nomērīt gala rezultāta “neredzamībā”. Lasītājam nevajadzētu pamanīt burtus kā tādus, to izskatu un lielumu, tiem nevajadzētu traucēt, taču tajā pat laikā tiem ir jāietekmē lasītājs. Lasīšana ir estētiska pieredze, un grāmatas burtveidola izvēle ir tās pamatā.⁸⁷

Sākumburts

Iepriekšējās nodaļās tika minēts, ka viens no grāmatu ilustrāciju veidiem ir iniciāļi, jeb sākuma burti. Runājot par bērnu grāmatām tos ir svarīgi pieminēt, jo nereti bērnu literatūras grāmatās novērojami izcelti un sev uzmanību piesaistoši sākumburti.

Stīvens Hellers raksta :” Par sākumburtu jeb iniciāli parasti dēvē lielu versāli, reizēm mašīnrakstā, reizēm – ar roku izzīmētu, ar filigrāni dekoratīviem vijumiem vai simboliskiem ornamentiem tā strukturālajā dizainā. Šim nolūkam der gandrīz visi burti, taču “O” ir vistīrākā ģeometrisā forma, savukārt “X” ir simboliski visietilpīgākais. Ļoti spēcīgi ir alfabēta pirmais burts “A” un pēdējais – “Z”, tāpat vizuāli iespaidīgi ir platie “M” un “W”. Sākumburtam vienmēr jābūt vizuāli un kontekstuāli svarīgākam nekā visam pārējam, kas atrodas uz lapas.”⁸⁸

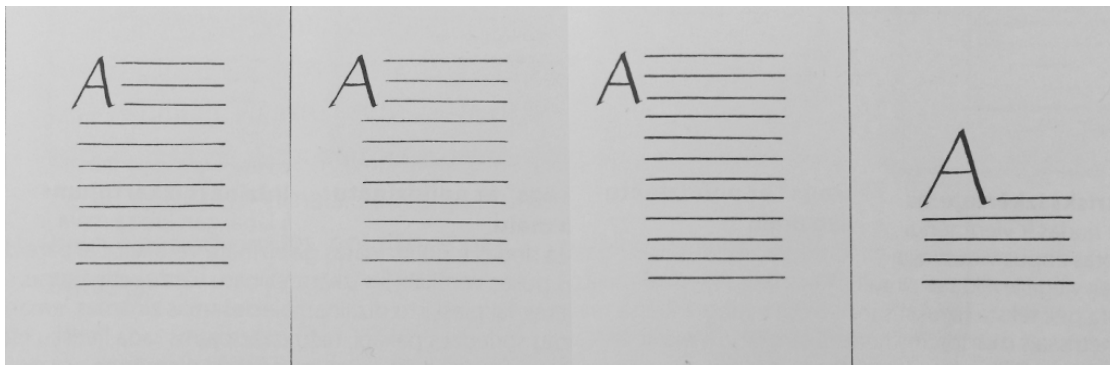
⁸⁶ Bessemans, A. *Typefaces of children's Reading*. TMG. 2016,19, no 2. 1.–6.lpp. Pieejams:

<http://www.tmgonline.nl/index.php/tmg/article/viewFile/268/405>

⁸⁷ <http://theworldsgreatestbook.com/choosing-book-font/>

⁸⁸ 1. Hellers, S., Anderson, G. *Grafiskā dizaina rokasgrāmata*. Londona: Laurence King Publishing Ltd, 2016 (34.lpp.)

Veiko Kespersaks savā grāmatā skaidro, ka ir 4 kompozīcijas veidi, kas balstīti uz brīvās vietas atvēlēšanu, lai iniciālis varētu iederēties tekstā.⁸⁹ Tie ir – iniciālis tekstā; iniciālis starp tekstu un malu; iniciālis malā un ļoti liels iniciālis. (Sk. 1.3-3.att.)

1.3-3.att. Iniciāļu novietojums pret tekstu. No kreisās: iniciālis tekstā; iniciālis starp tekstu un malu; iniciālis malā; ļoti liels iniciālis

1.3.4. Teksta mijiedarbība ar ilustrāciju

Mijiedarbība starp tekstu un ilustrācijām ir ļoti svarīga. Kā ziņu portālam “Nra.lv” teicis latviešu bērnu grāmatu mākslinieks Gunārs Krollis: “[..] Bērnu grāmatas ilustrācijas kopā ar tekstu es izjūtu kā dvīņu spēli. Kur teksta autors rada situācijas rotaļas. Bet mākslinieks konkretizē iedomu pasauli.”⁹⁰ Pensilvānijas Universitātes publikācijā “Unikāla vizuālā un literārā mākslas forma: Pēdējā laika pētījumi par bilžu grāmatām” vēsta, ka bilžu grāmatās, vārdi un attēli nekad īsti nestāsta vienu un to pašu stāstu. Tieši šī disonance pievērš lasītāja uzmanību. Lasītājs, savukārt, cenšas atrisināt konfliktu starp to, ko viņi redz un to, ko lasa vai dzird. Pēc šāda principa veidotas bilžu grāmatas, rada spēļu laukumu, kurā lasītājs pēta un eksperimentē ar attēlu un vārdu attiecībām.

Augstāk minētajā publikācijā tiek minēti pieci veidi, kā vārdi un attēli var mijiedarboties grāmatās. Pirmais veids ir **simetrija** – vārdi un attēli ir vienlīdzīgi, pauž vienu domu un ir vienlīdz nozīmīgi. Otrais veids – **papildināšana**. Tas nozīmē to, ka gan attēls, gan vārdi katrs pauž savu informāciju. Trešais veids ir **uzlabošana**, tādā veidā abas puses viena otru papildina. Ceturtais veids ir **pretpoli**, kas nozīmē, ka attēli un vārdi stāsta katrs savu, nesaistītu stāstu, bet piektais un pēdējais veids ir **pretrunas**, kuru gadījumā stāsti ir dažādi, taču vārdi un attēli aizstāv viens otru.⁹¹

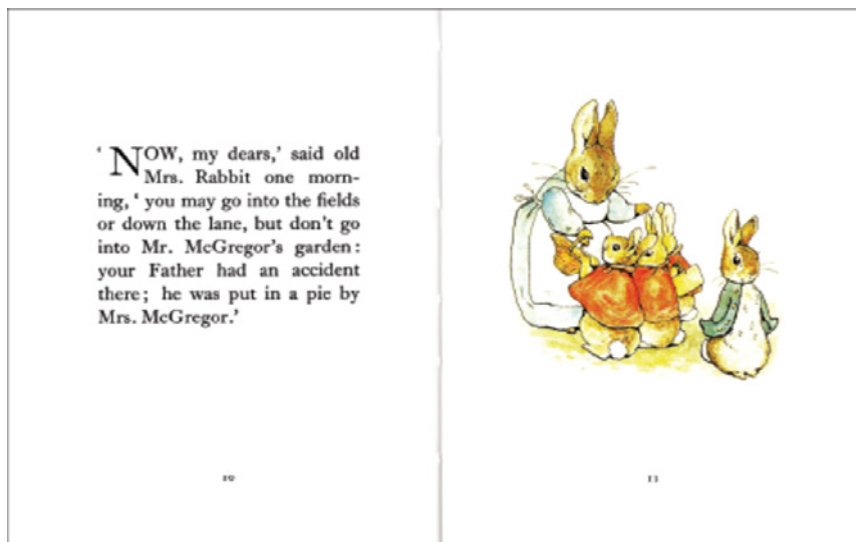
Hana Hladikova mācību materiālā “Bērnu grāmatu ilustrācijas: vizuālā valoda bilžu grāmatās” stāsta, ka strādājot ar grāmatu, gan grāmatas autoram, gan māksliniekam jāpatur prātā fakts, ka atslēga slēpjas tajā, ko ilustrācija pievieno stāstam un to, ko vārdi nepasaka

⁸⁹ Kespersaks, V. Kaligrāfija 24 stundās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2015. (46. lpp.)

⁹⁰ <https://nra.lv/izklaide/p-s-kultura/70487-pec-24-gadu-pauzes-tapis-jauns-izdevums-par-latvijas-bernu-gramatu-maksliniekiem.htm>

⁹¹ Driggs-Wolfenbarger, C., Sipe, L. *A Unique Visual and Literary art form: Recent Research on Picturebooks*. 2007. Pieejams: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1031&context=gse_pubs

priekšā. Ideālā variantā, grāmatas autors ņem vērā arī mākslinieka vajadzības un raksta tekstu tā, lai atvēlētu pietiekami daudz vietas mākslinieka radošajām izpausmēm. Citiem vārdiem sakot, autoram būtu jāvada lasītājs cauri notikumiem un darbībām, atstājot māksliniekam pietiekami daudz vietas, lai attēlotu stāsta noskaņojumu un detaļas par ainām un personāžiem. Tas nodrošina to, ka vārdi un attēli netiek dublēti, bet gan papildina viens otru.⁹²

1.3-4.att. Potere, B. *Stāsts par Trusīti Pēterīti*. 1902

Kā labu piemēru *The Open University* izveidotajā apmācību kursā “Bērnu grāmatu izpēte: vārdi un attēli” autors min ilustrāciju un teksta fragmentu no grāmatas “Stāsts par Trusīti Pēterīti”, kas ir redzams augstāk esošajā attēlā. (Sk. 1.3-4.att.) Tur redzams, ka kreisajā pusē esošajā tekstā Trušu kundze saviem bērniem dod norādījumus un laipni, taču tajā pat laikā arī stingri, brīdina tos. Attēla labajā pusē esošā ilustrācija pievērš uzmanību rakstītajam tekstam, neuzkrītoši liek manīt, ka lietas, visticamāk, nenoritēs tik gludi un kaut kas noies greizi. Trušu kundze ir pilnībā koncentrējusies uz saviem bērniem, kuri savukārt pievērš uzmanību viņas vārdiem – vismaz trīs no viņiem. Pēterītis ir uzgriezis mammai muguru un acīmredzami neklausās. Viņa mētelis ir atšķirīgs no pārējo mēteļiem, tas ir vēl viens pavediens, kas paskaidro to, ka viņš ir atšķirīgs gan attieksmē, gan dzimumā. Trusītis šķiet nepacietīgs, vēlas doties prom, arī Pēterīša acu skatiens nemanāmi liek lasītājam pāršķirt lappusi un palūkoties, kas notiks tālāk. Trusītis Pēterītis lasītājam sniedz vizuālus pavedienus, kas paredz viņa nepaklausību.⁹³

Ilustratora atbildība ir saglabāt gan verbālās, gan arī vizuālās komunikācijas līmeņu konsekveni, vienlaikus bagātinot stāstu un nepārkāpjot autora manuskriptu, lai to izdarītu, daudzi mākslinieki izveido sarakstu ar darbībām un iezīmēm, kas jau ir kodēti stāstā.⁹⁴

⁹² Hladikova, H. *Children's book illustrations: visual language of picture books*. 22. lpp

⁹³ The Open University. *Exploring books for children: words and pictures*. 2018. Pieejams: <https://www.open.edu/openlearn/history-the-arts/exploring-books-children-words-and-pictures/content-section-0?active-tab=description-tab>

⁹⁴ Hladikova, H. *Children's book illustrations: visual language of picture books*. 23. lpp

1.4. Teorētiskās daļas secinājumi

Darba autore teorētiskajai daļai izvirzījusi uzdevumu apkopot informāciju par grāmatu specifiku, to veidiem, uzbūvi, atvērumu kompozīciju, izpētīt teksta lietojumu bērnu grāmatās, kā arī teksta mijiedarbību ar ilustrācijām.

Teorētiskās daļas mērķis ir daļēji sasniegts, jo pētīt par šo tēmu varētu vēl daudz. Grāmatu nozarē visas lietas un to kārtība nav skaidri definēta, liela nozīme ir vizuālajam iespaidam, ko saņem lasītājs gala rezultātā, tādēļ ir pieļaujamas dažādas variācijas, mākslinieka un dizainera skatījums vai jaunu risinājumu meklēšana, taču pastāv vairāki rakstīti un nerakstīti principi, pēc kā būtu ieteicams vadīties.

Kā redzams, ir izvirzīti vairāki grāmatu kategoriju veidi, kas domāts katram no bērna vecuma posmiem, taču tie nebūt nav vienoti visā industrijā. No vienas puses, raugoties tas var šķist mulsinoši, taču no otras – katrs lasītājs ir citādāks, tādēļ būtu nekorekti visus mērīt pēc vienas mērauklas, jo galu galā, pircējs, ieejot veikalā, neorientējas grāmatu plauktā pēc vecuma skalas, bet gan interesējošiem tematiem, vizuālā noformējuma un citiem aspektiem.

Tika noskaidrots, ka grāmatu lasīšanai (vai lasīšanai bērnam priekšā) jau agrīnā vecumā ir pozitīva ietekme, kā piemēram, attīstot bērna iztēli, mācot valodu, satuvinot mazo un lielo lasītāju, tāpat, ne mazāk būtiski ir tas, ka pieredze ar grāmatām bērībā atstāj lielu iespaidu uz bērna lasīšanas paradumiem tālāk dzīvē.

Runājot par grāmatu grafiku, viens no nozīmīgākajiem aspektiem ir kompozīcija, zināšanas par to spēj palīdzēt izprast kā izcelt objektus un tēlus, radīt dziļuma efektu, veidot līdzsvaru starp attēlotajiem elementiem, kā arī radīt noskaņu ar dažādu principu palīdzību, taču būtiski ir arī izzināt kompozīciju veidus, uz ko balstās ikviens mākslas darbs.

Ne tikai vizuālais grāmatas gala rezultāts ir svarīgs, nozīmīga ir arī grāmatas uzbūve, burtu lielums, papīra lietojums, tikai apvienojot visus šos elementus ir iespējams izveidot iespaiddarbu, kuru lasītājs vēlēsies paņemt rokās vēl un vēl.

2. PĒTĪJUMS PAR BĒRNU GRĀMATU AKVAREĻU ILUSTRĀCIJĀM UN TO PARAUGU ANALĪZE

2.1. Empīriskā pētījuma metodes apraksts

Pētnieciskais jautājums: Kādas ir būtiskākās tendences bērnu grāmatu akvareļu ilustrācijām no 2000. gada līdz mūsdienām. Šī jautājuma atbildes iegūšanai tika izmantota salīdzināšanas pētījuma metode.

Pētnieciskās daļas mērķis ir analizēt dažādu latviešu un ārzemju bērnu grāmatu ilustrācijas, kuras veidotas izmantojot akvareli, kā arī analizēt dažādu bērnu grāmatu kompozīcijas un uzbūves tendences.

Mērķa sasniegšanai tika noteikti sekojošie uzdevumi:

- Atlasīt dažādu autoru ilustrētās grāmatas bērniem akvareļu tehnikā, kas tika realizētas sākot ar 2000. gadu;
- Atlasīt dažādu autoru ilustrētās grāmatas, kas veidotas jebkurā citā tehnikā. Grāmatā tiek izmantoti interesanti risinājumi un ar roku rakstīti vai dekoratīvi burtveidoli, kuru risinājums grāmatā var būt noderīgs autores radošās daļas veikšanai.
- Meklējot pētījuma paraugus, atlasīt tādus, kas stilistiski vai pēc izpildījuma iezīmēm ir līdzīgi diplomdarba autores veidotajām ilustrācijām, kas būtu noderīgi radošās daļas izveidē;
- Veikt atlasīto paraugu analīzi, pielietojot izvirzītos 7 pētījuma kritērijus;

Pamatojoties uz radošajā daļā veidotās grāmatas ilustrāciju tehnikas un stilistikas iezīmēm, darba autore izvirzīja analīzei sekojošus kritērijus:

1. Ilustrāciju stilistika
2. Akvareļu glezniecības tehnikas un paņēmieni izmantošana
3. Ilustrāciju kompozīcija
4. Teksta izkārtojums pret ilustrāciju
5. Iekļājlapas stilistika
6. Titullapas veidošana
7. Burtveidola pielietojums

2.2. Grāmatu ilustrāciju paraugu analīze

Veiktajā pētījumā ir ietvertas 34 grāmatas, ko ilustrējuši 30 dažādi mākslinieki. Pētījums sadalīts divās daļās. Grāmatu piemēri tika meklēti Latvijas Nacionālajā Bibliotēkā, kā arī Rīgas, Hamburgas un Luneburgas (Vācija) grāmatnīcās. Piemērus svarīgi bija atrast taustāmā formātā, lai darba autore tos varētu nofotografēt, tādējādi iegūstot informāciju par interesējošiem atvērumiem, teksta un ilustrāciju lietojuma daudzveidību, kas nereti digitāli pieejamām grāmatām ir limitēts.

Pirmā daļa

Pirmajā analīzes daļā tiek analizētas 13 latviešu un 13 ārzemju bērnu grāmatu ilustratoru veidotās ilustrācijas, kuras tika veidotas izmantojot akvareli. Šajā sadaļā grāmatas tiek vērtētas pēc visiem 7 izvirzītajiem kritērijiem.

Agijas Stakas ilustrētā grāmata “Āpsēns Pēcis negrib mazgāties” (2017). Viscaur grāmatai māksliniece radījusi stilizētas, sīki detalizētas ilustrācijas, neaizraujoties ar lielu akvareļu tehnikas paņēmieni variāciju. Vietām redzami pludinājumi, krāsas noņemšana, un pa virsu zīmēts ar krāsu zīmuļiem. Vairums ilustrācijas plešas pa visu atvērumu, vienā no augšējajiem stūriem atvēlot brīvu vietu teksta laukumam. Uz pārējo fona izceļas atvērums, kurā izmantots ritma efekts pateicoties sīku detaļu izstrādāšanai aizejošajā plānā. (Sk. pielikumā, 6.2-1.att.) Ieklājlapa veidota nedaudz atšķirīgā veidā, izmantojot tumšas līnijas, taču objektus un tēlus nekrāsojot katru savā krāsā. Atvērumā dominē sarkana krāsa, kas ir ilustrācijas pamats, vietām manāmas tumšākas vai gaišākas vietas, kas panāktas krāsu vajadzīgajās vietās noņemot, vai tai pa virsu uzklājot baltu akrila vai guaša krāsu. (Sk. 2.2-1.att.)

2.2-1.att. Staka, A. *Āpsēns Pēcis negrib mazgāties*. Ieklājlapas stilistika

2.2-2.att. Staka, A. *Āpsēns Pēcis negrib mazgāties*. Burtveidola lietojums

Titullapa un autortiesību lapa tiek apvienotas vienā atvērumā, lai tās apvienotu, māksliniece ilustrāciju novietojusi tā, ka galvenā un lielākā daļa atrodas titullapas pusē (labajā), taču tā iestiepjas nedaudz arī atvēruma kreisajā pusē, kas titulam piešķir lielāku tukšo vietu ap to un brīvības sajūtu. Teksta atvērumos tiek izmantoti divi dažādi burtveidoli, pamata tekstam tiek izmantots labi salasāms serifa fonts, taču teksta sākumburta izcelšanai – bezserifa fonts, kas rada sajūtu, it kā burti būtu vilkti ar otu un krāsu. Šāds burtveidols izmantots arī grāmatas nosaukumam, kur redzams minētais efekts, taču tas nav pārspīlēts un bērnam neapgrūtina burtu uztveri. (Sk. 2.2-2.att.)

Lilijas Berzinskas sarakstītā un ilustrētā grāmata “Vislielākais gardums pasaulē” (2018). Mākslinieces ilustrācijas ir ļoti stilizētas. Ilustrāciju autore zināmus un pierastus objektus zīmē atpazīstamus, taču ieskatoties redzams, ka neaizraujas ar izstrādātām detaļām un smalkām niansēm; kā redzams zemāk redzamajos piemēros, grāmatā parādās arī izdomāti tēli, kas attēloti stilizētām detaļām. (Sk. 2.2-3.att.) Grāmatas ilustrācijās redzami pludinājumi, īpaši tehnikā “slapjš uz slapja”, papildus pamata krāsojumam, izmantots melns rapidogrāfs, lai ievilktu līnijas.

Iekļājlapā izkārtoti 11 dažādi objekti, bez vienojoša fona, visi šie objekti izņemti no grāmatas atvērumiem un sasauca ar grāmatā redzamo. Pamata tekstam grāmatā izmantots bezserifa fonts, kas savas stilistikas dēļ labi sasauca ar tievajām līnijām. Tie labi saskan, jo teksts ar ilustrāciju izvietoti tuvu blakus, taču nepārblīvējot tukšo vietu. (Sk. 2.2-4.att.) Savukārt titullapa atšķiras no citām ar to, ka iekļauts arī veltījums.

2.2-3.att. Berzinska, L. *Vislielākais gardums pasaulē*. Vāka noformējums

2.2-4.att. Berzinska, L. *Vislielākais gardums pasaulē*. Iekšlapu dizains

Renātes Loginas grāmata “Par maz, par daudz un tieši laikā” (2018). Grāmatas ilustrācijas ir stilizētas; māksliniece rūpīgi iezīmējusi un piedomājusi pie augu daudzveidības un to atšķirīguma, taču tajā pat laikā ilustrācijas ir visai stilizētas, to paspilgtina arī ļoti neuzkrītošais ēnas lietojums, kas ilustrācijas padara plakanas, labi redzams tas ir kā grāmatas ilustrācijās, tā arī vāka noformējumā. (Sk. pielikumā, 6.2-2.att.)

Papildus akvareļu glezniecībai netiek izmantotas citas tehnikas. Teksts tiek izkārtots rotaļīgi pa visu atvērumu, gan vietās, kur nav ilustrācija, gan arī vietām aizklājot daļu no tās. Izmantots ir neierasts bezserifa burtveidols, kas savas uzbūves dēļ rada burtu biežumus atšķirīgus. Izmantojot šādu burtveidolu tiek pieskaņoti burti tam, ka to izkārtojums ilustrāciju nesabojā, bet papildina. (Sk. 2.2-5.att.) Kā redzams zemāk esošajā attēlā, tuvplāns tiek izstrādāts kontrastains, taču pilnībā netiek aizmirsts arī aizejošais plāns.

Ieklājlapa veidota raiba un krāsaina, izmantojot elementus, kas sastopami tālāk grāmatā, tiek izveidots ornamentals, kas raksturo grāmatā redzamās ilustrācijas. Titullapā redzamā ilustrācija ir gluži kā turpinājums redzamajam uz grāmatas vāka, taču tam pretējā lapas pusē pa kreisi atrodas vēl viens ornamentals, kāds tika izmantots ieklājlapas noformēšanai. (Sk. pielikumā, 6.2-3.att.)

2.2-5.att. Fragments no Logina, R. *Par maz, par daudz un tieši laikā.*

Dāvja Ozola ilustrācijas R. Svažas grāmatā “Gaisa kaujas”. Grāmatas ilustrācijas ir stilizētas, tajās nav arī nolasāms gaismas virziens un objektu ēnas. Vāka ilustrācijas fonam izmantots vienmērīgs krāsas pludinājums, kur uz vēl nenozūvušas krāsas tiek ieklāta josla ar tīru ūdeni, tādā veidā radot sajūtu par tālumā esošiem mākoņiem. Ilustrācijām ir atvērta tipa kompozīcija, tajās ir jūtama dinamika un asimetrija. Tekstam un ilustrācijām katram ir sava vieta, tās nepārklājās, vienīgais izņēmums ir grāmatas vāka noformējumā. Atvērumiem ir vienāda uzbūve, atvēruma apakšējā daļā 3 – 4 rindiņu augstumā tiek atvēlēta vieta tekstam, taču augstāk – ilustrācijai. Tāpat arī ilustrācija tiek ielikta “rāmī”, tā nesniedzas līdz lapas malām, taču novietota tā, ka lapas baltās malas to ierāmē. (Sk. 2.2-6. att.)

Ieklājlapa gluži kā pretstats iepriekš minētajām “ierāmētajām” ilustrācijām, ir viscaur krāsaina līdz pat lapas malām. Tā stilistiski labi sasaucas, jo izmantota debess un mākoņi, kādi redzami vairums grāmatas atvērumos, taču šeit parādās vēl citi burtveidoli, kuri nekur citur grāmatā neparādās. (Sk. pielikumā, 6.2-4.att.) Titullapa netiek pārpildīta ar ilustrācijām, tajā

atrodas vienīgi grāmatas nosaukums un autoru vārdi, tādā pat izkārtojumā, kā redzams uz grāmatas vāka.

Grāmatas tekstuālajai daļai izmantots labi salasāms serifa fonts, kas neuzmācas ilustrācijām un ļauj visu skatītāja uzmanību vērst uz tām, savukārt, grāmatas nosaukums ir mākslinieka paša zīmēts ar otu un krāsu, kas lieliski papildina grāmatas vāka noformējumu un stilistiski piestāv tam. (Sk. 2.2-7.att.)

2.2-6. att. Ozols, D. *Gaisa kaujas*. Fragments

2.2-7.att. Ozols, D. *Gaisa kaujas*. Vāka noformējums.

Gundegas Muzikantes ilustrācijas J. Zvirgzdiņa grāmatā “Enģeļiša ceļojums” (2015). Māksliniece radījusi grāmatai ilustrācijas, kas ietver sevī stilizētas nianse un izdomātus tēlus. G. Muzikante savos darbos, šo ieskaitot, strādā ar vienmērīgiem akvareļu pludinājumiem un krāsu klājumiem, tāpat kā citos mākslinieces darbos, arī šajā iezīmētās līnijas tiek radītas velkot ar ļoti šauru otiņu un smalku rapidogrāfu. Dažkārt tiek izmantoti krāsu zīmuļi un krāsainās tušas.

Ilustrācijām ir atvērta tipa kompozīcija, vairums gadījumos izvietota tā, ka pārklāj visu grāmatas atvērumu. Lai paspilgtinātu grāmatas domu un piešķirtu tai dinamiku, nereti tiek izmantota diagonāla kompozīcija, kas norāda uz kustību. (Sk. 2.2-8.att.)

2.2-8.att. Fragments no Muzikante, G. *Enģeļiša ceļojums*.

2.2-9.att. Muzikante, G. *Enģeļiša ceļojums*. Titullapas noformējums

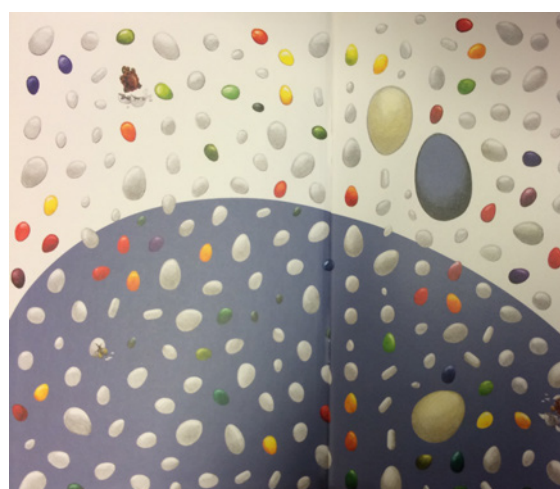
Atvērumos teksts izkārtots tā, ka tam fonā ir maigi pludinājumi, taču tas nepārklāj svarīgas ilustrācijas nianšes un tēlus, ļaujot tekstam brīvi elpot un ilustrācijai tāpat.

Iekļājlapa veidota kā vecas avīzes sludinājuma lapa, tā ir viscaur noklāta ar dažādām burtu kompozīcijām un teksta laukumiem. Lai saprastu šī atvēruma noformējumu, visticamāk, ir jāpārzina grāmatas stāsts, jo pirmajā mirklī tas šķiet lecām laukā no kopējās noskaņas un brīvās kompozīcijas, kas manāma citos grāmatas atvērumos. Titula lapas atvērums veidots vienotā stilā ar pārējo grāmatu, atainojot nosaukumu ar ilustrācijām, kas turpina stāstu par to, kas redzēts uz grāmatas vāka. Izveidotā kompozīcijas ir ļoti veiksmīga, jo neviļus rada “eņģeļiša” vieglumu un dinamiku, radot iespaidu, ka papīra rullis ar lenti, kā arī daļa no nosaukuma lēni lidinās gaisā. (Sk. 2.2-9.att.) Tekstam izmantots labi salasāms serifa burtveidols, taču, lai izceltu nepieciešamos ievada sākuma vārdus, šis pats burtveidols izcelts to palielinot un nomainot krāsu. (Sk. pielikumā, 6.2-5.att.)

Agijas Stakas ilustrētā M. Runguļa grāmata “Olu skola”. Pirmās grāmatas analizē tika aprakstīts mākslinieces A. Stakas rokraksts, kas atkārtojas lielākajā daļā autorei ilustrācijās, tāpat arī šajā māksliniece radījusi stilizētas ilustrācijas. Lai radītu objektus ar asām līnijām un skaidrām detaļām, māksliniece pārsvarā izmanto akvareļa tehniku “slapjš uz sausa”, vietām ietonējot darbu ar krāsu zīmuļiem. Ilustrāciju kompozīcija šajā grāmatā atšķiras no citu šīs autorei grāmatu ilustrācijām, jo spēlējas ar tumši zilās un baltās krāsas laukumiem, kas vietām izmantoti silueta radīšanai, bet citur – kā pamata tonis objektam. (Sk. 2.2-10.att.) Darbos manāma izteikta asimetrija un neliels haoss, nereti ir grūti noteikt galveno objektu atvērumā, visa attēlotā darbība šķiet gana nozīmīga, tādēļ liek acs kustībai nemitīgi meklēt, kur apstāties. Ilustrācijās neparādās tālākais plāns un fons, viss notiek tuvplānā vai vidējā plānā, nerodot informāciju par vidi un apkārt esošo. Teksts pārsvarā izkārtots uz tumši zilajiem laukumiem, tādēļ atšķirībā no citām grāmatām, tekstam visur izmantota balta nevis melna krāsa.

2.2-10.att. Staka, A. *Olu skola*. Atvērums

2.2-11.att. Staka, A. *Olu skola*. Iekļājlapa

Ieklājlapai veidots raksts ar daudz mazām un lielām olām, dinamiku šim atvērumsam piešķir fona sadalīšana divos laukumos – tumšā un gaišā. Atvērumsā izvietoti arī 3 akcenti, saplaisājušas olas, taču tie pazūd olu jūklī un kļūst redzami tikai pēc mirkļa, kad acis pieradušas pie raibā noformējuma. (Sk. 2.2-11.att.) Titullapa vienā atvērumsā apvienota ar autortiesību lapu, atvērumsam veidota vienota kompozīcija. Runājot par burtveidolu izvēli, māksliniece izvēlējusies labi salasāmu serifa fontu, kuru vajadzības gadījumā var izcelt ar treknrakstu vai lielāku burtu izmēru.

Eļīnas Brasliņas ilustrācijas L. Strautas grāmatā “Ola, kura negribēja krāsoties” (2014). Grāmatā redzamas stilizētas ilustrācijas. To veidošanai izmantots akvarelis, taču māksliniece arī neslēpj pamata skici un vietām aizvien sākumā iezīmētās līnijas ir redzamas. Atvērumsā uzbūve ir līdzīga iepriekš apskatītajai grāmatai “Gaisa kaujas”, kur ilustrācijas tiek ierāmētas, taču zem tām vairāku rindiņu platumā ir vieta tekstam. Māksliniece vietām ilustrācijas arī izlaidusi ārpus šiem noteiktajiem rāmjiem. (Sk. 2.2-12.att.)

Ieklājlapa ir jautrs papildinājums pašai grāmatai, tai ir izvēlēta netipiska kompozīcija, jo skrienošā ola norāda virzienu atpakaļ uz vāku, nevis mudina lasītāju pāršķirt nākamo grāmatas lappusi, (Sk. 2.2-13.att.) savukārt titullapa piesaista savu uzmanību ar interesantajām tēlu sejas izteiksmēm, no citām atšķiras ar interesanto ilustrācijas autores vārda novietojumu, nevis kopā ar grāmatas nosaukumu un autori, bet gan paslēpts starp ilustrētajiem varoņiem. (Sk. pielikumā, 6.2-6.att.)

2.2-12.att. **Brasliņa, E. Ola, kura negribēja krāsoties. Atvērums**

2.2-13.att. **Brasliņa, E. Ola, kura negribēja krāsoties. Ieklājlapa**

Gundegas Muzikantes ilustrācijas L. Grāvītes un L. Ģībietes grāmatā “Matīss iepazīst teātri” veiksmīgi apvieno reālistisko un stilizēto. Atšķirībā no citiem izskatītajiem piemēriem, šajā grāmatā redzamās ilustrācijas ir datormontāža, apvienojums ar akvareļu gleznojumiem un fotogrāfiju, kas rada plašu ieskatu konkrētajā vidē. (Sk. 2.2-14.att.) Papildus akcentiem izmantoti krāsu zīmuli. Māksliniece ilustrācijām izmanto dažādus skata leņķus un kompozīcijas veidus, viens no spilgtākajiem ir atvērums ar kulišveida kompozīciju (Sk. 2.2-15.att.), kur sānu laukumi ir ļoti plaši un tajos izvietots teksta laukums, sarkanās malas vērš skatītāja uzmanību

uz atvēruma vidusdaļu, kur notiek galvenā darbība, kaut arī parasti šajā vietā kompozīcijā nenovieto svarīgākos tēlus vai objektus. Teksts izkārtots tā, ka neaizklāj ilustrācijas detaļas, vietām gan atrodoties uz pludināta, krāsaina fona.

Iekļājlappā izvietoti dažādi objekti, kas ir saistīti ar grāmatas stāstu, taču titullapa veidota klasiski – tajā redzams uz vāka esošais virsraksts, kuru papildina grāmatas un ilustrācijas autoru vārdi un nedaudz cita ilustrācija, kas nedublē uz vāka redzamo. Tekstam izmantots serifa burtveidols, vietām izcelts palielinot sākuma burtu un iekrāsojot to citā krāsā.

2.2-14.att. Muzikante, G. Matīss iepazīst teātri. Fragments

2.2-15.att. Muzikante, G. Matīss iepazīst teātri. Atvērums

Mākslinieces Signes Ērmanes-Ļitvinas ilustrācijas M. Laukmanes grāmatā “Pīmuks Cunduriņš un Mirdzošā Mēnessgaisma” (2014) grāmatu ietērpj stilizētās ilustrācijās. Māksliniece variē ar dažādiem akvareļu tehnikas paņēmieniem kā piemēram ūdens iepilināšana uz slapjas virsmas, krāsas pilināšana uz mitras virsmas u.c.

Grāmatā redzamas gan atvērta, gan slēgta tipa kompozīcijas, līdz ar to arī teksta izkārtojums atvērumos variē, jo tiek izkārtots brīvajās vietās starp ilustrācijām. Iekļājlappas pamatā izmantots pludinājums, uz kura kā akcenti – košas zvaigznes. Atšķirībā no citām apskatītajām grāmatām, šajā ievietots laukums, kurā mazais lasītājs var ierakstīt savu vārdu. (Sk. 2.2-16.att.) Titullapa krietni atšķiras no grāmatas vāka, vienīgā saglabātā detaļa ir puse no grāmatas nosaukuma, kas arī ne visa atstāta tajā pat krāsā, mulsinoši, ka nosaukuma noformējums netiek saglabāts vienots, titullapā otrā rindiņa iztaisnota, kaut arī sākotnēji burti izkārtoti uz izliektas līnijas. Grāmatā izmantots serifa burtveidols, lai izceltu teksta bloka pirmo burtu, tiek lietots dekoratīvs fonts, kas grāmatas atvērumā izceļas un piesaista uzmanību, šis fonts saskan ar grāmatas nosaukumā izmantoto. (Sk.2.2-17.att.)

2.2-16.att. Ērmāne-Ļitvina, S. *Pīmuks Cunduriņš un Mirdzošā Mēnessgaisma*. Iekļājlapa

2.2-17.att. Ērmāne-Ļitvina, S. *Pīmuks Cunduriņš un Mirdzošā Mēnessgaisma*. Atvērums

Toma Kalinska ilustrācijas Natālijas Kugajevskas grāmatā “Zaķa Garauša laimes zeme” (2017). Grāmatā redzamas stilizētas ilustrācijas, kuru izveidošanai izmantots akvarelis un melna tuša, mākslinieks variē ar dažādiem krāsas klāšanas paņēmieniem sākot ar vienkāršiem krāsas pludinājumiem, līdz apzinātiem sausas un slapjas otas triepieniem, lai radītu neskaidras, vai gluži pretēji – izteiktas un precīzas līnijas.

Grāmatā pārsvarā dominē atvērta tipa kompozīcijas, kurās netiek rādīts tālākais plāns, tā vietā fonā tiek likts vienas vai vairāku krāsu pludināts laukums. Teksti izkārtoti nevienmērīgi, gan klasiskos teksta blokos, gan pieskaņojoties ilustrācijai – pagriezti vai izkārtoti pusaplī. Pludinātie foni rada daudz brīvas vietas teksta izkārtšanai, tādēļ tie neaizsedz detalizētās ilustrācijas vietas. (Sk. 2.2-18.att.)

Iekļājlappā attēlots sižets ar grāmatas galveno tēlu, interesanti, ka attēlotais mežs ir sakombinēts kopā pēcapstrādē, to var noteikt, papētot koku izkārtojumu un detaļas, kādas redzamas kreisajā atvēruma pusē, atkārtojas arī labajā, gan apgrieztas spoguļattēlā, gan tādā pat izskatā. (Sk. pielikumā, 6.2-7.att.) Titullapa rada gluži pretēju noskaņu tikko apskatītajai iekļājlapai un arī nākamajām grāmatas lappusēm, kur redzamas drūmas un tumšas ilustrācijas, tāpat šeit parādās arī citas ilustrētas nianšes un fragmenti. (Sk. pielikumā, 6.2-8.att.)

2.2-18.att. Kalinskis, T. *Zaķa garauša laimes zeme*. Atvērums.

Agneses Aljēnas ilustrācijas Z. Volkinšteines un B. Grīnbergas grāmatā “Augstāk par zemi” (2018) ataino Rīgas arhitektūru detalizētā veidā. Izmantoti klasiski pludināšanas paņēmieni, taču pirms tam, vietām redzams, ka māksliniece lietojusi maskējošo šķīdumu, lai saglabātu vajadzīgās vietas tīri baltas, kā piemēram tas ir redzams ieklājlapas noformējumā, kur ielas attēlotas kā balta līnija. Kontūrlīniju ievilkšanai izmantots rapidogrāfs vai smalka otiņa. Ilustrācijas veidoti kā fragmenti no konkrētām būvēm un ēkām, tādēļ māksliniece apzināti detalizēti izzīmējusi tikai fragmentus, ļaujot skatītājam aizvien atpazīt ēku. Ilustrācijas pārsvarā ir gleznotas, taču vietām, piemēram, uz grāmatas vāka, nesvarīgāku laukumu vai detaļas tiek iezīmētas, taču netiek krāsotas. (Sk. 2.2-19. att.)

Pamata teksts saudzīgi izvietots apkārt galvenajām ilustrācijas daļām, taču fakti un komentāri, kas izkārtoti atvērumā, nereti pārklāj daļu no ilustrācijas. (Sk. pielikumā, 6.2-9.att.) Ieklājlapā radīts veiksmīgs risinājums, kā to padarīt praktisku – ievietojot karti ar grāmatā redzamo ēku atrašanās vietām, kā arī grāmatas saturu, šāds izkārtojums ir pārskatāms un veicina lasītāja iedziļināšanos attēlotajā kartē. (Sk. 2.2-20.att.) Titullapa ir vienkāršota, tajā neatrodas ilustrācija, arī grāmatas nosaukums zaudējis savu sākotnējo noformējumu.

2.2-19. att. Aljēna, A. *Augstāk par zemi*. Vāks

2.2-20.att. Aljēna, A. *Augstāk par zemi*. Ieklājlapa

Ievas Ozolas ilustrācijas L.Vinogradovas grāmatā “Meža pasakas” (2019) ir redzamas interesantas un stilizētas ilustrācijas, kas balstās uz precīziem novērojumiem par reāliem dzīvniekiem vai augiem. Papildus akvareļu pludinājumeim, māksliniece izmantojusi zilu lodīšu pildspalvu, ar kuras palīdzību vietām tiek iezīmētas kontūras, iesvītrots ēnojums vai faktūra. (Sk. 2.2-21.att.) Ilustrācijas ataino tikai tuvāko vai vidējo plānu, tālākā plāna vietā atstājot baltu laukumu. Pārsvarā dominē atvērta tipa kompozīcija, kas iziet ārpus atvēruma lapām. Teksts izvietots baltajos laukumos apkārt ilustrācijām.

Ieklājlapas veidošanā izmantota kompozīcija ar dažādu augu lapām, kas pagriezta spoguļattēlā un nokopēta, radot simetrisku kompozīciju un sakārtotības sajūtu. (Sk. pielikumā, 6.2-10.att.) Titullapa šajā gadījumā ir izkārtots pa visu atvērumu, kreisajā pusē koncentrējoties

uz ilustrāciju, taču labajā – visu uzmanību vēršot uz grāmatas nosaukumu un autoriem. Grāmatas pamata tekstam izmantots bezserifa burtveidols, tekstā vārdi vai frāzes netiek izceltas, taču nosaukumu burtveidols šķiet it kā ar otu uzvilks, šāds pats stils ieturēts iniciālim. (Sk. 2.2-22.att)

2.2-21.att. Ozola, I. *Meža pasakas*.
Fragments

2.2-22.att. Ozola, I. *Meža pasakas*.
Fragments

Ievas Jurjānes ilustrācijas Ineses Zanderes grāmatā “Pūces svinības”. Grāmatā redzamas ilustrācijas ar nelielu stilizācijas pakāpi, pievēršot lielu uzmanību detalizētam objektu attēlojumam tāpat arī putniem izzīmējot spalvas, nagus un citas nianses, kas mazajam lasītājam dod pareizu priekšstatu par putniem un to izskatu.

Māksliniece neaizraujas ar neprognozējamiem akvareļu pludinājumiem, tie korekti izgleznoti iezīmētajos laukumos, vietām pa virsu akcentus iezīmējot ar zīmuli vai baltu krītu.

Ilustrāciju kompozīcijās māksliniece cenšas parādīt jaunus skata leņķus un neierastus rakursus, kā piemēram no telpas augšpuses raugoties (Sk. pielikumā, 6.2-11. att.), vai tā, it kā skatītājs sēdētu tramvaja sēdvietā, taču raugās uz kājās stāvošajiem. (Sk. 2.2-23.att.) Uzmanību pievērš simetriski veidotais atvērums, kurā simetriski veidota ir ne tikai ilustrācija, bet arī teksts, kas gluži vai savijas ar attēlā redzamo. (Sk. pielikumā, 6.2-12.att.) Teksts netiek izkārtots uz taisnas līnijas un konkrētā atvēruma vietā, tas ir mainīgs, atkarībā no ilustrācijas kompozīcijas. Ieklājlapā attēlota stilizēta Rīgas daļa ap Latvijas Nacionālo operu, kas ļauj lasītājam izzināt vietu, kurā norisinās stāsta darbība. (Sk. 2.2-24.att.)

2.2-23.att. Atvērums no Jurjānes, I. *Pūces svinības*.

2.2-24.att. Ieklājlapas stilistika Jurjānes, I. grāmatai *Pūces svinības*.

Titullapas ilustrācija aizņem visu atvērumu, papildinot to ar ievadu stāstam, kas sekos tālāk grāmatā. Tekstam izmantots serifa burtveidols, tajā netiek izcelti vārdi vai sākumburti.

Tālāk tiks apskatītas dažādu ārzemju ilustratoru grāmatu ilustrācijas, kā piemēram, no Vācijas, Lietuvas, Igaunijas un vēl citām valstīm.

Kristīnas Reinelleres ilustrācijas V. Beliasa grāmatā “Osumposums, pankūku mošķis”. Igaunija (2002). Redzamās ilustrācijas grāmatu ietērpj īstā pasaku valstībā, māksliniece ir stilizējusi redzamos tēlus, daļu izfantazējusi un vēl daļu ikdienišķus priekšmetus atdzīvinājusi. Šī grāmata darba autorei bija gluži kā iedvesmas avots sava radošā darba veikšanai, pateicoties Reinelleres veidotajiem akvareļu pludinājumiem un pielietotajām tehnikām – skrāpējumi mitrā papīrā, sāls graudi slapjā krāsā un vēl citi. (Sk. 2.2-25.att.) Māksliniece neizstrādā tālāko plānu, taču pateicoties pludinājumiem, tie raisa skatītājā fantāziju un ļauj tālumā notiekošo izdomāt pašam. (Sk. 2.2-26.att.) Teksts pret ilustrāciju novietots atkarībā no atvēruma kompozīcijas, vietām atvērumu veltot gluži vai tikai teksta laukumam, savukārt citos, izkārtojot to brīvās vietās vai virsū pludinātajiem laukumiem, neaizsedzot ilustrācijā svarīgas un izzīmētas detaļas.

Priekšējā ieklājlapa ir vienkārša, tajā ir viena neliela ilustrācija, kas papildina tālāk esošo tekstu, taču aizmugurējā ieklājlapa krasi atšķiras, tā ir tumša, fonā novietots pludinājums, taču virs tā ir redzama ilustrācija, kas sasaucas ar grāmatas vāku. (Sk. pielikumā, 6.2-13.att.)

Arī titullapa veidota pieticīgi, labajā atvēruma pusē atvēlot vietu nepieciešamajai informācijai, bet kreisajā – ievietojot nelielu ilustrāciju. (Sk. pielikumā, 6.2-14.att.) Lietots serifa burtveidols, kā tekstam tā arī virsrakstiem, taču tie ir par dažiem punktiem lielāki.

2.2-25.att. Reinellere, K. *Osumposums, pankūku mošķis*. Fragments

2.2-26.att. Reinellere, K. *Osumposums, pankūku mošķis*. Fragments

Tīnas Selli grāmata “Mia ir priecīga”. Igaunija (2012). Grāmatā redzamas košas, stilizētas ilustrācijas ar papildus aktivitāti lasītājam – ar papīru aizklātām vietām, kuras paverot redzami dažādi objekti. (Sk. pielikumā, 6.2-15.att.) Māksliniece ilustrācijām veido skaidri redzamas kontūras, tās netiek izpludinātas vai savienotas ar aizejošo plānu, tāds netiek parādīts. Vietām manām ir pludinājumi, kā arī baltā zīmuļa izmantošana akcentu un tekstūras radīšanai. (Sk. 2.2-27.att.)

Vairums atvērumos ilustrācijas nav veidotas tā, lai stieptos pāri visam atvērumam, taču tiek izgrieztas atsevišķi un izkārtotas apkārt tekstam. (Sk. 2.2-28.att.) Teksts un ilustrācijas ir nodalītas, tās nepārklājas. Iekļājlappā veidots raksts no atsevišķi izgrieztiem objektiem, kuri vairākkārt atkārtojas. Tāpat, ieturot grāmatas stilistiku, ir izveidota arī titullapa, kur redzamas divas nelielas ilustrācijas, kreisajā atvēruma pusē ir autortiesību lapa, bet labajā – titullapa. Grāmatai izvēlēts serifa burtveidols gan pamata tekstam, gan virsrakstiem. Virsraksti ir dažus izmērus lielāki un sarkanā krāsā, lai atvērumā iederētos starp zilās krāsas tekstu un raibajām ilustrācijām.

2.2-27.att. Selli, T. *Mia ir priecīga*. Fragments

2.2-28.att. Selli, T. *Mia ir priecīga*. Atvērumi

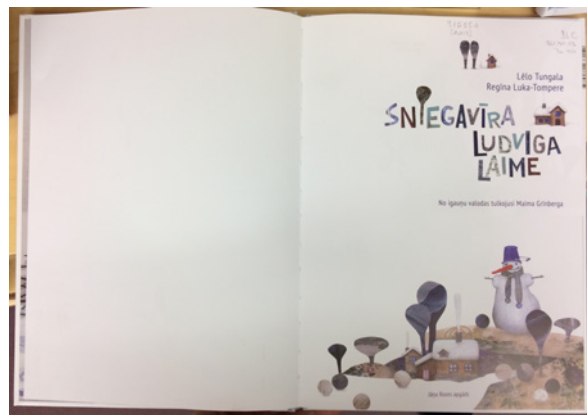
Regīnas Lukas-Tomperes ilustrācijas L. Tungalas grāmatā “Sniegavīra Ludviga laime”. Igaunija (2018). Grāmatas ilustrācijas veidotas neierastā veidā, apvienojot dažādas tehnikas. Akvareļu krāsas redzamas nelielos laukumos sīku detaļu izzīmēšanai un gludu laukumu izgleznošanai, taču uzkrītošāka ir veidotā kolāža ar izgriezumiem no dažādiem attēliem, kas piešķir formām un burtiem tekstūru un krāsu.

Ilustrācijas šķiet sadrumstalotas pa visu atvērumu, vietām tām ir vienojošs elements – fons, taču nereti tiek izkārtoti uz balta fona. Atvērumi netiek pārblīvoti ar tekstu, katrā atvērumā tiem tiek piešķirts neliels, kompakts laukums, ļaujot visu uzsvāru likt uz ilustrācijām uz tukšajiem laukumiem ap tām. (Sk. 2.2-29.att.) Iekļājlappā redzama aina no attēlotās vides, taču pretēji iepriekš aprakstītajām ilustrācijām, izstrādāts gan tuvplāns, gan vidējas, gan arī tālākais plāns. Arī fona krāsa ir izteikta. (Sk. pielikumā, 6.2-16.att.)

Titullapas atvērums stilistiski vienots ar pārējiem grāmatas atvērumiem, interesanti, ka izvēlēts pielīdzinājums pie labās atvēruma malas. (Sk. 2.2-30.att.) Izvēlēts serifa burtveidols pamata tekstam, izcelti ir lappušu numuri, kas veidoti tāpat kā grāmatas nosaukums – katrs cipars izgriezts no kāda attēla un veido kolāžas efektu. (Sk. pielikumā, 6.2-17.att.)

2.2-29.att. Lukas-Tompere, R. *Sniegavīra Ludvīga laime*. Titullapas stilistika. Atvērums

2.2-30.att. Lukas-Tompere, R. *Sniegavīra Ludvīga laime*. Titullapas stilistika

Daiņus Šukis grāmata “Vista, kura nozuda miglā”. Lietuva (2018). Grāmatas varoņi attēloti stilizētā veidā, uzsvāru liekot uz tēlu emocijām un kustību. Mākslinieks brīvi pārvalda akvareļu krāsu pludināšanu, vietām pa virsu akcentus iezīmējot ar krāsu zīmuļiem, kontūras tiek iezīmētas ar tumšu akvareļa krāsu un nelielu otiņu, radot efektu it kā būtu iezīmētas nedaudz paviršā veidā. (Sk. 2.2-31.att.)

Ilustrācijās galvenā darbība notiek tuvplānā, tālākais plāns vietām attēlots blāvs un bez izteiktām detaļām, veicinot lasītājā iztēli par tur notiekošo. Tā kā akvareļu pludinājums fonā plešas pa visu atvērumu, teksts tiek izkārtots nenoslogotajos laukumos apkārt galvenajām ilustrācijās daļām. (Sk. 2.2-32.att.) Tekstam izmantots serifa burtveidols, netiek īpaši izcelti sākuma burti vai konkrētas frāzes.

2.2-31.att. Šukis, D. *Vista, kura nozuda miglā*. Fragment

2.2-32.att. Šukis, D. *Vista, kura nozuda miglā*. Atvērums

Ķēstutis Kasparovičs grāmatai “Zemeņu diena”. Lietuva (2016). Ilustrācijas ir stilizētas, taču attēlotais balstās uz pareizi konstruētu priekšmetu uzbūvi, uz ko norāda priekšmetiem iezīmētās elipses, smalkā detalizācija un acīm redzamā mākslinieka izpratne par lietu uzbūvi. Ilustrācijās redzami meistarīgi veidotas krāsu pārejas un vienmērīgi pludinājumi, vietām redzams, ka uz slapjas virsmas uzpilināti atsevišķi krāsu punkti, kas rada vajadzīgo lietu attēlojumu, piemēram, uz krāsu paletes redzamās krāsas ar šāda efekta palīdzību šķiet tiešām kā izsmērētas un palietotas. (Sk. 2.2-33. att.)

Izmantoti dažādi kompozīcijas veidi, tāpat arī veidotas dažādas noskaņas, citas šķiet stabilas un neraisa kustības sajūtu, taču citas ir dinamiskas.

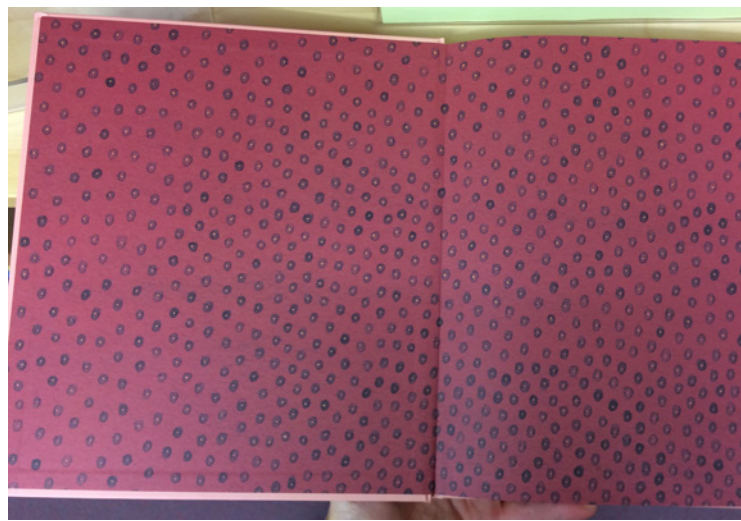
Teksts izvietots apkārt ilustrācijām tās nepārklājot. Izmantots serifa burtveidols, kā pamata tekstam, tā virsrakstiem. Virsraksti veidoti krietni lielākā izmērā un košākā krāsā, tajā visi burti rakstīti ar lielajiem burtiem.

Ieklājlapa veidota kā zemenes tuvplāns, kur iespējams uzskaitīt cik sēkliņas redzamas, ieklājlapa ar šo rakstu nodrukāta no abām pusēm. (Sk. 2.2-34. att.)

Titullapa šķiet saraibināta, tajā ir daudz mazu detaļu un vairākas ilustrācijas. (Sk. pielikumā, 6.2-18.att.)

2.2-33. att. Kasparovičs, Ķ. *Zemeņu diena*. Fragments.

2.2-34. att. Kasparovičs, Ķ. *Zemeņu diena*. Ieklājlapas stilistika

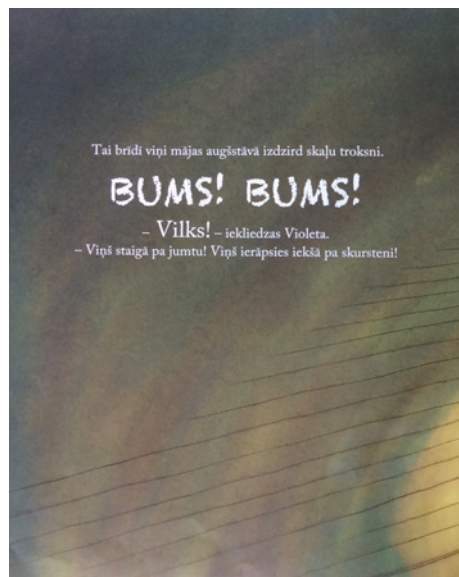
Greguāra Mabīra ilustrācijas V. Kaplāna grāmatai “Kā vilku piemin, tā vilks klāt”. Beļģija (2016). Grāmatā redzamas ļoti stilizētas ilustrācijas, kurās, papildus akvareļa krāsojumam, izmantots rapidogrāfs akcentu un neliela ēnojuma iezīmēšanai. (Sk. 2.2-35.att.) Izmantoti dažādi kompozīcijas veidi, taču kopumā tie šķiet stabili un statiski, neraisa dinamiku.

Teksts pret ilustrāciju izkārtots dažādos veidos, atkarībā no atvēruma kopējās kompozīcijas. Dažos ilustrācijas un teksts tiek nodalīti, taču dažos teksta laukumi izvietoti ilustrācijā, kādā mazāk noslogotā laukumā. Pamata tekstam izmantots serifa burtveidols, īpaši izceltām frāzēm tiek lietots tāda pats burtveidols kā uz grāmatas vāka, kas līdzinās tam, it kā

bērns ar krītu būtu uzrakstījis uz asfalta – raupjš, ar faktūru un nevienmērīgs, tāpat, lietots vēl viens teksta izcelšanas paņēmiens – vārdi rakstīti serifa fontā, taču lietoti vairākus izmērus lielāki. (Sk. 2.2-36.att.)

– Tu taču pats simtiem reizi esi mums teicis: mūsu meža vilka nav.
2.2-35.att. Mabīrs, G. *Kā vilku piemin, tā vilks klāt. Fragments*

Tai brīdī viņi mājas augstāvē izdzird skaļu troksni.
BUMS! BUMS!
– Vilks! – iekliekzas Violeta.
– Viņš staigā pa jumtu! Viņš ierāpsies iekšā pa skursteni!
2.2-36.att. Mabīrs, G. *Kā vilku piemin, tā vilks klāt. Fragments*

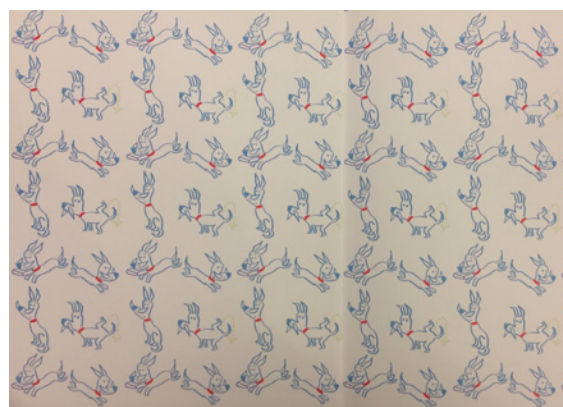
Iekļājlapa veidota kā aina no grāmatas, taču bez fona. Titullapas atvērumā izvietots samērā liels daudzums ar informāciju, taču tas šķiet pārdomāts un “savākts”.

Marjas Meijeres ilsutrācījas J. Kopenes grāmatai “Grāmata Benijam”. Beļģija (2018). Stilistiski līdzīga tikko apskatītajai Beļģu grāmatai, izmantots nosaukumam tas pats burtveidols, arī ilustrāciju kompozīcija vietām šķiet līdzīga. Kā iepriekšējā, tā arī šajā grāmatā ilustrācijām ir dažādi formāti, vietām tie aizpilda lielāko atvēruma daļu, taču vietām izvietotas arī nelielas ilustrācijas, kuras netiek izstrādātas kopā ar fonu. (Sk. 2.2-37.att.)

Teksts tiek izkārtots blakus ilustrācijai, to nepārklājot. Iekļājlapa veidota no 4 dažādām suņu ilustrācijām, kas izvietotas tā, lai veidotu nebeidzamu rakstu. (Sk. 2.2-38.att.) Titullapas izkārtojums ir klasisks, ilustrācija ievada lasītāju tālāk esošajos notikumos.

– Skaidrs, nekādu grāmatu par bruņiniekiem. – Sena aizņēma
atpakaļ pie grāmatplaukstiem.
– Hmm... padomāsim.
2.2-37.att. Meijere, M. *Grāmata Benijam. Atvērums*

Benijam patīk izpildīt trikus ar bumbiņām.
2.2-38.att. Meijere, M. *Grāmata Benijam. Iekļājlapas stilistika*

Anitas Jeram ilustrācijas S. Makbratneja grāmatai “*Guess how much I love you*”. Lielbritānija (2016). Šajā grāmatā attēlotas stilizētas ilustrācijas ar zaķiem; tajās nav parādīts tālākais plāns, visām ilustrācijām izmantota viena krāsu gamma un vien daži toņi. Redzami krāsas pludinājumi un ūdens iepludināšana tikko uzklātā krāsā, kas veiksmīgi ļauj radīt ilūziju par tālumā esošiem mākoņiem.

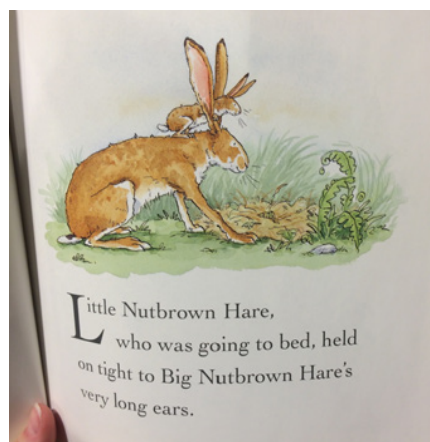
Pārsvārā visās ilustrācijās attēlota kustība, dažādas zaķu pozas. Māksliniece arī variē ar atvēruma kompozīciju, vietām ļaujot tai plesties pa visu atvērumu, taču vietām ievietojot tikai nelielas ilustrācijas un fragmentus. (Sk. 2.2-39.att.)

Grāmata iesieta mīkstajos vākos, tādēļ pirmais atvērums netiek izraibināts ar ilustrācijām, savukārt titula lapā radīta dinamika izmantojot 3 mazas ilustrācijas, kas attēlo skrienošu zaķi. (Sk. pielikumā, 6.2-19.att.) Izmantots serifa burtveidols, tam izmantots samērā liels izmērs. Lai izceltu sākumburtu, tam tiek izmantots tāds pats burtveidols, tikai lielāks. (Sk. 2.2-40.att.)

Mervi Lindmanes ilustrācijas T. Nopolas grāmatai “*Sīri un trīs Otto*”. Somija (2002).

2.2-39.att. Jeram, A. *Guess how much I love you*.
Fragments

2.2-40.att. Jeram, A. *Guess how much I love you*.
Fragments

Ilustrācijas ir ļoti stilizētas, tajās nav uzkrītošu gaismēnu, izmantotas maigas krāsas. Nav redzami izteikti krāsas pludinājumi vai izmantoti kādi īpaši paņēmieni. Līnijas ievilkta ar šauru melnu līniju, izmantojot akvareļu krāsas un mazu otiņu.

Ilustrācijās manāma rosība un daudzi tēli katrā atvērumā, tie saraibina atvērumu un ļauj skatītājam ciešāk pavērot katru no tiem un to attēlotajām darbībām.

Teksts ar ilustrāciju nepārklājas, teksta laukumi izkārtoti atvēruma tukšajās vietās, kas radušies tādēļ, ka netiek attēlots tālākais plāns un fona krāsa. (Sk. 2.2-41.att.)

Iekļājlapā izkārtoti dažādi suņi, dažādās kustībās, taču uzlikti uz baltas lapas, nevis vienojoša fona. (Sk. 2.2-42.att.) Titullapa veidota ļoti tradicionāli, tajā izvietota tikai nepieciešamā informācija, kas dublējas ar grāmatas vāku, vienīgi klāt nācis izdevēja logo un maza ilustrācija. Tekstam izmantots serifa burtveidols. Tekstā netiek īpaši izcelti vārdi un frāzes.

2.2-41.att. Lindmane, M. *Sīri un trīs Otto*.
Fragments

2.2-42.att. Lindmane, M. *Sīri un trīs Otto*.
Fragments

Stefānijas Dālas ilustrācijas J. Langreiteres grāmatai “Mums ir prieks kopā būt”. Vācija (2014). Pirmajā mirklī šķiet, ka grāmatu ilustrējusi, jau iepriekš apskatītās grāmatas “Guess how much I love you” māksliniece, taču nebūt ne. No pieminētās grāmatas šī atšķiras ar krietni detalizētāku vides izstrādājumu un krāsu lietojumu, S. Dāla pievērš uzmanību niansēm visapkārt, izzīmējot faktūras, detalizētas nianzes. Pavērojot tuvāk, iespējams saskatīt elementus, kas pirmajā acu uzmetienā nav pamanāmi, taču veido kopēju ieskatu ainavā un tur notiekošajā.

Bieži izmantota ir nevis visa atvēruma kompozīcija, bet pus otras lapas, kas ļauj arī tekstam atvēlēt gana daudz brīvas vietas. Lai radītu šādu kompozīciju, māksliniece izvēlējusies ilustrāciju pabeigt līdz ar objektu formu, kā rezultātā ilustrācija netiek pabeigta ar taisnu vertikālu līniju, taču daudz organiskāku un interesantāku. (Sk. 2.2-43.att.) Tekstam lietots serifa fonts, izcelti iniciāļi mainot burtu izmēru un krāsu.

Iekļājlapā veidots raksts no nelieliem simboliņiem un zvēriņiem, izmantotie gaišie toņi rada siltu un mīļu noskaņu. (Sk. 2.2-44.att.) Titullapa atrodas vienā atvērumā ar autortiesību lapu, kas šajā gadījumā ir pieblīvēta ar lielu teksta laukumu, taču tituls veidots klasiski – pamata teksts un ilustrācija.

2.2-43.att. Dāla, S. *Mums ir prieks kopā būt*.
Fragments

2.2-44.att. Dāla, S. *Mums ir prieks kopā būt*.
Iekļājlapas stilistika

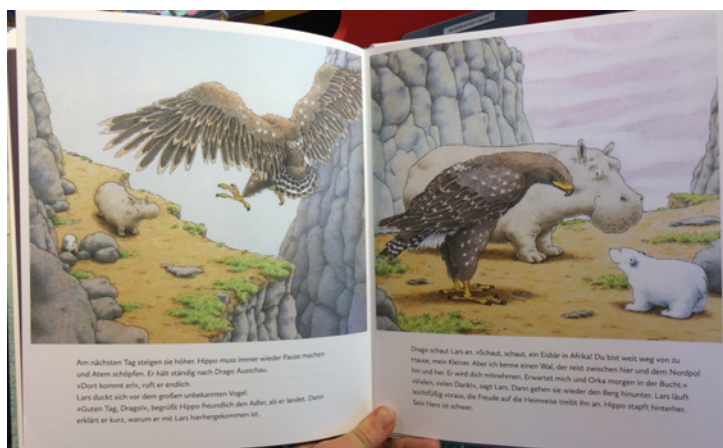
Hans de Beer grāmata “*Little polar Bear – Where are you going, Lars?*”, Vācija (2016). Mākslinieks radījis stilizētas ilustrācijas, izmantojot akvareļu krāsas un rapidogrāfu. Redzams, ka ilustrāciju tapšanā lietots maskējošais šķīdums, kas ļauj vajadzīgajās vietās saglabāt baltu papīru. (Sk. 2.2-45.att.) Pārsvarā visa darbība notiek ilustrācijas centrālajā daļā, vairums ir statiskas, taču ir arī atvērumi, kas rada nelielu kustības sajūtu pateicoties diagonālajai kompozīcijai un skatu lenķim – no putna lidojuma raugoties. (Sk. 2.2-46.att.)

Teksts attiecībā pret ilustrāciju izvietots divos veidos – ilustrācija atrodas vienā atvēruma pusē, bet teksts otrā, vai arī, ilustrācijai tiek atvēlēta lielākā lappaspuses daļa, taču zem tā ir vieta dažām teksta rindām, gluži kā iepriekš apskatītajās grāmatās “Gaisa kaujas” un “Ola, kura negribēja krāsoties”. Ieklājlapa veidota ļoti vienkārši, pa visu tās atvērumu redzams vienas krāsas akvareļu pludinājums, akcentam ievietota neliela ilustrācija izmantojot zelta griezuma proporcijas. Šāda pati ieklājlapas uzbūve bija grāmatai “Osumposums, pankūku mošķis”, taču pagriezta spoguļattēlā. Titullapa veidota klasiski, atrodas vienā atvērumā ar autortiesību lapu.

Tekstam izmantots bezserifa burtveidols, netiek lietoti īpaši izcelti vārdi vai frāzes.

2.2-45.att. Beer, H. *Little polar bear*. Ilustrācija

2.2-46.att. Beer, H. *Little polar bear*. Atvērumi

Terri Rose Baynton ilustrācija grāmatā “*Kein Platz für uns!*”. Vācija (2018). Stilizētas ilustrācijas, kurās ievērota vienmērīga krāsu gamma viscaur grāmatai. Tās veidotas izmantojot akvareli un rapidogrāfu.

Ilustrācijas aizņem lielāko atvēruma daļu, tekstam atvēlot nelielu vietu īsiem teikumiem vai frāzēm. (Sk. pielikumā, 6.2-20.att.) Pateicoties tam, kā māksliniece attēlo ūdeni, ledājus un mākoņus, šķietami nolasās ritms no līnijām, gaisa burbulīšiem un roņu plankumiem. (Sk. 2.2-47.att.) Ieklājlapā tieši šie ritma veidojošie elementi ir izmantoti, lai aizklātu visu atvērumā esošo vietu, savukārt titullapa šķiet ļoti līdzīga, kadram, kas tālāk grāmatā redzams, tikai mazliet pamainot dzīvnieku pozas. Ilustrācija izkārtota pa pus otru atvērumu.

Tekstam izmantots serifa burtveidols, tas lietots samērā lielā izmērā, taču vārdus, kurus nepieciešams izcelt, māksliniece izcēlusi šo izmēru vēl palielinot.

2.2-47.att. Baynton, T.R. *Kein Platz für uns!* Atvērums

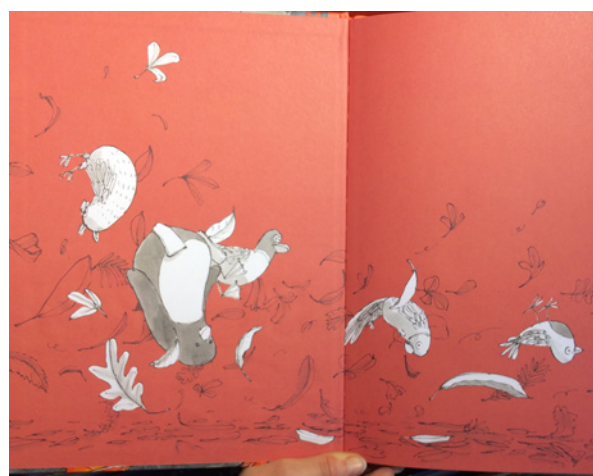
Ilustrācijas veidotas izmantojot akvareli un rapidogrāfu. Tās ir raibas un detalizētas, liek skatītāja acīm kustēties visapkārt grāmatas atvērūmam, lai iepazītos ar attēlā notiekošo. (Sk. 2.2-48.att.)

Tekstam atvēlēts neliela vieta blakus ilustrācijai vai tās nenoslogotākajās vietās. Ieklājlapa stilistiski sasauca ar iepriekš apskatīto grāmatu “Āpsēns Pēcis negrib mazgāties”, kur uz sarkana fona redzami balti un pelēki laukumi, kā arī melnas līnijas, kas iezīmē konkrētos objektus. Pateicoties sarkanās krāsas izvēlei, ieklājlapa ir pieskaņota pārējām lapām, taču manāmi atšķiras un liek sev pievērst uzmanību. (Sk. 2.2-49.att.)

Titullapas ilustrācija aizņem visa atvēruma apakšējo daļu, liekot uzsvaru uz titula, nevis autortiesību lapā esošajai informācijai. Izmantots serifa burtveidols, kas izkārtots uz taisnas līnijas.

2.2-48.att. Ušers, S. *Strum.* Atvērums

2.2-49.att. Ušers, S. *Strum.* Ieklājlapa

Otrā daļa

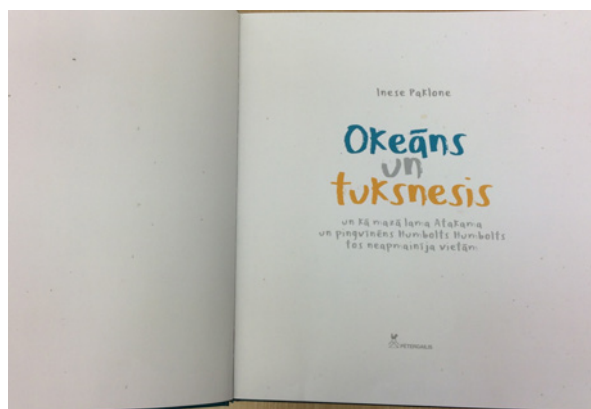
Otrajā analīzes daļā veikta mazāka apjoma izpēte par latviešu un ārzemju bērnu grāmatu ilustrācijām, kas veidotas jebkurā tehnikā. Šajā pētījuma daļā grāmatas tika vērtētas neņemot vērā to, kā ilustrācijas tiek izstrādātas, kādi paņēmieni pielietoti, taču izvēlētas pateicoties to burtveidolu lietojumam un interesantiem risinājumiem, tādēļ, analizētas tikai pēc 4.-7. kritērijam (Teksta izkārtojums pret ilustrāciju; iekļājlapas stilistika; titullapas veidošana; burtveidola lietojums), neapskatot ilustrāciju veidošanu un kompozīciju. Šajā daļā tiks apskatītas 4 latviešu un 4 ārzemju grāmatas ar mērķi izziņāt jaunākās tendences bērnu grāmatu dizainā neatkarīgi no ilustrāciju veidošanas tehnikas. Otrā daļa pētījumam bija svarīga, lai autore izskatītu un analizētu grāmatas, kas var kalpot kā piemērs, kā grāmatā lietot ar roku rakstītus vai dekoratīvus burtveidolus, veidot grāmatas dizainu un meklēt interesantus risinājumus sava radošā darba veikšanai.

Alises Mediņas ilustrācijas Ineses Paklones grāmatā “Okeāns un tuksnesis”. Latvija (2017). Grāmatā teksts laukumi tiek pakārtoti ilustrācijām, to atrašanās vieta ir mainīga. Iekļauts arī atvērums, kur izmantots pretstats – tumšs fons un balti burti. (Sk. 2.2-50.att.) Iekļājlapas pamatā ir vienkrāsains fons, tam virsū redzami uzdrukāti nelieli melni pleķīši, tā ir kā būtu uzšļakstīta krāsa.

Titullapā izkārtots grāmatas nosaukums un autori tāpat kā uz vāka, neparādās blakus ilustrācija. Iekļājlapā redzami mazi pleķīši ar kuru palīdzību veidots efekts, it kā papīrs būtu otrreiz pārstrādāts. (Sk. 2.2-51.att.) Pamata tekstam lietots serifa burtveidols, bet nosaukumam it kā ar roku un otu vilkts, kontūras atstājot robainas radot ilūziju, ka ar krāsu vilkts pa grubuļainu papīru.

2.2-50.att. Mediņa, A. *Okeāns un tuksnesis*.
Atvērums

2.2-51.att. Mediņa, A. *Okeāns un tuksnesis*.
Titullapa

Anitas Rupeikas ilustrētā Ievas Melgalves grāmata “Mamma, kas apēda bērņus”. Latvija (2017). Grāmatas teksts netiek izvietots uz taisnas līnijas, bet gan harmoniski pielāgots ilustrācijai.

(Sk. 2.2-52.att.) Iekļājlapa pilda titullapas uzdevumu, tā dublē uz grāmatas vāka redzamos uzrakstus, vienīgi mainās fons. Izvēlēts rokrakstu iedvesmots burtveidols, kas šķiet personiskāks un stilistiski vienots ar grāmatas kopējo tēlu, tā pat arī līdzinās tam, kā bērni paši māsās rakstīt rakstītos burtus.

2.2-52.att. Rupeika, A. *Mamma, kura apēda bērņus*. Atvērums

Elīnas Brasliņas ilustrācijas Rūtas Briedes grāmatā “Suns, kurš atrada skumjas”. Latvija (2018). Veidojot ilustrācijas māksliniece iezīmējusi konkrētus laukumus tekstam, tie ir melni laukumi, kas atgādina komiksos izmantotos runas burbuļus. (Sk. 2.2-53.att.) Izmantojot šādu tekstu laukumi noformējumu tiek ieturēts grāmatas stils un nodots vēstījums, kas vijas viscaur grāmatai.

Iekļājlapa tiek veidota kā stāsta ievads, lai sagatavotu lasītāju. Titullapā māksliniece rotaļājas ar grāmatas nosaukuma uzrakstu un nelielu ilustrāciju, atvērumā lietota tikai melnā krāsa, kas piestāv grāmatas stilistikai, šādi vienas krāsas atvērumi redzami arī tālāk grāmatā. (Sk. pielikumā, 6.2-21.att.) Izmantots ar roku rakstīts burtveidols, kas netiek izvietots uz taisnām līnijām, bet gan rotaļīgi aizpildot atvēlētos teksta laukus. (Sk. 2.2-54.att.)

2.2-53.att. Brasliņa, E. *Suns, kurš atrada skumjas*. Atvērums

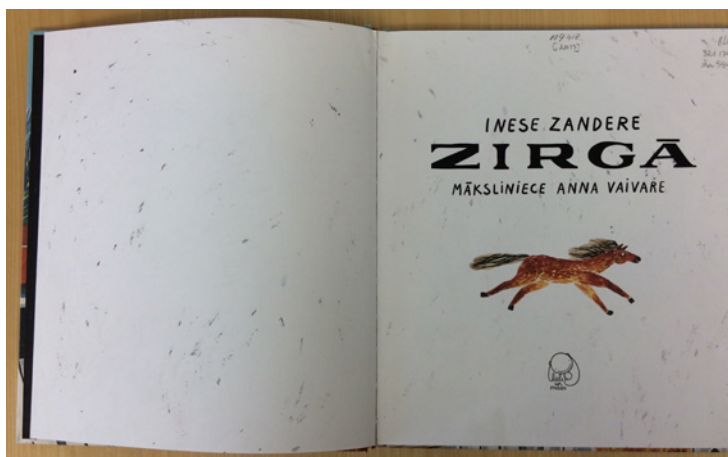

2.2-54.att. Brasliņa, E. *Suns, kurš atrada skumjas*. Gramatas vaks

Annas Vaivares ilustrācijas Ineses Zandares grāmatā “Zirgā”. Latvija (2017). Grāmatai izvēlēts ar roku rakstīts burtveidols, kas īpaši veidots vai izraudzīts tā, lai saskanētu ar ilustrāciju stilistiku. Tie ir rakstīti ar nelielu nobīdi no klasiskās horizontālās līnijas, radot iespaidu, ka burti rakstīti brīvi ar roku. (Sk. 2.2-55.att.) Ieklājlapa līdzīga kā tikko apskatītajai grāmatai “Okeāns un tuksnesis” – tumšs fons un grāmatai raksturīgi nelieli švīkājumi uz tā. Titullapā redzami izteiktāki švīkājumi, uz vāka redzamais zirgs attēlots pilnā augumā, grāmatas virsraksta teksta noformējums netiek mainīts. (Sk. 2.2-56. att.)

2.2-55.att. Vaivare, A. *Zirgā*.
Fragments

2.2-56. att. Vaivare, A. *Zirgā*. Titullapa

Jim Fields ilustrācijas Rachel Bright grāmatā “Trau Dich Koala Bar”. Vācija (2018). Atvērumos, kuriem ir fona krāsa, tie tiek likti uz krāsainiem laukumiem, taču tajos, kur ilustrācijām netiek izzīmēts fons, teksta laukumi izkārtoti apkārt ilustrācijas elementiem. (Sk. 2.2-57.att.) Ieklājlapā veidots ritmisks raksts no dažādu izmēru vienas krāsas punktiņiem. Salīdzinoši ar grāmatas vāku, titullapa šķiet krietni noslogotāka, taču izkārtota ērti pārskatāma un piesaistoša pateicoties divām ilustrācijām, kas aizņem lielu atvēruma daļu. (Sk. 2.2-58.att.)

Izvēlēts ar roku rakstīts burtveidols, lai izceltu vārdus vai frāzes, burti tiek krietni palielināti izmērā.

2.2-57.att. Fields, J. *Trau Dich Koala Bar*.
fragments

2.2-58.att. Fields, J. *Trau Dich Koala Bar*.
Ieklājlapa

Anne-Kristin zur Brugge ilustrācijas *Nicola Kinnear* grāmatā “*Henri, der muige Angsthase*”. Vācija (2019). grāmatā teksti pakārtoti ilustrācijai. Izmantoti divi burtveidoli – serifa un rokraksta iedvesmots. Serifa burtveidols lietots pamata tekstam, taču otrs, lai izceltu vārdus vai frāzes. (Sk. 2.2-59.att.) Ieklājlapa izceļas uz pārējās grāmatas fona, tajā izmantota tikai dzeltena un balta krāsa, kaut gan visas pārējās grāmatas ilustrācijas ir krāsainas un raibas. Titullapas kreisajā pusē plešas ieklājlapas dzeltenais raksts, taču pats tituls veidots klasiski, mainījies vienīgi krāsa grāmatas nosaukumam un ilustrācija ir kā cits rakurss tam, kas redzams uz vāka. (Sk. pielikumā, 6.2-22.att.)

2.2-59.att. Brugge, A, K. *Henri, der muige Angsthase*. Atvērums.

Ausloiga Jonsdotira ilustrācijas Kalle Gietlers un Rāhēles Helmsdālas grāmatā “Briesmonītis teica NĒ!”. Islande, 2004. Latviskais tulkojums 2018.g. Uz citu grāmatu fona šī izceļas ar netipisku formātu – ļoti šauru un vertikālu. Ilustrācijas veidotas pa masīviem krāsu laukumiem, ilustrācijām pārsvarā netiek lietots krāsu fons tādēļ vairums gadījumos teksts tiek izkārtots apkārt ilustrācijām uz balta, vai vienkrāsaina laukuma. (Sk. 2.2-60.att.) Ieklājlapai nav veidots dizains. Titullapā redzams interesants ilustrācijas risinājums – redzami tēli attēloti siluetā, radot lasītājā ieinteresētību palūkot tālāk grāmatā, kā šie tēli izskatās detalizētākās ilustrācijās. (Sk. pielikumā, 6.2-23.att.) Grāmatā tiek lietoti divi burtveidoli – serifa un dekoratīvs, kas rada sajūtu, ka veidots gluži tāpat kā ilustrāciju smagnējie un vienkrāsainie laukumi. (Sk. 2.2-61.att.) Netipiskais burtveidols izmantots tiešajai runai, bet serifa burtveidols lietots teicēja tekstam.

2.2-60.att. Jonsdotira, A. *Briesmonītis teica NĒ*. Fragments

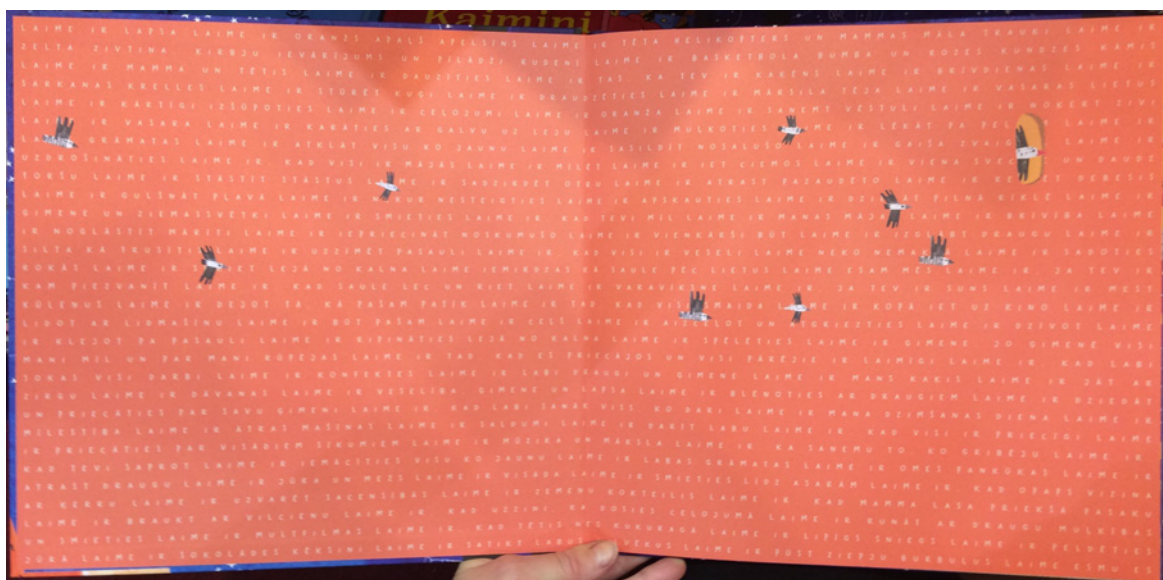

2.2-61.att. Jonsdotira, A. *Briesmonītis teica NĒ*. Fragments

Aušras Kjudulaites ilustrācijas Evelīnas Dacjūtes grāmatā “Laime ir lapsa”. Lietuva (2016). Šajā grāmatā teksts ir daļa no ilustrācijas, pateicoties savam izkārtojuma un brīvajai rakstībai. Iekļājlappā veidors ritmisks raksts no īsiem teikumiem, atziņām par to, kas ir laime. Kā akcenti, vietām izkāroti lidojoši putni. (Sk. 2.2-62.att.)

Titullapas atvērums kreisajā pusē turpinās iekļājlappas raksts, pašā titullappā mainās grāmatas virsraksta dizains, tāpat arī noformējums krasi atšķiras no vāka, taču ir saskaņots ar turpmākajiem grāmatas atvērumiem. (Sk. pielikumā, 6.2-24.att.)

Lietots burtveidols, kas izskatās it kā ar roku rakstīts, māksliniece rotaļīgi spēlējas ar burtu izmēriem un krāsām, vietām tiek izcelts arī iniciālis. (Sk. pielikumā, . 6.2-25.att.)

2.2-62.att. Kjudulaite, A. *Laime ir lapsa*. Iekļājlappas stilistika

2.3. Empīriskās daļas secinājumi

Darba autore empīriskās daļas veikšanai apkopojā 34 paraugus no astoņām valstīm: Latvija, Lietuva, Igaunija, Beļģija, Vācija, Islande, Somija, Anglija. Kopā apskatot 30 dažādu mākslinieku radītās ilustrācijas un grāmatas dizainus.

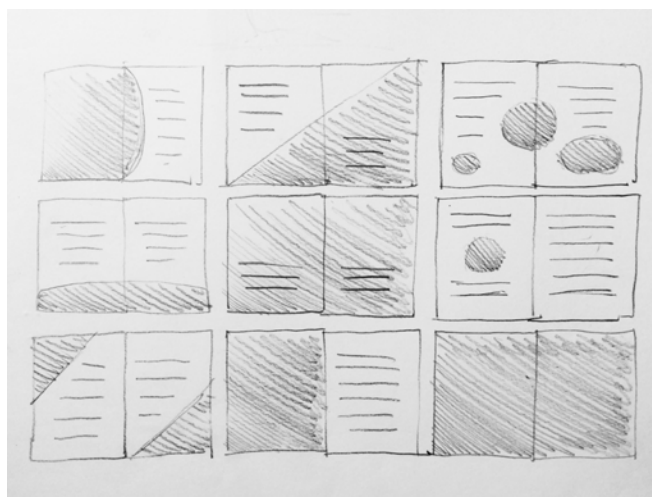
Atbildot uz pētījuma jautājumu – Kādas ir būtiskākās tendences bērnu grāmatu akvareļu ilustrācijām no 2000. gada līdz mūsdienām, var secināt, ka:

- Grāmatās, kuru ilustrācijas veidotas ar akvareli un/vai radītas perioda sākumposmā, pieturas tikai pie serifa burtveidola, taču jaunākajās grāmatās autori nebaidās ieviest rokraksta iedvesmotus burtveidolus, burtus, ko paši mākslinieki speciāli radījuši vai piemeklējuši konkrētajai grāmatai, kas piešķir nedaudz personiskāku un neformālāku noskaņu. Šajās grāmatās teksta laukumi tiek pakārtoti ilustrācijai, burtus ar vien biežāk izvairās rakstīt uz taisnām horizontālām līnijām;
- Ilustrācijās pārsvarā netiek attēlots tālākais plāns. Nereti ilustrācijas tiek lietotas bez fona, vai kā nelieli izgriezumi, kas izkārtoti pa atvērumu;
- Ilustrācijas veido stilizētas, taču nereti tās ir balstītas uz objektu, dzīvnieku vai citu tēlu anatomisku izpēti;
- Vairums gadījumos grāmatas nosaukuma dizains paliek nemainīgs kā uz grāmatas vāka, tā titullapā un priekštitulā;
- Ieklājlappā veido ainavu ar vidi, kurā norisināsies stāsta darbība, vai raksts no elementiem, kuri ir redzami arī citviet grāmatā; ieklājlapu mēdz apdrukāt no abām pusēm, lai titullapas atvēruma kreisajā pusē turpinātos ieklājlapas dizains;
- Ilustrācijās, kas veidotas ar akvareli, pārsvarā tiek lietoti tādi paņēmieni kā gleznošana ar slapju uz sausa, ar slapju uz slapja, pludinājumi, ūdens iepilināšana mitrā virsmā, sāls uzbēršana uz mitras virsmas kā arī maskējošā šķīduma lietošana pirms uzsāk gleznot;
- Ilustrācijas veido samērā raibas, ar mazām detaļām, kuras piesaista lasītāju un mudina ilgāk pakavēties pie ilustrāciju vērošanas;
- Tekstam un ilustrācijai katram ir sava vieta, tie nepārklājas, ļaujot atvērimumam “elpot” un neaizsedzot svarīgas nianšes;
- Mākslinieki nebaidās saraibināt atvērumu lietojot vairākus burtveidolus, mainot tiem krāsu, burtu izmēru vai novietojumu tā, lai teksts kļūtu par daļu no ilustrācijas.

3. RADOŠĀS DAĻAS APRAKSTS

3.1. Grāmatas dizains

Radošās daļas ietvaros tika izveidots bērnu pasaku grāmatas dizains un ilustrācijas. Grāmata ir latviešu tautas pasaku izlase, kurā darba autore ir apkopojusi piecas pasakas par meža zvēriem pēc saviem ieskatiem. Grāmatas ilustrācijas ir veidotas ar roku, izmantojot akvareli, rapidogrāfu un krāsainos zīmuļus. Ilustrācijas ar skenera palīdzību tika ieskenētas datorā, lai ar *Adobe Photoshop* datorprogrammas palīdzību apstrādātu un pielāgotu drukas vajadzībām. Ilustrāciju skices autore zīmēja ar zīmuli uz papīra, sākotnēji skicēs variējot ar atvēruma kompozīciju, taču vēlāk jau plānojot konkrētu pasaku tēlu izskatu, kompozīciju un to atrašanos pret teksta laukumu.

3.1-1.att. Atvērumu kompozīciju skices

3.1-2.att. Tēlu izskata meklējumi skicēs

Kopumā tika izveidotas ilustrāciju kompozīcijas 14 atvērumiem un viena – grāmatas vākam. Pasaku galvenie varoņi ir meža zvēri, kuru izstrādei autore izpētīja to uzbūvi un īpatnības, lai spētu attēlot pietiekami reālistiski un bērnam saprotami, tāpat arī autore izpētīja latviešu tautastērpu īpatnības un iezīmes, lai vizualizētu vienu no pasakas “Ezītis” tēliem. (Sk. 3.1-20.att.)

3.1-3.att. Ilustrāciju skices

Lai ilustrācijām piešķirtu vajadzīgās tekstūras, darba autore variēja ar akvareļu tehnikas plašajām iespējām, piemēram, pirms gleznošanas sākuma baltās vietas aizklājot ar maskējošo šķīdumu, sūnu efektam ļaujot sāls graudiem uzsūkt krāsu, pludinot akvareli ar tušu, lai panāktu košākas krāsas vai vajadzīgās vietās pēc krāsas nožūšanas noņemot krāsu tādējādi radot gaišākus laukumus. Liela nozīme ilustrāciju izveidē bija eksperimentēšana ar akvareļu un tušas pludinājumiem, kuri tika izmantoti pēcspēkā iemontējot dažās ilustrācijās, tādā veidā pilnveidojot atvērumu kompozīciju. Šāda pludināšanu apgūšana ļāva darba autorei izmantot neprognozējamākus un dinamiskākus laukuma krāsojumus, kā piemēram, iekļājlapas vai satura rādītāja atvēruma radīšanai.

3.1-4.att. Akvareļu un tušas pludinājumi

Liela nozīme ilustrāciju veidošanā ir arī apstrādei datorprogrammā *Adobe Photoshop*, ar kuras palīdzību darba autore ilustrācijās spēja iemontēt dažādus elementus, fonu, mainīt elementu atrašanās vietu. Mūsdienu tehnoloģiju izmantošana palīdzēja autores darbam, ļaujot nepieciešamos tēlus izstrādāt atsevišķi no fona, lai nezaudētu smalko un robaino dzīvnieku spalvu kontūru, tāpat tas deva iespēju konkrētus tēlus izstrādāt lielākā formātā, lai ilustrācijas būtu izmantojamas palielinātā izmērā uz planšetēm. Liels ieguvums šādai datora apstrādei ir tāds, ka ilustrācijas ir iespējams koriģēt un pielāgot konkrētajam maketam pēc tam, kad ilustrēšanas process jau ir noslēdzies.

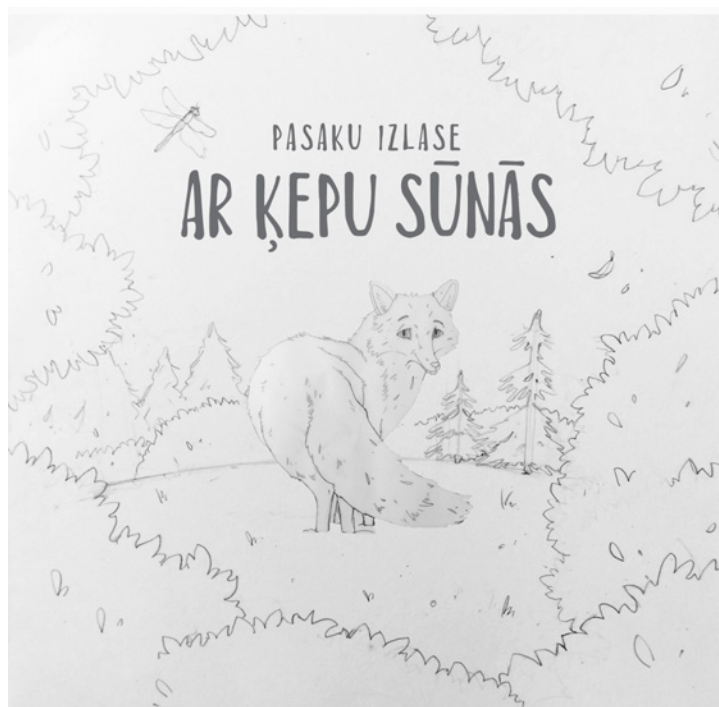
3.1-5.att. Iekļājlapas kompozīcijas veidošana izmantojot *Adobe Photoshop*

3.1-6.att. Ilustrācijas kompozīcijas veidošana izmantojot *Adobe Photoshop*

Grāmatas formāts tikai izvēlēts kvadrāts (20 x 20 cm), lai lasītājam būtu to ērti turēt, lasīt un pārskatīt. Sākotnēji grāmatas formāts tika plānots 23,5 x 23,5 cm, šāds izmērs nodrošinātu lielākas baltās malas no atvēruma malām līdz tekstam, ļaujot tam brīvāk elpot, tāpat arī ļautu pielietot lielākus burtus un palielināt ilustrācijas, kas pateicoties izmēram ļautu saskatīt arī mazākas nianšes un izceltu akvareļa papīra raupjo tekstūru, taču šāds variants tika atcelts drukas un grāmatas iesiešanas iespēju dēļ. Grāmatu bija svarīgi iesiet ar šūšanu un līmēšanu, lai panāktu to, ka atvērumus viegli ir atvērt un tie neveras uzreiz ciet, taču pie šāda iesiešanas veida grāmatas atvērums pārsniedz A3 formātu, ko atlasītās drukas vietas (kas spētu nodrošināt kvalitatīvu digitālo druku, kas pēc iespējas vairāk līdzinās ofseta drukai), nespēj nodrukāt abpusēji. Lai nodrukātu 23,5 x 23,5 cm lielu izmēru, grāmatu būtu nepieciešams līmēt izmantojot PUR līmi, taču tas apgrūtinātu grāmatas šķirstīšanu un pārredzēt visu atvērumu, tādējādi aizklājot ilustrācijās svarīgas detaļas. Vienīgais iespējamais variants realizēt lielāko grāmatas izmēru šūtā, līmētā sējumā ir grāmatu veidot izmantojot ofseta druku, kas ir optimāls liela apjoma tirāžām (Sākot no 100 vienībām).

Grāmatas vākam veidota vienojoša kompozīcija pa priekšējo, aizmugurējo vāku un muguriņu. Tāpat kā iekšlapu ilustrācijās, arī vākā pievienotas atsevišķas detaļas izmantojot datorprogrammu, kā piemēram, lidojošie kukaiņi, uz priekšējā vāka redzamais sarkanīgais kukainis un lapsa ir atsevišķi izstrādāti objekti. (Sk. 3.1-8. att.)

3.1-7.att. Grāmatas priekšējā vāka skice

3.1-8. att. Vāka ilustrācija

Grāmatas atvērumos izmantotie burtveidoli un to lielumi ir piemēroti, lai sākumskolas vecuma bērnam tie būtu saprotami un salasāmi. Pasaku tekstam izmantots serifu burtveidols “Amirī” (13,5 pt) melnā krāsā, kas garāku tekstu lasīšanu padara vieglāku, virsrakstiem bezerifa burtveidols “Always happy” (38 pt) dažādās krāsās pieskaņojot atvēruma ilustrācijai, taču izglītojošā daļā sūnu un kukaiņu nosaukumiem izmantoti autores pašas rakstīti burti, kas veidoti izmantojot speciālu marķieri. (Sk. 3.1-9.att.) Burti atbilst tam, kā bērni paši mācās rakstīt rakstītos burtus un var kalpot kā paraugs.

Melngalvas
 ugunsrabole
 Parastā maršancija
 smaillapu sfagns
 Parastā rožgalvīte
 Noras
 iſvācelīte

3.1-9.att. Daži no autores rakstītajiem sūnu un kukaiņu nosaukumiem

Grāmatas pirmajā daļā izvietotas 5 pasakas, taču otrajā – divi atvērumi ar izglītojošo daļu, kas sevī ietver palielinātas sūnu un kukaiņu ilustrācijas. Pirmais atvērumis ir veltīts 8 dažādiem sūnu veidiem, kas sastopami Latvijā. Šajā atvērumā lasītājam ir uzdevums apgūt šo sūnu veidus un doties dārzā, parkā vai mežā, lai pētītu, kur tie ir sastopami. Otrais atvērumis ir veltīts 12 dažādiem Latvijā sastopamiem kukaiņiem. Šeit bērnam ir dots uzdevums šķirstīt grāmatas lappuses un apskatīt vāku, lai atrastu, kur šie kukaiņi paslēpušies, tāpat iespējams ar bērnu izrunāt, kādi vēl kukaiņi Latvijā ir sastopami, kādā krāsā tie ir u.c.

Izglītojošās daļas pievienošana grāmatai piešķir tai papildus vērtību, ļauj bērnam iepazīt tuvāk pasauli ap sevi, iespējams pavērojot tuvplānā sugas, kuras ikdienā ir grūti vai reti sastopamas, tāpat arī sugu nosaukumu lasīšana un iegaumēšana var būt aizraujoša – tie ir interesanti un netipiski, kā piemēram, Sprakšķis, Koksnurbis, Purpura ragzobe un citi. Savukārt meklēšanas spēle piedāvā bērnam grāmatu analizēt un izpētīt, pievēršot uzmanību detaļām, krāsām, cipariem un tam, ko kukainis dara – lido, rāpo. Izglītojošā daļa kopā ar pieaugušo var būt vēl aizraujošāka, bērnam var uzdot dažādus jautājumus par tēmu, kopā pildīt uzdevumus, paskaidrot redzamo u.t.t.

3.1-10.att. Izglītojošā daļa “Sūnas”

3.1-11.att. Izglītojošā daļa “Kukaiņi”

Nozīmīgs rīks grāmatas tapšanā bija *Adobe InDesign* programmatūra, kas paredzēta grāmatas maketa izveidei.

Gala rezultāts: grāmata ar cietajiem vākiem, izmantots papīrs *Munken Polar Rough* 150g/m², grāmatas izmērs 20 x 20 cm. Vāks pārklāts ar matēto laminātu.

3.1-12.att. Iekļājlapas ilustrācija

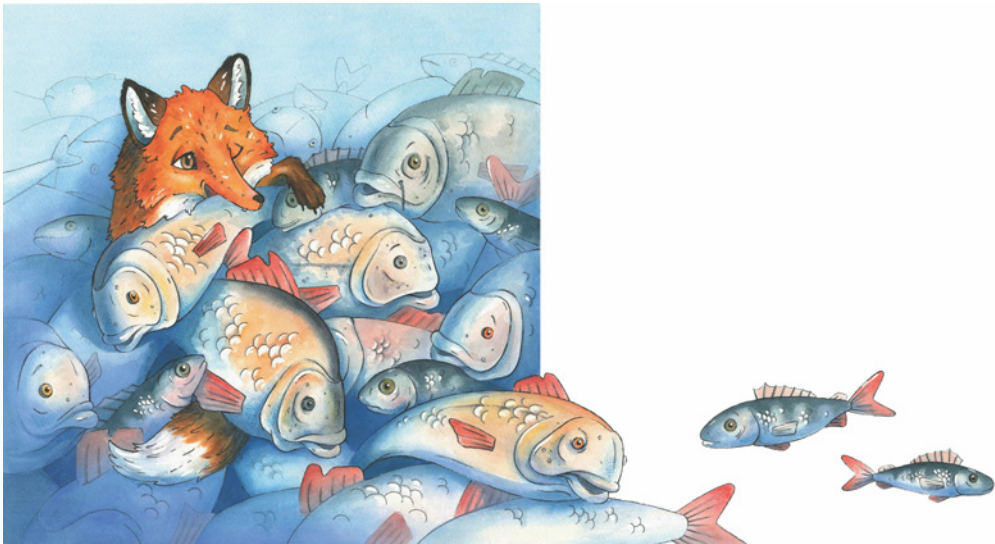

3.1-13.att. Iekļājlapas stilistikas turpinājums prettitula atvērumā

LATVIEŠU TAUTAS PASAKAS PAR
MEŽA ZVĒRIEM

3.1-14.att. Ilustrācija pasakai “Stirna un vilks”

3.1-15.att. Ilustrācija pasakai “Lapsa zog zivis”

3.1-16.att. Ilustrācija pasakai “Ezis un zakis”

3.1-17. att. Ilustrācija pasakai “Zvēru karš”

3.1-18.att. Ilustrācija pasakai “Stirna un vilks”

3.1-19.att. Ilustrācija pasakai “Ezis un zaķis”

3.1-20.att. Ilustrācija pasakai “Ezītis”

3.1-21.att. Ilustrācija satura rādītājam

SATURS

Zvēru karš	8
Ezītis	12
Lapsa zogs zivis	14
Stirna un vilks	16
Ezis un zaķis	20
Sūnas	24
Kukaiņi	26

3.2. Planšetņu apraksts

Diplomdarba prezentēšanai, autore ir izveidojusi trīs A1 formāta krāsainas planšetes, kuru vizuālais noformējums ir stilistiski vienots ar radošajā daļā izveidoto pasaku grāmatu. Planšetēs ir izkārtoti raksturīgākie fragmenti no grāmatas ilustrācijām, lai radītu priekšstatu par to, ko lasītājs var sagaidīt.

3.2-1.att. Planšetņu ilustrācija

3.3. Ekonomiskie aprēķini grāmatas izveidei

Diplomdarba izmaksas iekļauj grāmatas izdruku un iesiešanu divos eksemplāros.

Grāmatas druka veikta *PrintMix*, grāmatas iesēja Ieva Sāra Aleksejeva. Jāpiemin, ka minētie skaitļi ir tikai prognozējumi, ko drukas vieta izteica pirms gala tāmes izrakstīšanas. Zemāk redzamajā tabulā redzami izdevumi izvēlētajā drukas darbnīcā, taču autore sazinājās arī ar uzņēmumu *Greenprint*, kur aprēķinātā summa par 200 x 200 mm izmēra grāmatu būtu 49,00 Eur+PVN (taču jāņem vērā, ka tikai druka, bez grāmatas siešanas); uzņēmums *drukataka.lv* aprēķināja cenu sākotnējam grāmatas izmēram 235 x 235 mm, kas iekļaujot šūtu, līmētu sējumu, izmaksātu 35,95 Eur+PVN, taču šo uzņēmumu autore neizvēlējās, jo netika saņemtas atsauksmes par kvalitāti, tā par arī drukas darbnīca pārcelta no Rīgas uz Olaini, kas apgrūtina nokļūšanu un būšanu klāt drukas procesā.

3-1. tabula

Grāmatas izveides ekonomiskie aprēķini

N. P. K.	Izdevumu pozīcija	Summa, EUR
1.	Dizaina paraugu izdruka	7
2.	Grāmatas izdruka (2 eksemplāri vākam; 3 eksemplāri iekšējam blokam) +vāka apvilksana uz kartona	88
3.	Grāmatas iesiešana	50
KOPĀ:		145

3.4. Nobeigums

Diplomdarba uzdevumi tika izpildīti. Pētījuma jautājums – Kādas ir būtiskākās tendences bērnu grāmatu akvareļu ilustrācijām no 2000. gada līdz mūsdienām – tika daļēji atbildēts. Jāuzsver, ka aprakstītās tendences noteikti nav visas, taču tika noskaidrots, ka ilustrācijās pārsvarā netiek attēlots tālākais plāns, tās veido stilizētas, taču balstoties uz anatomisku izpēti; veidojot akvareļu ilustrācijas, izplatītākie paņēmieni ir gleznošana ar slapju uz sausa, ar slapju uz slapja, pludinājumi, ūdens pilināšana mitrā virsmā un sāls uzbēršana uz mitras virsmas; ilustrācijas veido samērā raibas, izzīmējot mazas detaļas un nianses.

Atrastie grāmatu piemēri un mākslinieki nebūt nav visi (tika iekļautas tikai 8 no 195 pasaules valstīm)⁹⁵, kas liecina, ka šī tēma ir ļoti plaša, taču zināmu priekšstatu par nozares aktualitātēm un jaunākajām grāmatām var gūt, it īpaši Latvijas un tās tuvāko valstu grāmatu tirgū. Tāpat netika ņemti vērā visi iespējamie aspekti, kas nosaka grāmatas galarezultātu, kā piemēram, mērķauditorija, papīra un grāmatas formāta izvēle, burtu izmērs un salasāmība konkrētai mērķauditorijai, krāsas, gaismēnas un citi, tik pat nozīmīgi faktori.

Var secināt, ka tēma ir ļoti interesanta un noderīga tiem, kuri saskaras ar bērnu grāmatu izveidi, gluži kā veidojot dizainu uzņēmumiem, plakātiem u.c., tāpat arī grāmatu dizainā ir jāseko līdzi jaunākajām tendencēm un izdotajām grāmatām.

Diplomdarba mērķis tika veiksmīgi realizēts. Radošajā daļā tika izveidota bērnu pasaku grāmata, kas sastāv no 5 latviešu tautas pasakām un izglītojošās daļas. Pasaku izlasē mazie lasītāji var izzināt meža biezoknī mītošo zvēru rosību un nedarbus, tāpat arī tur sastopamos kukaiņus un sūnu veidus. Izlases nosaukums “Ar ķepu sūnās” veidots tā, lai rastos asociācija ar mežu, taču abstraktā veidā lasītājam liktu manīt, ka tas ir tikai neliels ieskats dzīvei mežā un dzīvnieku izdarībās, ka atverot grāmatu, pašam lasītājam būs iespēja nedaudz tuvāk izpētīt to, ko sevī slēpj mežs.

⁹⁵ <https://www.worldometers.info/geography/how-many-countries-are-there-in-the-world/>

3.5. Pateicības

Vēlos pateikt lielu paldies darba vadītājai par ieguldīto laiku, izrādīto interesi un atbalstu darba izstrādes laikā! Darbs ne tuvu nebūtu šāds bez Ēras Zalcmanes sapratnes un ieteikumiem, kas ļāva paplašināt zināšanas saistībā ar darba procesu un nozari kopumā. Ļoti novērtēju pasniedzēja Aivara Plotkas padomus un atbalstu diplomdarba izstrādes laikā, kā arī visu citu pasniedzēju ieteikumus un kritiku studiju laikā un starpskatēs.

Paldies Ievai Sārai Aleksejevai par ieinteresētību, padomiem un grāmatas iesiešanu un Gundegai no *PrintMix* par sapratni un pacietību.

Esmu ļoti pateicīga ikvienam, kurš veltījis savu laiku, domas un ieteikumus veidojot šo diplomdarbu, taču vislielākās pateicības izsaku ģimenei, bez kuras atbalsta studēšana nebūtu iespējama, kas atbalsta un motivē brīžos, kad tas visvairāk ir nepieciešams.

4. LITERATŪRAS SARAKSTS

Grāmatas un katalogi

1. Bossert, J. *Children's Book Illustration*. Šveice: RotoVision, 1998.
2. *Contemporary Lithuanian Book Illustration catalogue*. Lietuva: International Cultural Programme Centre, 2011.
3. Daglasa-Kūpere, H. *No krāsas līdz gleznai*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.
4. Hellers, S., Andersone, G. *Grafiskā dizaina rokasgrāmata*. Londona: Laurence King Publishing Ltd, 2016
5. Horne, A. *The Dictionary of 20th Century British Book illustrators*. Anglija: Antique Collector's Club, 1995
6. Kespersaks, V. *Kaligrāfija 24 stundās*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2015.
7. Kuple, Z. *Latviešu bērnu grāmatu grafika*. Rīga: Izdevniecība Liesma, 1988.
8. *Latvian Book Illustration catalogue*. Latvian Publisher's Association. 2018
9. Ravenscroft, L. *How to draw & paint Fairyland*. Londona: Quarto Publishing plc, 2008.
10. Smits, R. *Mākslinieks rokasgrāmata*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007.

Žurnāli

11. Bessemans, A. Typefaces of children's Reading. *TMG*. 2016,19, no2: 1.–6.lpp. Pieejams: <http://www.tmgonline.nl/index.php/tmg/article/viewFile/268/405> (Lejupielādēts: 14.02.2019.)
12. Hladikova, H. Children's book illustrations: visual language of picture books. *CRIS Bulletin*. 2014,0002: 20.-21.,23.lpp . Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/273967853_Children%27s_Book_Illustrations_Visual_Language_of_Picture_Books [sk. 02.03.2019].
13. Siliņa, Z. Harijs Poters, Sarkangalvīte un mēs. *Psihologijas pasaule*. 2003,12: 4.–7.lpp.

Interneta resursi

14. Alexander, P. and Brook, L. *Writing for children: books for different age groups* <https://littworld.org/writing-for-children-books-for-different-age-groups/> [sk. 01.03.2019].
15. Aukšzemes lauku NVO apvienības “iedvesmas mape” projekta “Jaunības dizains” ietvaros. Pieejams: http://jekabpilsnovads.lv/wp-content/uploads/2014/12/iedvesmas_mape1.docx [Lejupielādēts 19.03.2019].
16. *Author kit – Parts of a Book*. Pieejams: <https://www.dogearpublishing.net/ak-parts-of-a-book.php> [sk. 06.03.2019].
17. Avotiņa, Z. *Ko bērnam māca un atklāj pasakas?* Pieejams: <http://www.mammamuntetiem.lv/articles/30637/ko-bernam-maca-un-atklaj-pasakas/> [sk. 02.03.2019].
18. Backes, L. *Understanding Children's Book Genres*. Pieejams: <http://www.right-writing.com/genres.html> [sk. 01.03.2019].

19. Bell, H. *Understanding Children's Book Categories from picture books to YA*. Pieejams: <https://writeforkids.org/blog/2017/07/understanding-childrens-book-categories/> [sk. 23.02.2019].
20. Blumberg, N., Jain, P., Sampaolo, M. *Aerial perspective*. Pieejams: <https://www.britannica.com/art/aerial-perspective> [sk. 24.03.2019].
21. Blyana from Graphic Mama. *Types of Illustration – Styles and techniques*. Pieejams: <https://graphicmama.com/blog/types-of-illustration/> [sk. 14.02.2019].
22. Bowman, J. *What Genre is my Children's Book?* Pieejams: <https://www.jennybowman.com/what-genre-is-my-childrens-book/> [sk. 01.03.2019].
23. *Brief history of watercolor*. Pieejams: <https://www.austinartistsmarket.com/brief-history-of-watercolor/> [sk. 02.04.2019].
24. Canon Latvia. *Padomi par fotogrāfiju kompozīciju*. Pieejams: <https://www.canon.lv/get-inspired/come-and-see/showcase/photography-composition-tips/> [sk. 02.05.2019].
25. Chua, C. *Types of illustrated children's books*. Pieejams: <http://www.picturebookers.com/2018/02/19/types-illustrated-childrens-books/> [sk. 14.02.2019].
26. Čačka, M. *Studija par litogrāfiju*. Pieejams: <http://www.studija.lv/?parent=5567> [sk. 19.03.2019].
27. Drēviņa, I. *Tradicionālie tēlotājmākslas mākslas veidi*. Pieejams: https://issuu.com/ievadrevina/docs/1._tradicion__lie_m__kslas_veidi__t [sk. 03.03.2019].
28. Driggs-Wolfenbarger, C., Sipe, L. *A Unique Visual and Literary art form: Recent Research on Picturebooks, 2007*. Pieejams: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1031&context=gse_pubs [Liejupielādēts: 20.02.2019].
29. Edward, S. *Types of Books for Children and Teens – Formats Explained*. Pieejams: <http://www.summeredward.com/2013/04/types-of-childrens-books-formats.html> [sk. 14.02.2019].
30. Eida, T. *Kompozīcija un krāsa*. Pieejams: http://www.kuldigastehnikums.lv/wp-content/uploads/2017/06/Kompozija_krasa.pdf [sk. 19.03.2019].
31. Eley, L. *Woodcut Illustrations*. Pieejams: <https://woodadvocate.com/2014/12/10/woodcut-illustrations/> [sk. 19.03.2019].
32. Fussell, M. *Composition in Art*. Pieejams: <https://thevirtualinstructor.com/blog/composition-in-art> [sk. 20.03.2019].
33. Gābele, I. *Pasaku terapija*. Pieejams: <http://www.gimenei.lv/pakalpojumi/pasakuterapija.php> [sk. 26.02.2019].
34. Hope, O. and Garvey, N. *Children's Books: Age Categories and Word Counts*. Pieejams: <https://www.writing.ie/guest-blogs/childrens-books-age-categories-and-word-counts/> [sk. 14.02..2019].

35. Husley, J. and Trusty, A. *Why watercolor?*. Pieejams:
<https://www.theartistsroad.net/articles/whywatercolor> [sk. 01.04.2019].
36. International School Breda. *Composition*. Pieejams: <https://isb-visualarts.weebly.com/composition.html#> [sk. 02.05.2019].
37. *ISBN grāmatām*. Pieejams: <https://lnb.lv/lv/izdevejiem/isbn-gramatam> [sk. 03.03.2019].
38. John from HelloArtsy . *Linear perspective drawing*. Pieejams: <http://helloartsy.com/linear-perspective-drawing/> [sk. 24.03.2019].
39. *Kādēļ bērniem jālasa pasakas 2.daļa*. Pieejams: <http://www.tapals.lv/kadel%CC%A7-berniem-jalasa-pasakas-2-dala/> [sk. 03.03.2019].
40. *Kāpēc bērniem jālasa priekšā?* Pieejams: <https://wol.jw.org/lv/wol/d/r49/lp-lt/102001844> [sk. 04.03.2019].
41. Kiefer, B. *Visual Criticism and Children's Literature*. Teachers College Columbia University
 Pieejams:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.172.8515&rep=rep1&type=pdf>
 [sk. 14.02.2019].
42. Kole, M. *Manuscript Length: How Long Should a Children's book Be?* Pieejams:
<https://kidlit.com/2009/11/13/manuscript-length/> [sk. 01.03.2019].
43. *Kompozīcijas vizuālajā mākslā*. Pieejams: <http://www.e-orocentras.lt/2017/07/26/kompozicija-vizualaja-maksla/> [sk.19.03.2019].
44. Kristin. *Introduction to Watercolor Techniques*. Pieejams:
<https://www.jetpens.com/blog/introduction-to-watercolor-techniques/pt/914> [sk. 02.04.201].
45. Lant, K. *Anatomy of a book cover*. Pieejams: <https://99designs.com/blog/book-design/anatomy-of-a-book-cover/> [sk. 03.03.2019].
46. Leonhardt, D. *Anatomy of the perfect book cover design*. Pieejams:
<https://thgmwriters.com/blog/design-perfect-book-cover/> [sk. 03.03.2019].
47. Liepiņa, I. *Bērnu literatūra – kādas grāmatas lasīt kopā ar bērniem*. Pieejams:
http://www.lubana.lv/images/Dokumenti/PII_Rukisi/Padomi_vecakiem/bernu_literatura.pdf
 [sk. 04.03.2019].
48. McArdle. T. *Watercolor paper*. Pieejams: <https://www.art-is-fun.com/watercolor-paper>
 [sk. 02.04.2019].
49. Modern Digital Canvas. *History of watercolor*. Pieejams: <http://www.md-canvas.com/blog/history-of-watercolor/> [sk. 05.05.2019].
50. Nelson, C. *Six Art Composition Structures for better painting*. Pieejams: <http://www.explore-drawing-and-painting.com/art-composition.html> [sk. 24.03.2019].
51. Nikitenko, S. *Kompozīcijas principi*. Pieejams: <http://www.zirnis.lv/06-12-2015/938fec>
 [sk. 19.03.2019].
52. Norton, G. *How many words should a picture book have*. Pieejams:
<https://www.wheatmark.com/how-many-words-should-a-picture-book-have/>
 [sk. 01.03.2019].

53. Oleson-Moore, J. *Getting started with gouache: what supplies do you need?*.
Pieejams: <https://shop.mybluprint.com/art/article/gouache-supplies/> [sk. 31.03.2019].
54. Olsen-Moore, J. *Pretty in ink: An overview of pen and ink illustration*. Pieejams:
<https://shop.mybluprint.com/art/articl> [sk. 31.03.2019].
55. Oxford University Press blog. *Ten facts about children's literature*. Pieejams:
<https://blog.oup.com/2017/04/facts-childrens-literature-stories/> [sk. 02.03.2019].
56. Pankey, C. *Critical Advantages of Children's Book Illustrations*. Pieejams:
https://medium.com/@pankey_christopher/critical-advantages-of-childrens-book-illustration-2300a6a28d8c [sk. 02.03.2019].
57. *Par grafikas nodaļu LMA*. Pieejams: <https://lmagrafika.com/studijas> [sk. 21.03.2019].
58. *Parts of Your Self-published Book*. Pieejams: <https://www.iuniverse.com/Resources/Publishing-Distribution/PartsOfYourBook.aspx> [sk.06.03.2019].
59. Pelše, S. *Harija Blunava gleznieciskais reālisms*. Pieejams:
<http://www.blunavs.lv/lv/harijs/publikacijas/>. [sk. 29.03.2019].
60. *Pēc 24 gadu pauzes tapis jauns izdevums par Latvijas bērnu grāmatu māksliniekiem*. Pieejams:
<https://nra.lv/izklaide/p-s-kultura/70487-pec-24-gadu-pauzes-tapis-jauns-izdevums-par-latvijas-bernu-gramatu-maksliniekiem.htm> [sk. 17.02.2019].
61. Pizzoli, G. *Why Picture Books Are Important*. Pieejams: <http://picturebookmonth.com/>
[sk. 27.02.2019].
62. *Principles of Art : Composition in Art*. Pieejams:
<https://www.freelancer.com/community/articles/principles-of-art-composition-in-art#>
[sk. 19.03.2019].
63. *Printed Books 101: the components of book (And where they go)*. Pieejams:
<https://blog.bookbaby.com/2014/10/printed-books-101-a-glossary-of-book-components/>
[sk. 06.03.2019].
64. Sawyer, M. *What is composition in art?*. Pieejams: <https://conceptartempire.com/what-is-composition/> [sk. 23.03.2019].
65. Scott, D. *A Comprehensive Guide To Composition For Artists*. Pieejams:
<https://drawpaintacademy.com/understanding-composition-for-artists/> [sk. 19.03.2019].
66. *Seeing is Believing – The Benefits of Picture Books for Building Reading Skills*. Pieejams:
<https://www.ebsco.com/blog/article/seeing-is-believing-the-benefits-of-picture-books-for-building-reading-skil> [sk. 02.03.2019].
67. Shilpi, R. *Different types of perspective in art with examples*. Pieejams:
<https://www.boredart.com/2016/11/different-types-of-perspective-in-art-with-examples.html>
[sk. 24.03.2019].
68. Stefan, A. *30 top vector art tutorials*. Pieejams: <https://www.creativebloq.com/graphic-design/how-create-vector-art-2131975> [sk. 31.03.2019].

69. Stephenson, S. *What is so great about children's literature?* Pieejams: <http://education.abc.net.au/newsandarticles/blog/-/b/2552953/what-is-so-great-about-children-s-literature-> [sk. 02.03.2019].
70. Tezaurs vārdu skaidrojumi. Pieejams: <http://www.tezaurs.lv/#/sv/epigr%C4%81fs> [sk. 06.03.2019].
71. The Open University. Exploring books for children: words and pictures. 2018. Pieejams: <https://www.open.edu/openlearn/history-the-arts/exploring-books-children-words-and-pictures/content-section-0?active-tab=description-tab> [Lejupielādēts 26.02.2019].
72. Thorne, H. *Parts of Book Explained*. Pieejams: <https://owlcation.com/humanities/Parts-of-a-Book-Explained> [sk. 06.03.2019].
73. *The Three Most Important Elements of Book Design*. Pieejams: <http://www.wordbranchmedia.com/wordweb-blog/the-three-most-important-elements-of-book-design> [sk.03.03.2019].
74. Trelevas, L. *What wordcounts should my children's book have?* Pieejams: <https://loutreleaven.com/2010/10/06/what-wordcount-should-my-childrens-book-have/> [sk. 01.03.2019].
75. Watercolor, watermedia, then and now. Pieejams: <http://watercolor.net/history-overview/> [sk. 02.04.2019].
76. Winters, A. *Why is storytelling important to children?* Pieejams: <http://www.bbc.co.uk/guides/zyvhpv4> [sk. 02.03.2019].
77. Wollek, A. Digital illustration: the complete how-to guide. Pieejams: <https://www.wix.com/blog/design/2018/06/digital-illustration-complete-how-to-guide/> [sk. 31.03.2019].
78. Woodard, G. *Author guide: The parts of a book*. Pieejams: <https://www.dudleycourtpress.com/author-guide-parts-of-a-book/> [sk.06.03.2019].
79. Writer's Relief Stuff. *Reading levels for children: Vocabulary and types of kid's books*. Pieejams: <http://writersrelief.com/2008/03/09/reading-levels-for-children-vocabulary-and-types-of-kids-books/> [sk. 01.03.2019].
80. York, V. *Anatomy of a good book*. Pieejams: [coverhttps://www.creativeeditingservices.com/blog/anatomy-of-good-book-cover](https://www.creativeeditingservices.com/blog/anatomy-of-good-book-cover) [sk. 03.03.2019].
81. Yvonne from Reedsy. *The Anatomy of a Book Cover: A Guide for Authors*. Pieejams: <https://www.writersdigest.com/online-editor/excellent-publishing-advice/the-anatomy-of-a-book-cover-a-guide-for-authors> [sk. 03.03.2019].

5. ATTĒLU AVOTI

Teorētiskās daļas attēli

1.2-1.att. Kolāža. Van Gogs "Īrisi", 1889. Pieejams:

<https://thevirtualinstructor.com/blog/composition-in-art>

1.2-2.att. Glezna. Imants Vecozols "Klusā daba ar ķirbi". Pieejams: <http://www.zirnis.lv/06-12-2015/938fec>

1.2-3.att. Glezna. Vilis Ozols "Klusā daba ar baltām krūzēm". Pieejams: <http://www.zirnis.lv/06-12-2015/938fec>

1.2-4.att. Ilustrācija. Līva Pakalne. No "Latvian Book Illustrators catalogue", Latvijas Grāmatizdevēju asociācija, 2018. (92.lpp)

1.2-5.att. Ilustrācija. Katrin Ehrlich "Warewolf" 1. Pieejams: <https://katrin-ehrllich.wixsite.com/illustrations>

1.2-6.att. Ilustrācija. Ann Castagnolli "Calendario Citta del Sole", 2009. Pieejams: <http://www.lefiguredeilibri.com/2013/01/31/concorso-citta-del-sole-2/>

1.2-7.att. Gleznas. Kompozīcijas piemērs. Pieejams:

<http://www.thatartistwoman.org/2011/09/open-vs-closed-composition.html>

1.2-8.att. Ilustrācija. Emilia Dziubak ilustrācija pasaku grāmatai "Jolis contes pur les petits", 2015.

Pieejams: <https://www.behance.net/gallery/31197713/Jolis-contes-pour-les-petits>

Pielikuma attēli

- 6.1-1.att. *Ilustrācija*. Erīna Steda. "Dzīvnieki gaida autobusu". Pieejams:
<https://www.erinstead.com/>
- 6.1-2.att. *Ilustrācija*. Kyoko Imazu "Rabbitland", 26,5x20,5cm, 2017. Pieejams:
<https://kyokoimazu.com/artwork/4312806-Rabbitland.html>
- 6.1-3.att. *Ilustrācija*. John Gerrard Keulemans "Great spotted cuckoo" grāmatai "Coloured figures of the birds of the British islands, vol.2. Pieejams:
<https://www.oldbookillustrations.com/illustrations/great-spotted-cuckoo/>
- 6.1-4.att. *Ilustrācija*. Michael Knapp "Handoff" projektam "Sketchtravel". Pieejams:
<https://michael-knapp-lydm.squarespace.com/misc-1/lemcl07yl9ullwm2jss9i27bfiseht>
- 6.1-5.att. *Portrets*. Jie Gaoart "Abigail.14". Pieejams: <https://www.artstation.com/artwork/k44O5z>
- 6.1-6.att. *Ilustrācija*. Rae Ritchie "Let your light shine". Pieejams: <http://www.rae-ritchie.com/misc#/let-your-light-shine/>
- 6.1-7.att. *Ilustrācija*. Bill Slavin "Who broke the teapot?". Pieejams:
<http://www.billslavin.com/p/picture-book-illustration.html>
- 6.1-8.att. *Ilustrācija*. Eric Carle no grāmatas "The very lonely firefly", 1995. Pieejams:
https://www.huffpost.com/entry/eric-carle-childrens-book-illustrator_n_579a715fe4b0e2e15eb518d3
- 6.1-9.att. *Ilustrācija*. Liang Peilong "Moonlight". Pieejams:
<https://www.theguardian.com/childrens-books-site/gallery/2012/apr/16/gallery-chinese-illustration>
- 6.1-10.att. *Ilustrācija*. Jim Field no grāmatas "The lion inside", 2016. Pieejams:
<https://www.jimfield.me/the-lion-inside>
- 6.1-11.att. *Ilustrācija*. Charlie Davis. Pieejams:
https://www.behance.net/gallery/75813403/Various-Personal-Work?tracking_source=best_of_behance_big_covers
- 6.1-12.att. *Ilustrācija*. Annas Vaivares ilustrācija izdevumam "Kuš!" #16. No "Latvian Book Illustrators catalogue", Latvijas Grāmatizdevēju asociācija, 2018. (118.lpp)
- 6.1-13.att. *Ilustrācija*. Luke Scriven "Big Bear". Pieejams: <https://lukescrivenillustration.com>
- 6.1-14.att. *Ilustrācija*. Irtaxe Lopez de Munain. Pieejams:
<https://www.illustrationweb.com/artists/IrtaxeLopezdeMunain/view>
- 6.1-15.att. *Ilustrācija*. Agnes Ernoult. Pieejams:
<https://www.illustrationweb.com/artists/AgnesErnoult/view>
- 6.1-16.att. *Ilustrācija*. Gundega Muzikante grāmatai "Matīss iepazīst teātri".
- 6.1-17.att. *Ilustrācija*. Vytautas V.Landsbergis "Apple tree tales", 1999. No Contemporary Lithuanian Book Illustration catalogue

- 6.1-18.att. *Ilustrācija*. Ilze Ramane grāmatai “Rīgā, kādu nakti...”, 2010
- 6.1-19.att. *Ilustrācija*. Ilze Ramane dzejoļu krājumam :Ingucīša šūpulītis”, 2011
- 6.1-20.att. *Grafika*. Gunārs Krollis, “Tilti”, 1967. Papīrs, linogriezums. Pieejams:
http://epadomi.lv/kulturasvestis/izstade/16112017-kontrastviela_gunars_krollis_grafika
- 6.1-21.att. *Ilustrācija*. Kari Grossmann grāmatai “Pa Fisketur til blamyrtjern”
- 6.1-22.att. *Ilustrācija*. Holly Maguire “Mexican Lady”. Pieejams:
<https://www.hollymaguire.co.uk/Mexican-Lady>
- 6.1-23.att. *Ilustrācija*. Laura Belēviča. No “Latvian Book Illustrators catalogue”, Latvijas Grāmatizdevēju asociācija, 2018. (8.lpp)
- 6.1-24.att. *Ilustrācija*. Vivienne To “A sowy walk in the woods”. Pieejams:
<https://www.redbubble.com/people/vivienn>
- 6.1-25.att. *Žurnāla vāka ilustrācija*. Ēriks Drūkers izdevumam “The NewYorker” oct19,2009.
Pieejams: <http://www.drooker.com/ny-covers>
- 6.1-26.att. *Ilustrācija*. Richard Johnson ilustrācija bērnu grāmatai “Animal stories for bedtime”.
Pieejams: <http://www.richardjohnsonillustration.co.uk/portfolio/animal-illustrations/>
- 6.1-27.att. *Ilustrācija*. Gundega Muzikante grāmatai “Lidojums”. Pieejams:
<http://jurmala.makslaskola.lv/galerija/displayimage.php?album=280&pid=4790>
- 6.1-28.att. *Ilustrācija*. Malda Muižule, ilustrācija no grāmatas “Sniegs apsedz vaļēju brūci”, 1996
- 6.1-29.att. *Ilustrācija*. Karmena Dāle. Brāļi Grimmī “Sarkangalvīte”. 1968. No Kuple, Z. Latviešu bērnu grāmatu grafika. Rīga: izdevniecība Liesma. 1988.
- 6.1-30.att. *Ilustrācija*. Kristīna Reinellere grāmatai “Osumposums, pankūku mošķis”, 2002
(27.lpp.)

6. PIELIKUMS

6.1. Teorētiskās daļas pielikums

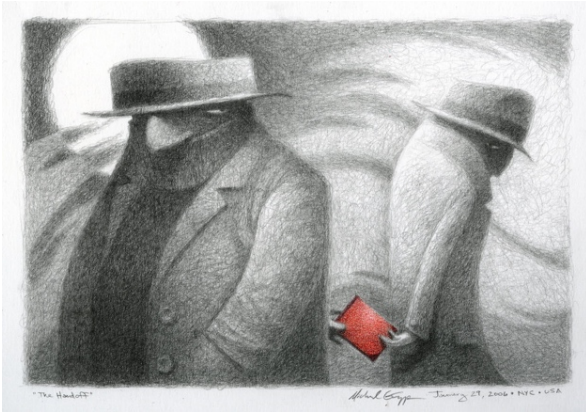
6.1-1.att. Stedas, E. *Dzīvnieki gaida autobusu*

6.1-2.att. Imazu, K. *Rabbitland*, 26,5x 20,5 cm. 2017

6.1-3.att. Keulemans, J.G. *Great spotted cuckoo* no grāmatas “Coloured figures of the birds of the British islands”, vol.2.

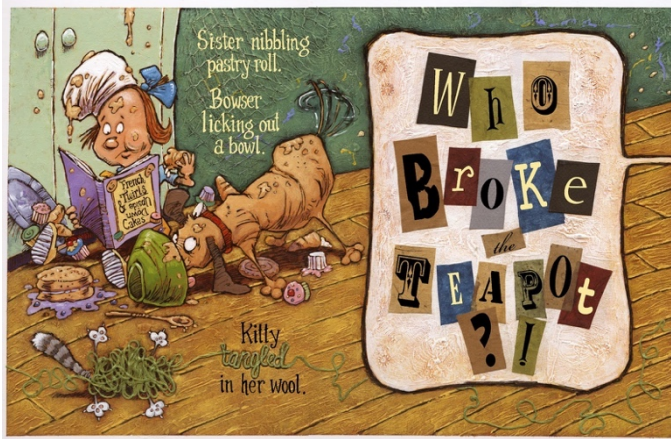
6.1-4.att. Knapp, M. *Handoff*

6.1-5.att. Gaoart, J. *Abigail. 14*

6.1-6.att. Ritchie, R. *Let your light shine*

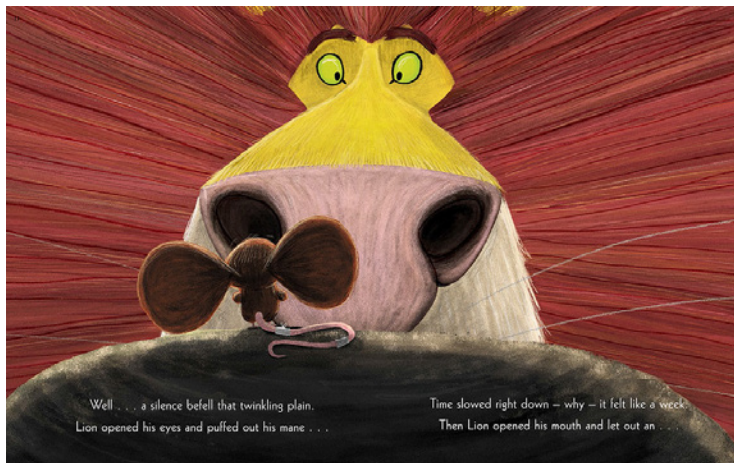
6.1-7.att. Slavina, B. *Who broke the teapot?*. 2016

6.1-8.att. Carle, E. *The very lonely firefly*. 1995

6.1-9.att. Peilong, L. *Moonlight*

6.1-10.att. **Field, J.** *The lion inside.* 2016

6.1-11.att. **Davis, C.**

6.1-12.att. **Vaivares, A.** ilustrācija izdevumam “Kuš!” #16

6.1-13.att. Scriven, L. *Big Bear*

6.1-14.att. Irtaxe Lopez de Munain

6.1-15.att. Ernout, A.

6.1-16.att. Muzikante, G. Matīss iepazīst teātri

6.1-17.att. Landsbergis, V.V. Apple tree tales

6.1-18.att. Ramane, I. Rīgā, kādu nakti

6.1-19.att. Ramane, I. Dzejoļu krājums *Ingucīša šūpulītis*

6.1-20.att. Krollis, G. *Tilti*, 1967.

6.1-21.att. Grossmann, K. *Pa Fisketur til blamyrtjern*

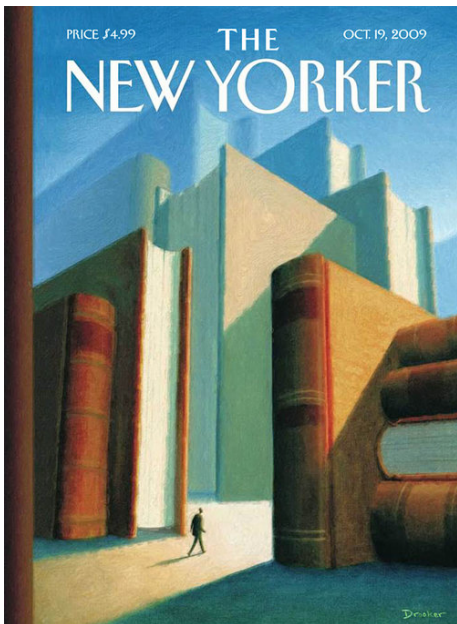
6.1-22.att. Maguire, H. *Mexican Lady*

6.1-23.att. Belēviča, L.

6.1-24.att. To, V. *A snowy walk in the woods*

6.1-25.att. **Drūkers, Ē.** Izdevumam *The New Yorker*

6.1-26.att. **Johnson, R.** *Animal stories for bedtime*

6.1-27.att. *Muzikante, G. Lidojums*

6.1-28.att. *Muižule, M. Sniegs apsedz valēju brūci*

6.1-29.att. *Dāle, K. Brāļi grimmi Sarkangalvīte. 1968*

6.1-30.att. *Reinellere, K. Osumposums, pankūku mošķis. 2002. (27.lapa)*

6.2. Empīriskās daļas pielikums

Un nāc arī. Garās rindās pāri izmētātajām mantām rāpās,
lidoja un lēca šurp miltum garas sīku neradījumu rindās. Viņi
bija visādi: kā stāpīgas bārku čības; kā dzīvas sažuvas plūmes
ar smūkiem un ragiem; kā tārpji, kuri paši nezina, kurš gals ir
galvenais un vēl, un vēl... Un visi šie dūcošie, šņācošie, krakšķošie,
lidojošie un lēnošie radījumi bija nolēmuši dzīvot viņa kažociņā,
ausīs vai zobu starpinās!
Nu viņš vairs nevarēs iedot mammai buču – kā tāds varāns,
kas no netīrības kļūvis indīgs! Un nevarēs skriet, rotaļāties un
danzīties-šņo kažociņā būs svešo iemītnieku pilns un smags!

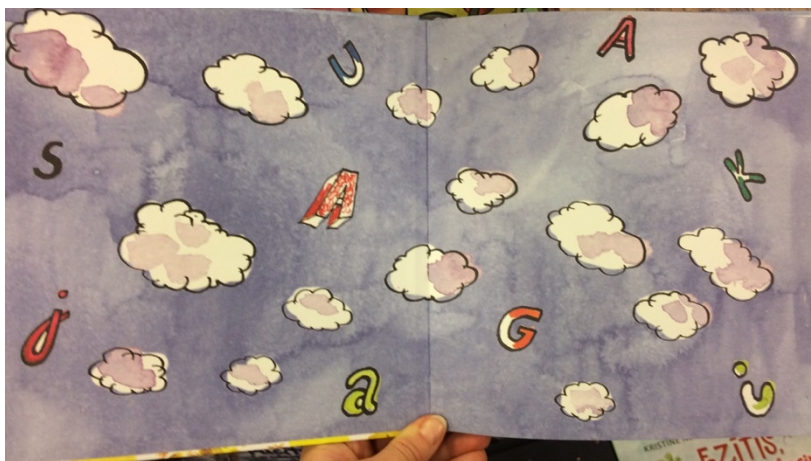
6.2-1.att. Staka, A. *Āpsēns Pēcis negrib mazgāties*. Atvērums

6.2-2.att. Logina, R. *Par maz, par daudz un tieši laikā*. Vāka noformējums.

6.2-3.att. Logina, R. *Par maz, par daudz un tieši laikā*. Titullapa

6.2-4.att. Ozols, D. *Gaisa kaujas*. Iekļājlapas stilistika

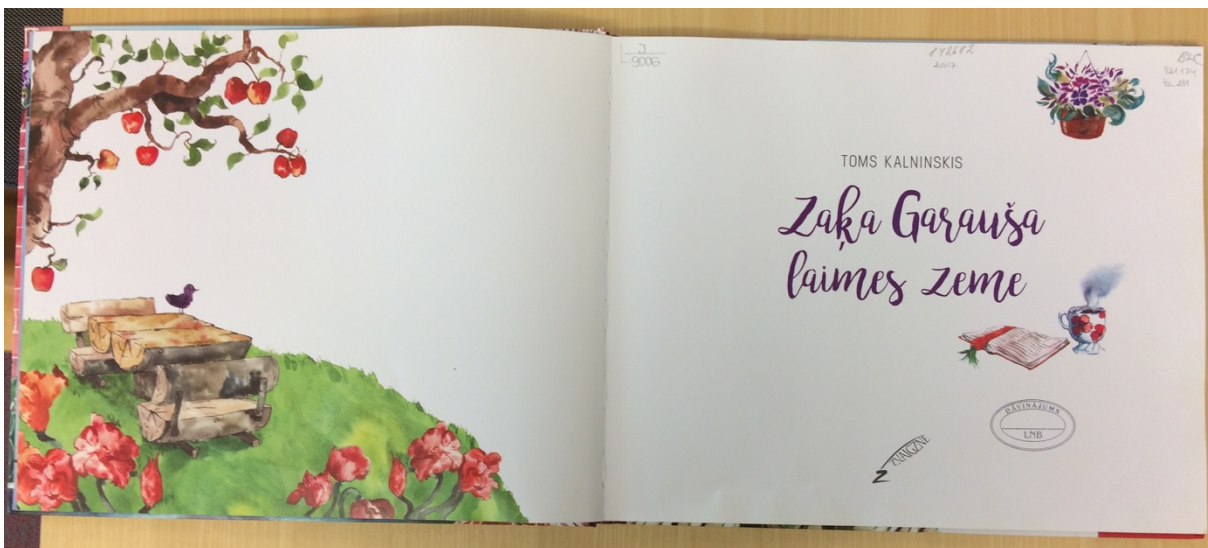
6.2-5.att. Muzikante, G. *Eņģeļiša ceļojums*. Fragments

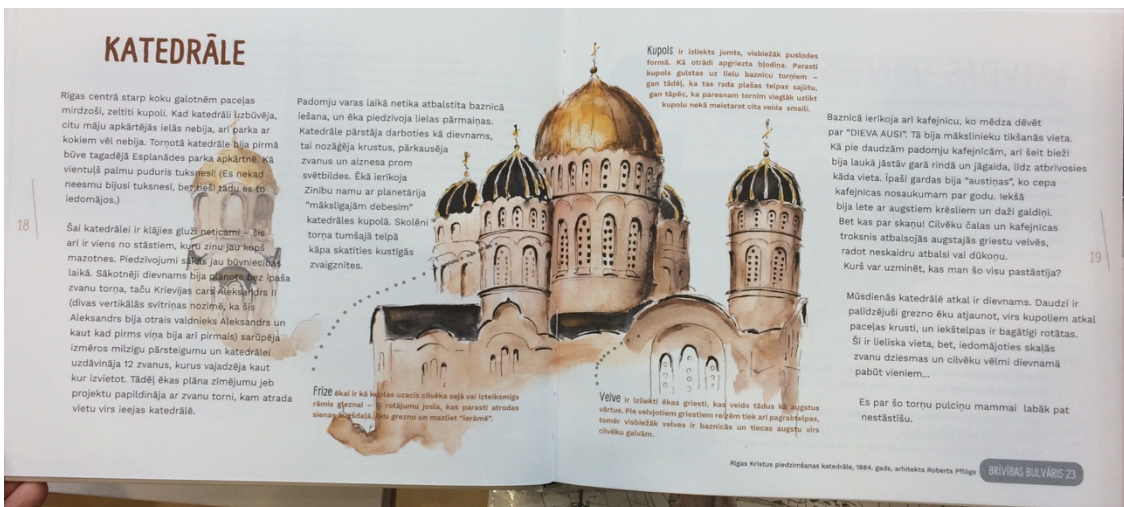
6.2-6.att. Brasliņa, E. *Ola, kura negribēja krāsoties*. Titullapa

6.2-7.att. Kalinskis, T. *Zaķa garauša laimes zeme*. Iekļājlapas stilistika

6.2-8.att. Kalinskis, T. *Zaķa garauša laimes zeme*. Titullapa

6.2-9.att. Aljēna, A. *Augstāk par zemi*. Atvērums

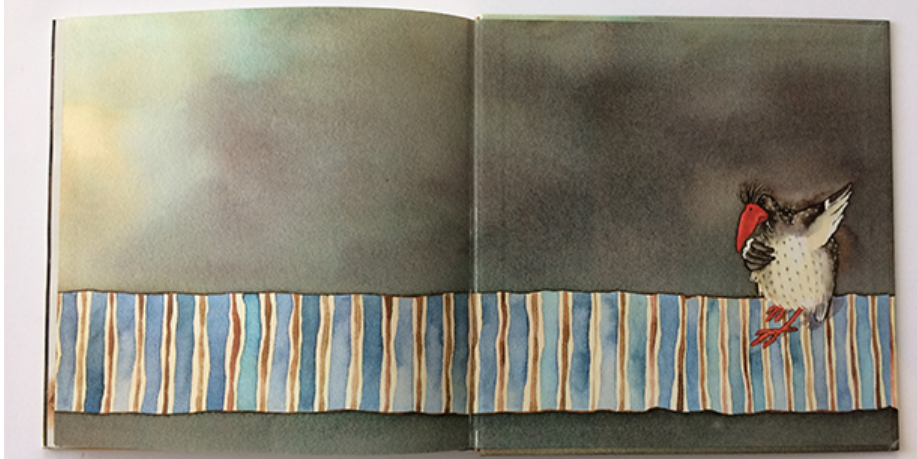
6.2-10.att. Ozola, I. *Meža pasakas*. Iekļājlapas stilistika

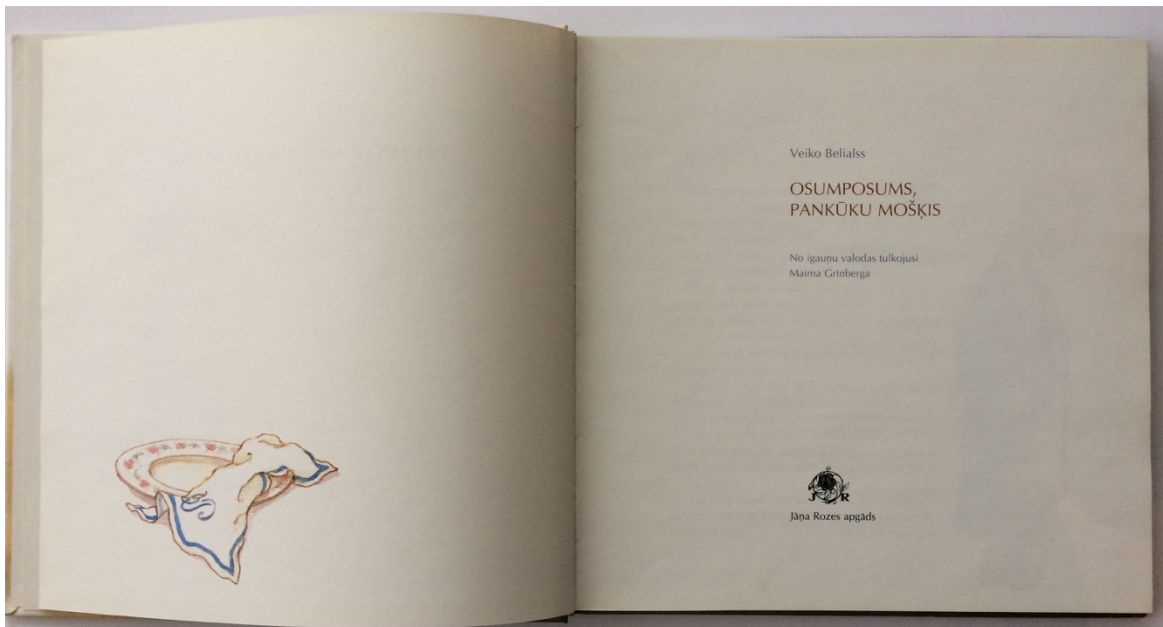
6.2-11. att. Jurjāne, I. *Pūces svinības*. Atvērums

6.2-12.att. Jurjāne, I. *Pūces svinības*. Atvērums

6.2-13.att. Reinellere, K. *Osumposums, pankūku mošķis*. Ieklājlapu salīdzinājums.

6.2-14.att. Reinellere, K. *Osumposums, pankūku mošķis*. Titullapa

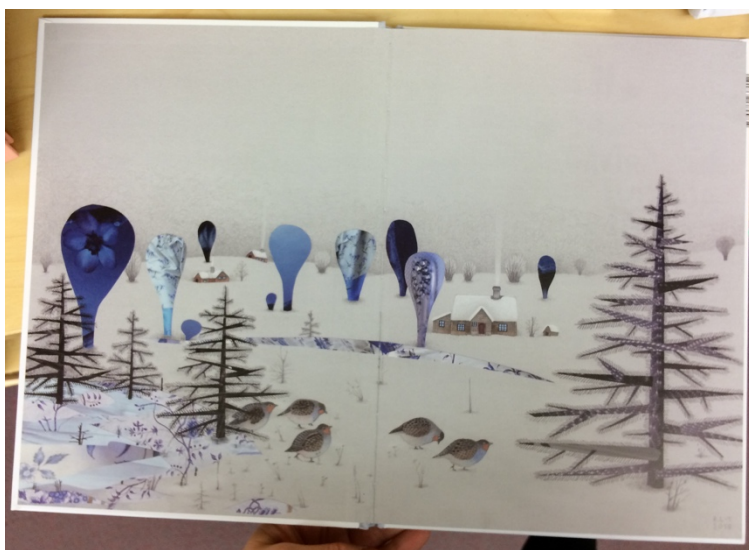
iepriecina, ka viņš skaļi iesurdzas. Un, protams, apsola nākamgad ierasties atkal.

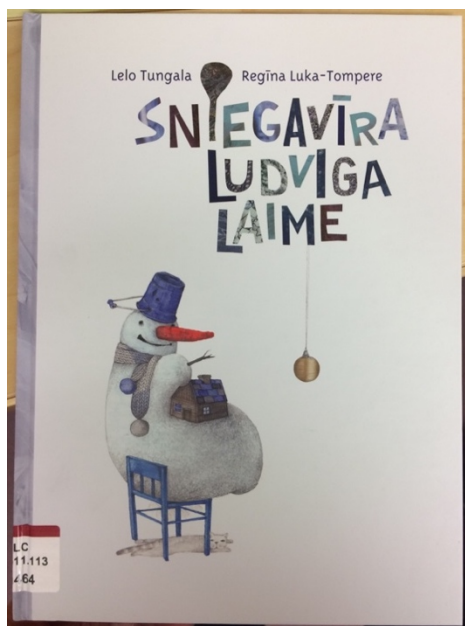
iepriecina, ka viņš skaļi iesurdzas. Un, protams, apsola nākamgad ierasties atkal.

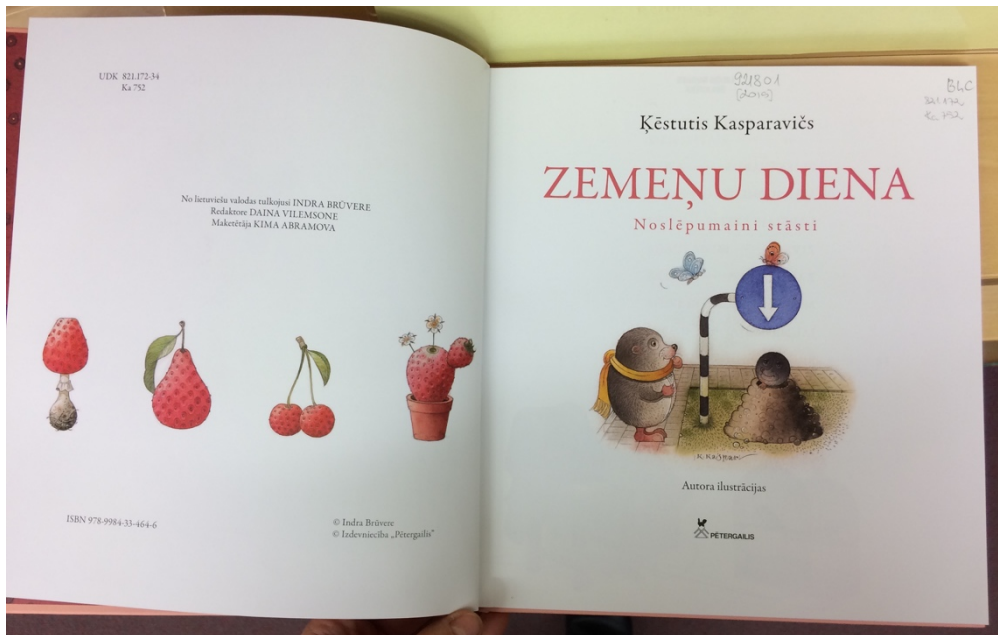
6.2-15.att. Selli, T. *Mia ir priecīga. Paraugs*

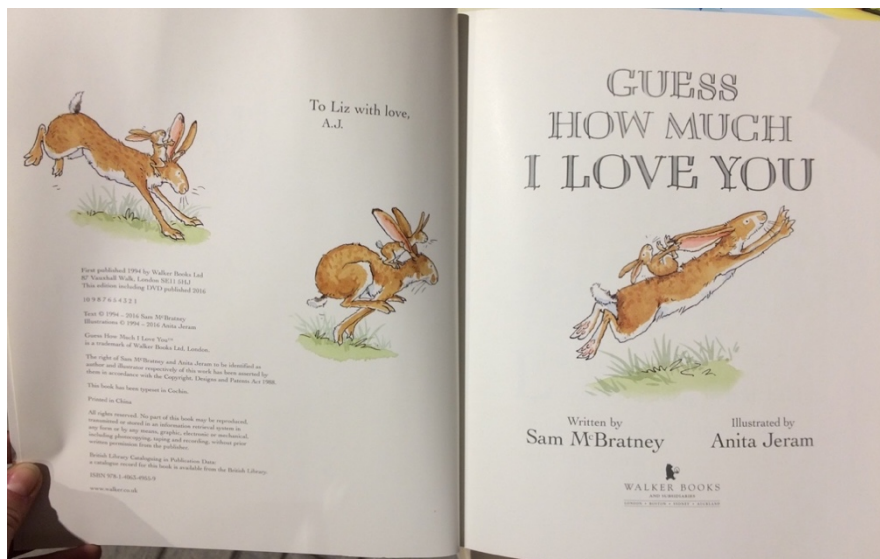
6.2-16.att. Luka-Tompere, R. *Sniegavīra Ludviga laime. Iekļājlapas stilistika*

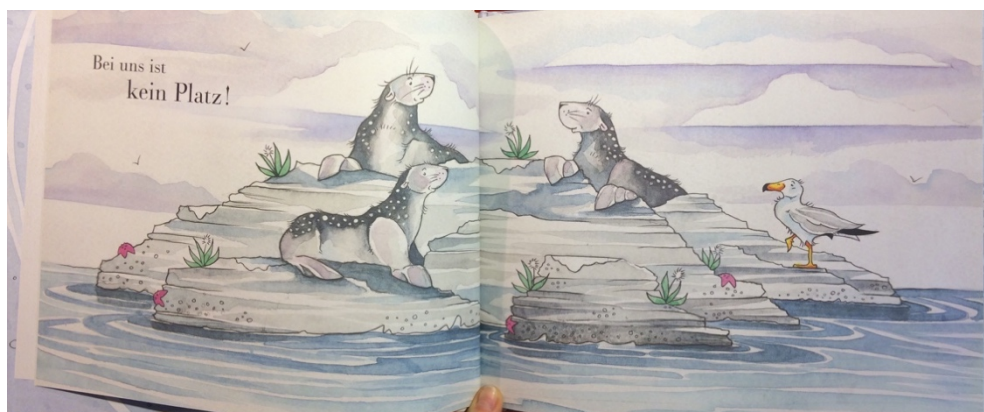
6.2-17.att. Luka-Tompere, R. *Sniegavīra Ludviga laime. Vāks*

6.2-18.att. Kasparavičs, K. *Zemeņu diena*. Titullapa

6.2-19.att. Jeram, A. *Guess how much I love you*. Fragments

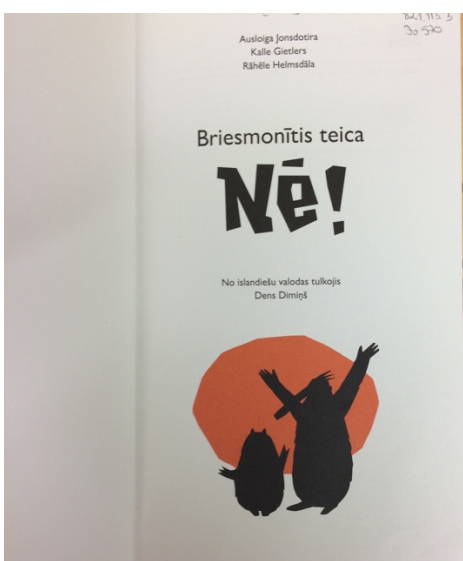
6.2-20.att. Beer, H. *Little polar Bear – Where are you going, Lars?* Atvērums

6.2-21.att. Brasliņa, E. *Suns, kurš atrada skumjas*. Atvērums

6.2-22.att. Brugge, A.K. *Henri, der muige Angsthase*. Titullapa

6.2-23.att. Jonsdotira, A. *Briesmonītis teica NĒ*. Titulapa

6.2-24.att. Kjudulaite, A. *Laime ir lapsa*. Titullapa

6.2-25.att. Kjudulaite, A. *Laime ir lapsa*. Atvērums

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Diplomdarbs “Bērnu grāmatu dizaina vizuāli stilistiskie aspekti” izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Diplomdarba autors: _____

(paraksts)

Rekomendēju / nerekomendēju (nevajadzīgo svītrot) diplomdarbu aizstāvēšanai Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Diplomdarba vadītāja: _____

(paraksts)

Darbs iesniegts Izglītības zinātņu nodaļā _____.

(iesniegšanas datums)

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe: _____.

(paraksts)

Darbs aizstāvēts valsts gala pārbaudījumu komisijas sēdē

_____ prot. Nr. _____,

Komisijas sekretārs: _____

(paraksts)